

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZŐCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

KORPA TAMÁS:

Nászéjszaka a Belvedere-ben; A súlytalanságról;
Janovics (Versek) ■ 5

MAGYARY ÁGNES:

Ökörnyál (Novella) ■ 7

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ:

A jó fa (Vers) ■ 14

MÁRTON EVELIN:

Volfrám, azaz a farkashab (Archív napló) ■ 16

TOMPA GÁBOR:

Gigászok alkonya; Napirenden (Versek) ■ 20

TÓFALVI ZSELYKE:

Trianoni mese (Novella) ■ 22

CSEH KATALIN:

Köd-bálák; Szomszédasszony; Helyzetkép; Reflexió (Versek) ■ 26

MÁTYUS MELINDA:

egy válasz története; A huszonötös kórterem (Novellák) ■ 29

TOMAJI ATTILA:

Ha majd megbontom; Majd nem emlékezem;
Utolsó távirat (Versek) ■ 50

MIHÁLYCSA ERIKA:

Körömbőrradíró (Novella) ■ 53

FAZAKAS ATTILA:

artepowera; amarcord; az árnyak; az szép (Versek) ■ 60

MOLNÁR ZSOLT:

Készülődés (Vers) ■ 65

KISS NOÉMI:

A bálna és a srác (Meseregényrészlet) ■ 66

JÁSZ ATTILA – CSENDES TOLL:

A bölények kipusztulása (Versek) ■ 74

LÁNG ORSOLYA:

Egy résben vettelek észre; Típus; Vonások, sebtében;
Késlekedés férfiak miatt; Oszlop (Versek) ■ 78

SÉTATÉR

IMRE ESZTER:

„E tág föld vak legén...” (Jón Kalman Stefánsson *Menny és pokol* trilógiájáról) ■ 81

NÉZŐTÉR

LAKATOS ARTÚR:

Bosszú és törvénytelenység (Gondolatok két kortárs film kapcsán) ■ 86

TÉKA

SZABÓ IVETT:

Monológ a párbeszéd peremén
(Harag Anita: *Évszakhoz képest hűvösebb*) ■ 93

NAGY ZALÁN:

Csontvázlovon a változás
(Horváth Benji: *A Dicsőséges Európa*) ■ 96

ZSIDÓ FERENC:

Szerelemről és halálról
(Doina Ioanid: *Ideje, hogy fülbevalót hordj*) ■ 98

KLIKKREC

CODĂU ANNAMÁRIA – DEMÉNY PÉTER:

A világ nagy idővonala
(Christoph Ransmayr: *Cox vagy az idő múlása*) ■ 102

DELEATUR

VIDA GÁBOR:

trianon, szemüveg ■ 105

TALÁLT VERSEK

JÓZSEF ATTILA:

Riának hívom; (Magyarország messzire van...);
A bőr alatt halovány árnyék ■ 108

NÉVJEGY

VIDA GÁBOR ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

NÁSZÉJSZAKA A BELVEDERE-BEN

a sietség, ami alatt összegyűltek, mikor nyíltabbá váltak
az indítékok * a sietség egy felkavart franciaágyból *
ásatás a hálószobában * a sietség, aminek összeköttetése
van a csípővel * amit a fej nem követ, csak narancsmag
méretű verejtékcseppek gördülnek le róla, mert a fej
tájolása másmilyen * ismer habozást, és árnyalatokat ismer,
felségjeleket * sietség a portalan ágyékkötőktől a frissen
letépett fügefaleveleken * egymásba áztatott
körvonalakon * hogy egy körvonal milyen törekeny *
a sietség, ahogy a mellbimbók előbújnak
az állólámpa vérvörös fényéből, tele mondanivalóval *
az érintés és édestestvére a suttogás * anyajegyek
monogramjai * a kisajkak bemelegítése, csigalassúsággal,
a sietség * dobverők pergése halántékon * többoktávós
sikoly * a sikoly tömege, a sietség súlya * a sietés,
ami siettetés, ami sietség, ami ölelés horpadásig *
a sietség, ahogy fogak összekoccanni tudnak, mint
kristálypoharak * nem a mélyen alvók pózában
a mozdulatlanság ez a sietség * nem a városmagban
egy pihenőpadon * nem a bútorok háziőrizetében *
nem a labirintus agglomerációját átszelő
villamoson * nem az éj sietős * csak kezdet volt,
tapogatózás, sietség, csak egy kiszivárogtatott név *
a név előszele * sietség, ahogy a belső óra észrevétlen porlik
el, ahogyan narancsmag méretű verejtékcseppek araszolnak *
sietős léptek a parkettán * a sietség, amíg az összepréselt
fasorból parketta lett * a sietség, ami alatt összegyűltek *
ó dehogy a sietség

A SÚLYTALANSÁGRÓL

este tíz és éjfél között kikapcsolják a gravitációt
a botanikus kertben.
öt négyzetkilométernyi agyontaposott avar kezd lebegni,
és néhány levél újraélheti a földet nem érés mámorát.

JANOVICS

a gőzös olyan volt, mint egy emeletes, úszó fa-
ház, egy széles és lapos vasteknő tetején, melynek mind-
össze három láb volt a merülési mélysége, hogy könnyebben fel
tudjon úszni az egyenetlen medrű Szamoson. kétoldalt egy-
egy lapátkerék hajtotta, amit fafűtéses kazán táplált.
az alsó fedélzetén, majdnem a víz színével egy magasságban
a gőzgépei, a konyhái, a színészlakásai parkoltak,
valamint a baromfiaknak
elkerített nagy fedélzeti rész, ahová a legénység akasztotta ki
függőágyait, alul-fölül, összevissza, ki hová fért.
az emeleten volt a parancsnoki kabin, a kapitány és a tisztek
odúi, egy társalgó és egy ebédlő, ahová a rangosabb utasokat
legalább egy alkalommal meghívták teázni.
a fedélzet szájából szűk torok vezette le a fényt a gőzös
gyomrában őrzött díszletekig.
kizárólag újhholdkor a Janovics matrózai embermagyságú
filmszalagokat tekertek fel a két oldalsó lapátkerékre,
és a gőzös egy pillanatra megforgatta a Szamos lágy tajtékú
előhívófolydékában a filmet.

Magyary Ágnes

ÖKÖRNYÁL

„...*talán valamennyien azért vagyunk helyben,
hogy egykor majd meghaljunk.*”
(Krúdy Gyula)

Redl ezredes megölte a dédapámat. Egy luxusautóért. Az ezredes önelégülten száguldozott Bécs utcáin a vadonatúj Daimlerével. Dédapám meg szenvedett, mert nem éppen kies nyaralás, amikor az ember golyót kap a tüdejébe. Az ezredes elárulta a hazáját. Dédapám, akinek nem volt autója, és emiatt gyalog volt kénytelen jönni-menni Kolozsváron, meg akarta védeni azt. Az ezredes főbe lőtte magát, amikor a kémelhárítás leleplezte az üzelmeit. A dédapámat pedig egy ügyes kezű olasz mesterlövész hatástalanította Asiagónál.

Az ezredes fényes katonai pályája 1913-ban ért véget. A festői és kényelmesen andalító 1913-ban, amikor Kafka azt gondolta, neurózisát kerteszeti munkával fogja enyhíteni. Aztán rá kellett jönnie, hogy az élet még az ő képzelt betegségeinél is lehangolóbb. Arthur Schnitzler viszont sokkal józanabb volt Kafkánál, ezért tényyszerűen állapította meg: *Lehet, hogy az emberiség Isten álma? Ez undorító lenne.* Pedig ő nem is olvasott Borgest. Majd egy balesetet szenvedett szamarat, akit villamos ütött el, pszichoanalízisre küldött Freudhoz. Freud utálta Schnitzlert. A dédapám 1918-ban halt meg. Mit lehetne mondani erről az évről?!

De nem erről a dédapámról akarok szót ejteni, akivel ilyen csúfosan elbánt Redl ezredes, hanem arról a másikról, aki fránya automobilra nem sokat adott. Ő lovon járt. A huszárok nem szeretnek gyalogolni. Borgest ő sem olvasott, de a kedvenc regényét Jókai írta: *Szeretve mind a vérpadig.* Jobban mondva ez a felesége, Bokor Róza kedvenc regénye volt, amelyet minden télen estéről estére hangosan felolvasott a családnak. A dédapám a csempekályha melegében ízlelgette a mondatokat, merengett a cselekményen, csodálkozott rá a karakterekre; más szóval békésen szunyókált. Mindez egy isten háta mögötti székely kislelben történt. Hiszen az én dédapám nem volt ideges fajta.

– Hogy tetszett? – kérdezte minden egyes felolvasás után Bokor Róza. A dédapám, mint udvarias férj, aki szereti és tiszteli a hitvesét, de mi főbb, egy picit rettegi is, szorgalmasan bólogatott.

Ez nála elvi kérdés volt, persze a faluban ezt inkább úgy nevezték: boldonság. De a dédapámat sosem érdekelte, hogy mit mondanak az emberek, máskülönben nem is vette volna feleségül Bokor Rózát. Ehhez viszont halált megvető bátorság kellett – ezek a sógora, Bólya Sándor szavai voltak. Dédapám térdig felgyúrt nadrágban állt a patakban, és a kedvenc lovát, Csillagot csutakolta, miközben Bólya sógor – némiképp a család megbízásából – lyukat beszélt a hasába. Ő is egyetértett a faluban terjengő mendedmondákkal, hogy Róza lehet világgraszoló szépség, de igencsak furcsa szerzet, hiszen állítólag egész nap olvas. Még nyáron is a legnagyobb dologidőben – tette hozzá Bólya. De az a bolond Bokor Mózes nem szól semmit – magyarázta dédapám sógora –, ezek a Bokrok mindig félnótások voltak – tette még hozzá. Állítólag a forradalom kitörése előtt egyikük minden vasárnap az istentisztelet után Petőfi-verseket szavalt a templomkertben: *Akasszátok fel a királyokat! A szabadságharc alatt pedig lovat loptak a muszkától.*

– Azt mindenki csinálta – mondta dédapám –, ők is loptak tőlünk.

Bólya hallgatott, de nemsokára azzal folytatta, hogy arra már csak nem fogja mondani, hogy valótlanosság, amit a bábaasszony állít, miszerint ez a lány boszorkány. Jelentőségteljes szünetet tartott, majd így folytatta: a nagy fekete szemével megigéz. Bárkit.

– Na, ezt elhiszem – hagyta jóvá a dédapám.

Mert amikor Bokor Róza végigvonult a falun egyenes derékkal, a mellette alatt összefont kezekkel, biccentve fogadva az elhaladók köszönését, senkivel sem állt le diskurálni, márpedig az ő falujukban még a Kandók sem biccentettek, hanem rendesen harsogták az Adjon Isten!-t, noha nekik volt a legtöbb földjük; és a bálban úgy ropta a táncot, hogy még a legkitartóbb legények is kidőltek mellőle, a fecsegőket viszont nem állhatta, és dédapám maga is látta, ahogyan Bokor Róza egyik kezében a kapával, másikban pedig egy könyvvel gyomlálta az apja földjét. A tekintete pedig olyan volt, hogy még a tiszteletes úr is lesütötte előtte a szemét, mert még ő sem állta Bokor Róza nézését, amely a falu véleménye szerint öt fokkal megdöntötte a templom tornyát, elapasztotta a tehének tejét, és áprilistól június közepéig egy szem eső nem esett, mert az úton játszó gyerekek összesározta az ünneplőruháját.

Tehát a dédapám másnap megkérte a lány kezét. Bokor Róza figyelmesen meghallgatta. Bármelyik másik lány biztosan elsírta volna magát örö-

mében, de dédapám ki nem állhatta az asszonyi könnyeket. Majd anélkül, hogy akár igent vagy akár nemet mondott volna Bokor Róza, közölte a feltevéleit:

– A fiunkat Mózesnek fogjuk nevezni.

Dédapám bólintott.

– Előfizetünk a *Tolnai Világlapra*.

Nem volt kifogása ez ellen sem. Kedvenc vendéglőjében, az udvarhelyi Szabó Károlyban régi jó embere, Dr. Horváth is mindig ezt olvasgatta.

– Nézze – fordult hozzá a jó múltkorjában is –, dicsérik a huszárokat.

– Azt jól teszik – helyeselt dédapám, mert a lovaknál már talán csak a huszárokat szerette jobban. Pár héttel korábban meg kellett fenyítenie a Szabó Károly egyik kissé kapatos törzsvendégét, aki nagy hangon mesélte, hogy néhány huszártiszt úgy kirúgott a hámból a Fényes vendéglőben, hogy rípiyára törték a berendezést, beleértve a cigányzenekar hangszereit is, és szerinte – szószátyárkodott a garatra felöntött vendég – minden léha, semmirekellő, naplopó huszárt fel kellene akasztani az első fára.

– A védecemet – magyarázta aztán Dr. Horváth a bírónak – érzékenyen érintette ez a megjegyzés, mivel maga is ennél az alakulatnál szolgált, és úgy érezte, meg kell védenie a mundér becsületét.

– Na, de – protestált a bíró – nézze meg, mit tett a maga védence.

Ott állt bekötött fejfel a Szabó Károly törzsvendége, és meglehetősen morc ábrázattal méregette a dédapámat.

– Bíró úr, kérem – védekezett a dédapám –, én csak edukációs céllal beszélgettem el az atyafival.

Szóval ő Dr. Horváthtal órákon keresztül elbeszélgetett egy kancsó bor fölött a Szabó Károlyban, bár a kívülállók szerint órákon keresztül meg sem mukkantak, ami igaz lehet, mivel az én dédapám egyáltalán nem volt bőbeszédű ember. Tehát gavallérosan tudta Bokor Rózának megígérni: járatni fogják a *Tolnai Világlapot*. Amikor később mesélte Dr. Horváthnak, hogy megnősül, és az megkérdezte, milyen asszony a jövődöbeli, dédapám csak ennyit mondott:

– A *Tolnai Világlapot* olvassa.

A doktor szakértőként bólogatott:

– Az jelenthet jót, de jelenthet rosszat is.

A dédapám egyetértett. De az életben kockázatot kell vállalni – magyarázta –, különben is, nem egy makrancos kancát tört ő már be. Dr. Horváth azonban óvatosságra intette, mert szerinte nem egy férfi vesztét okozta már az ilyen hozzáállás, mire a dédapám derülátása csak nem akart alábbhagyni,

mivel azzal állt elő, ha mégsem válna be a terve, akkor, ha szerencséje van, csak kitör már végre az a fránya háború, ahol remekül meg lehet oldani a rossz házasságból adódó gondokat.

– És még bejárónőnk is lesz – vágta ki a tromfot Bokor Róza.

– Lesz, drága, lesz – értett egyet a dédapám –, ha megmondja nekem, hogy mi az.

Igy aztán járt nekik a *Tolnai Világlapja*, volt bejárónőjük, és a kisfiukat Mózes névre keresztelték. Komolyabb összetűzésre csak kétszer került sor. Először, amikor Bokor Róza megjegyezte, hogy a veteményesben nyakig ér a gaz, mire dédapám közölte: a huszár nem kapál. Bokor Róza nem mondott semmit, csak nagyon hosszasan rászegelte a tekintetét. A dédapám, aki világeletemben makkegészséges volt, két hétig beesett vállakkal, köhécselve vonszolta magát.

– Megátkozott az a boszorkány – konstataálta Bólya.

A második összezörrenés Mózes születésekor adódott, amikor is alig-hogy világra jött a kisfia, és a bába bepólyálta volna, dédapám kikapta az asszony kezéből, és rohant hátra az istállóba az újszülöttel, aki torkaszakadtából üvöltött. Lendületesen rúgta be az istálló ajtaját, és bent mindenik ló tomporához odaérintette a gyermeket. Mózes, ahogy megérezte a lovak melegét, abbahagyta a sírást.

Bokor Róza egy hétig nem szólt hozzá, és ezúttal még arra sem méltatta, hogy fekete tekintetét rászegesse, de pár hét múlva, amikor lóháton kelt át a dombokon Kaca irányába, egyszer csak megbokrosodott a jószág, és bekövetkezett az, ami előtte még sosem volt: dédapám fejjel előre érkezett a földre. Nem tulajdonított jelentőséget a dolognak, felállt, megrázta magát, és visszaszállt a nyeregbe.

Más szóval, minden a legnagyobb rendben volt, igazán elégedettek voltak az életükkel, amikor kitört a háború.

Az eddigiekből is kiderült: dédapám nem volt neurózisra hajlamos típus vagy olyan személyiség, aki gyáván megfutamodott volna a kihívások elől, de a háború még az ő lelkivilágát is összeborzolta. Úgy érezte magát, mint az a bécsi számár, akit elütött a villamos. A villamos egy ronda szörny, mert nemcsak lármázva közeledik, de úgy elsodorja az embert lovastól, hogy szinte a másvilágon találja magát Isten színe előtt, ahol számot kellene adjon tetteiről, miközben kedves lova haldoklik, és neki még ahhoz sincs ereje, hogy megadja a kegyelemlovást, ezért sírni kezd, mint egy négyéves kisgyerek, akinek eltörött a parittyája. Isten haragos arcot vág, a ló vívja haláltusá-

ját, és neki meg nincs olyan szerencséje, hogy ezt az egészet csak álmodná, sőt, még a felesége hangját is hallja valahonnan:

– Ha nekem meg mer halni a háborúban, ne kerüljön a szemem elé!

Aztán hirtelen minden elmúlik, kiderül, hogy már megint nem halt meg, sőt, sok elesett bajtársához képest még szerencsésnek mondható, bár a háborúban viszonylagos fogalom a szerencse, mert lovát már az első attaknál kilőtték alóla, és ott állt a csatamező közepén, egyik kezében egy lapáttal, a másikban a csizmája sarkantyújával, mivel a huszárok felszerelése hiányos, mindenki azzal harcol, amivel éri. A sebesültek nyöszörgése és az életben maradt paripák ideges prüszkölése lengte be a dédapám kábulatát.

És másnap kezdődött minden előlről: megint jött a villamos, megint ugyanúgy elütötte, mint előző nap, és ő minden egyes újabb ütésnél úgy érezte: mindjárt megbolondul. De eszét veszteni az embernek még a háborúban sem könnyű. Pedig akkor talán elküldték volna pszichoanalízisre. Vagy őt vagy a lovát. Közben hulltak körülötte az emberek, de nem volt semmi baj, mert a hadvezetés mindig pótolni tudta a veszteségeket. Jöttek a vonatok megpakolva. Ömlöttek ki belőle az emberek. A háború éhes gyomorra pedig egymás után csócsálta meg, majd nyelte le őket, mielőtt mindegyikükön átgázolt a villamosával.

– Mindenről Redl ezredes tehet – mondta Bólya, aki bevonulásuk óta ott lovagolt mellette, vagy ásott mellette, vagy verekedett mellette, és többször úgy tűnt dédapámnak, jó úton halad, hogy esettanulmány legyen egy kezdő pszichoanalitikus rendelőjében.

Szerinte összeesküvés áldozatai, mert titkos paktumot kötöttek, addig ennek nem lesz vége, míg mind meg nem halnak. Ezt készítette elő az áru-ló ezredes, aki valójában nem hitszegő volt, hanem az állam megbízatásait hajtotta végre, és az egész felhajtás a szarajevói merénylettel, a háborúval, mozgósítással, csak el akarják terelni a figyelmüket, hogy szép nyugodtan vérezzenek itt ki, mint a húsvétkor levágott bárány. Amikor dédapám megkérdezte, ezt honnan veszi, Bólya azt válaszolta, Redl ezredes mondta neki személyesen, aki itt bolyong a fronton, szétlőtt fejét a hóna alatt cipelve tart terepszemlét, és szerinte ebből nagy baj lesz még. Ezzel dédapám is egyetértett. A későbbiekben kiderült: mindketten látnoki képességekkel rendelkeznek.

Amikor dédapám Budapesten sétálgatott Bokor Rózával és Mózzessel – különben bejárták az egész várost *Tolnától Baranyáig*, Bokor Róza szavai szerint –, dédapám semmilyen körülmények között nem volt hajlandó vil-lamosra szállni. Az egyik frontról vitték át a másikra, ezért volt másfél nap-

ja a fővárosban. Bokor Róza először azt hitte, a pénz miatt nem akar vilamosozni, és nagylelkűen felajánlotta, hogy fizet ő, mert amióta *a férje a háborúban vitézkedik* – ezek az ő szavai –, *neki kell a gazdaságot igazgatni, és már olvasni sincs ideje, de legalább tele a bugyelláris*. De hamarosan kiderült, hogy nem a pénzről van szó, hanem, ki tudja, dédapám miért irtózik felszállni arra a járműre. Bokor Róza, hogy oldja a feszültséget, elkövette azt az ostobaságot, hogy megkérdezte: milyen a háború? A dédapám megállt. Szétvetette a lábait. Beszélni kezdett:

– A háború olyan, mint amikor vasárnap felkel az ember, tudván: ez a nap különbözik az összes többitől; ünneplőruhát vesz, és elindul az istentiszteletre. Lassan, komótosan. Nincs miért sietni. A templomkertben gyülekező férfiakhoz csatlakozik, pár szót váltanak, majd bemegegy, és leül abba a padba, amely évtizedek óta a család helye. A háború is pont így indul, a különbség, hogy később ott már nem lehet szenderegni. Az ember ott lovagol a pompás egyenruhájában, hetykén hátratolt sapkával a felkelő nap fényében, de a következő percben már halott a huszár lova, és az azt követő pillanatban halott maga a huszár is. Mivel a csatatéren nagy a tolongás, páran átgázolnak az emberen, így a véráztatta, egykor gyönyörű egyenruha cafatokban lóg, később – nem lehet tudni, ki és miért – toroktól köldökig felvágja az elhunyt hasát, akkor már híre-hamva a szép huszáregyenruhának, de itt még nem érnek véget a megpróbáltatások, mert háborúban a halált sem adják ingyen, ismeretlenek kirángatják a beleit, aztán feldobják azokat az első fára, ahol fáradt ökörnyálként csüngenek egy korhadt ágon. A csata után, amikor már mindenki elment vagy meghalt, a sebesülteket begyűjtötték, de a holtakra már nincs idő – jön egy szegény cigány asszony, és dühös, mert semmit sem talál a halott katonáknál, azért mérgében rothadt pityókát tesz a felvágott hasú emberbe. Hát ilyen a háború.

Bokor Róza halálra rémült, mert még életében nem hallotta a férjét egy szuszra ennyit beszélni. Annyira megijedt, hogy az első gondolata az volt, kedves lesz a dédapámhoz, mert itt már más nem segít. De mintha csak kitalálta volna a gondolatait, azonnal ráripakodott.

– Ne merészelje, mert azonnal írok Dr. Horváthnak, hogy készítse elő a válási papírokat!

De egyszer minden véget ér, még a háború is, és dédapám, akinek megvolt mindegyik végtagja, a fejét sem lőtték el, megbolondulni sem sikerült, úgy vélte, most már bátran állhat a felesége színe elé, hiszen teljesítette a lehetetlent: életben maradt.

– Éghet a pokol tüzében Redl ezredes, mert velem bizony nem bírt el – gondolta.

Erre a kolozsvári pályaudvaron lendületesen huppant le mellé egy keménykalapos úr, hogy hallotta-e, vitéz úr, Budapesten a villamos terjeszti a kórságot. Majd hosszasan ecsetelte, hogy a hatóságok bár titkolják, de ő biztos forrásból tudja, hogy ez a járvány, ami pusztítja az emberéleket, ez tüdőpestis, és nem nátha – és főleg nem spanyol –, ahogy állítják.

– Ha túlélte a csatákat – vett könnyed búcsút a keménykalapos a dédapámtól –, ebbe már biztosan bele fog halni.

*

Miután meggyógyult, és az orvos kiengedte a székelyudvarhelyi kórházból, a dédapám elhatározta, gyalog fog hazamenni a hegyeken keresztül. A doktor nem helyeselte. Szerinte üzeni kellene, hogy jöjjenek érte. Ő elindult. Úgy gondolta, ha képes megmászni a magaslatokat, csak azzal tudja maga mögött hagyni a háborút, Redl ezredest, Bólya eltűnését, a villamosot és a pszichoanalízist. És az sem volt igaz, hogy ő mindig belealudt a felesége felolvasásaiba. Nagyon is jól emlékezett arra, hogy milyen szavakkal fejezte be Jókai a regényét: „Lélekfájás ezekre az időkre visszagondolni!”

A JÓ FA

Hommage à Weöres Sándor

*„Nem jó fa az, a mely hitvány
gyümölcsöt terem, és nem gonosz
fa az, a mely jó gyümölcsöt terem.
Mert minden fa az ő tulajdon
gyümölcséről esmértetik meg:
mert a tövisről nem szednek figét,
és a csipkéről nem szednek szőlőt.”
(Lk 6, 43–44)*

Jó fa lesz belőlem
Kifogástalan fa
Vállfa fejfa szófa... –
Ez lesz majd belőlem

Hibátlan gyümölcsfa –
Ez lesz majd belőlem:
Nem keverek össze
Szezont a fazonnal:

Vállfaként a vállat
Fejfaként a főket
Szófaként a szókat
Termem majd precízen

Csipkeként a szőlőt
Nem kérem magamnak
Nem termek fügét ha
Tövis lesz a sorsom

Illetve dehogynem
Szinte belevétek –
Csipke is teremhet
Néha jó gyümölcsöt

S szófa is teremhet
Féregrágta szókat
Fejfa is teremhet
Vicsorgó halálfőt

Jó fa lesz belőlem?
Kifogástalan fa?
Hibátlan gyümölcsfa?
Ez lesz majd belőlem?

Olyan szépen indult
S ni de bonyolult lett...
Keresztfá keresztfa
Ne teremj keresztet.

Márton Evelin

VOLFRÁM*, AZAZ A FARKASHAB

1993. május, nyolcadik emelet, Újpiac. W. P. már hajnali 9 órakor felébredt, azt mondja, elszökött otthonról. Mint minden nap. Margarinos kenyeret eszünk, Vegetával, úgy a legjobb. A konyhánkat késő délutánig süti a nap. Fölöttünk a szurkozott tömbháztető, rajta régi televízióantennák, és Pimbi, a szomszédasszony, aki fent napfürdőzik májustól októberig, ha szép az idő. A tetőn gubbasztunk, és a távoli domboldalt fürkésszük. Indulni kellene iskolába, de péntek délután van, semmi kedvünk menni.

Visszatértünk W. P-vel a felforrósodott konyhába, hogy üzenjek anyámnak, este miért érek majd későn haza. Mit írtál, hogy hová mész? – kérdezte W. P., és áthajolt a vállamon, amit éppen megvonok. Hiába meresztgeti a szemét, nem tudja kiolvasni a kézírásomat, igaz, én sem az övét. Azt különben lehetetlen, betűi halszállkák. Maripen, az irodalomtanárnőnk azt állítja, nem is tud írni. W. P-vel még az óvodából ismerjük egymást. A szülei tudósok, elszöktek Amerikába már hét éve. Ott élnek, és küzdenek, hogy W. P-t és a másik mákvirágot, az öccsét kivihessék magukhoz.

Innen kifelé visznek mindent – mondogatja Kacsza bácsi, az adóellenőr, családi hű barát, akihez néha kora reggel vagy ebédidőben ellátogatok az Adóhivatalba, és ketten jól elvagyunk.

W. P. és Pipacska, az öccse a nagyanyjukkal laknak, a Régiplachoz közel. Talán ezért kedveljük egymást, mármint a piac miatt. W. P. velem egyidős, de én sokkal öregebb vagyok nála fejben, és persze testben is. Utóbbi nem túl nagy áldás, de ezzel legalább mindenki így van. Ez vigasztaló. Sokféle bánatom van mostanában, amelyekkel nem tudok mit kezdeni. Kacsza bácsi szerint hagyni kell a dolgokat, hogy maguktól elrendeződjenek, de nem tudom, higgyek-e neki. Különben nem akarok rendet rakni, csak ez a rémes rendetlenség is idegesít. Például itt van W. P. Mit akarok tőle vajon? Nem bízom benne, de másban sem.

A második órára értünk be, világirodalom Maripennel, akit nem szeretünk, de jókat mond. A pénteki órarend egyébként kampó, és unalom.

Délben egy órától polgári nevelést tanít nekünk Mrázik úr, aki már túl van legalább két féldecin és egy sörön. A tárgyat ugyanannyira unja, mint mi, és hozzá is úgy passzol, mint hozzánk. Tudjuk, hogy mit illik, és a jogainkat is nagyjából, de nem sokat érünk vele. Ezzel Mrázik tanár úr egyetért, de azért könyörtelenül leadja az anyagot, és vissza is kell neki böfögni. Ő mondja így, és nekünk tetszik, holott érezzük a kijelentésben rejlő mélyes lenézést és bánatot. Kézimunkaóra is van, külön. W. P. és a többi fiú mehet a műhelybe, nekünk varrni kell Árinkával, aki az osztályfőnökünk, és kétszínű személy. A műhelyből Persinariu bácsi elkergetett, és varrni sem járok. Hiányzásaim csillagai sűrűn ragyognak, Árinka folyton szid, leperereg rólam, nem ő az egyetlen. Közepesen tanulok, a magaviseletem rossz. Csak az vigasztal, hogy W. P. sem áll sokkal jobban. Az utolsó óra torna, ellőgtünk a tanárral együtt.

Tzippi nem sokkal idősebb nálunk, még egyetemista. Dragov tanár urat helyettesíti, reméljük, legalább addig, amíg líceumba kerülünk. Ott hátha megszabadulunk tőle, különös örömét leli abban, hogy gyermekeket kínozzon. Dragov szertornász volt fiatalabb korában, lehet, ott szorult belé a gyűlölet. Nem hajlandó elfogadni, hogy minden test nem képes ugyanarra. Szerinte a teljesítmény nem a test, hanem az agy munkájának eredménye, az akaraté, ami bennünk egyáltalán nincs. Tzippi kézilabdázni tanít, mindenkinek megtalálta a helyét a pályán.

Tarva, akit Dragov folyton csesztet, hogy fusson, mert kövér, kiválóan tud kapura dobni, a lényeg az, hogy eleve ott állhasson a kapu közelében. Ha megkaparintja a labdát, vége mindennek. A kapus én vagyok, de ha Tarva dob büntetőt, meg sem próbálok kivédeni. Egyszer vállaltam a nemes feladatot. Olyan volt, mintha szekér ütött volna el. A telitalálat labdástól felragasztott a hálóra, és az iskola falához csapott.

Tzippi azt javasolta, menjünk óra helyett a központi parkba, rohangászszunk és hemperegjünk kedvünk szerint. Frankó ötlet, kár, hogy a többi tanárunk nem ilyen. W. P-vel a Heuréka klubba szeretnénk bejutni ma este, ha már elég sötét lesz. A Heuréka az Újpiac mögött működik, régebben a Liliom mosoda és tisztító volt az épületben, a szárítójába rendezték be a biliárdszalont, bárt és tánctermet. Az esti tagozatosoktól hallottunk a helyről, délutánonként összefutunk velük a suliban, és ők már mindent tudnak.

1993. június 1., gyereknapi. Nem kaptam semmit, anyám azt mondta, azért, mert úgy viselkedem, mintha már nem volnék gyerek. Hülyeség. A Heurékából elkergettek, mondván, hogy még túl kicsik vagyunk a klubbo-

záshoz. Mindenki ezzel jön, miközben nyaggatnak számtalan dologgal, ami a jövőben várható. A suliban folyton változik minden, a tanárok hangulata is. *Az itt is jobb, mint otthon* falfirka dicsősége kezd megkopni az emeleti mosdóban. Nyaranta dolgozunk. Én apámnál falun, amit kell. W. P. a központi parkban fagyaltot árul és pattogatott kukoricát. A szülei nem küldenek zsebpénzt, úgy vélik, a gyerekeket nem kell elkényeztetni, mert csak gajra mennek. Így nevelnek őket, az óceánon túlról, és sokan nem is hiszik, hogy a két mákvirág szülei valóban léteznek, és tényleg Amerikában. Azt sem értik, miért nem vitték még *ki* őket, hiszen ímé, eljött a szabad világ. Nem is érthetik szegények, bocsánattal legyen mondva. Dédapám ezzel a formulával mondott ki mindent, ami eszébe jutott, a régi szép időkben is, amikor az ember jobban járt, hogyha hallgatott. A munkát nem bánjuk, de amikor felvetettük, hogy szakiskolában kellene továbbtanulnunk, családjaink kiakadtak az óceán innenső és túlsó partján. Szüleink szerint magasabbra kell törekednünk. Nem nagy kedvet érzünk ehhez W. P.-vel.

1994. június. Településünk januártól felvételre került a mártír városok sorába. 1989 decemberében, ami olyan távolinak tűnik, mintha egy évtized telt volna el azóta, valóban lelőttek vétlen embereket az utcán, valakik. A mártírszerep amúgy divat, sokan hódolnak ennek. Cselekedeteiket azzal magyarázzák, hogy csakis sorsunk jobbra fordulásáért vállalták az áldozatos munkát, a megaláztatásokat vagy a besúgást. Papa Voj televíziójában a műsorvezetők szinte napi gyakorisággal mutatnak egy-egy ilyen új szentet. Városunk polgármestere örült fazon, és ez így lesz még egy darabig, mert a többségnek megfelel. Nekünk nem felel meg, mondja anyám, de csak hal-kan, mert a polgármester rúgatta ki a munkahelyéről, majd egyévi bünti után visszahelyeztette ugyanoda, a *fejlesztésre*, ahol azóta is fejleszt.

Amúgy cirkusz van, mert felvételizünk a napokban, végül ugyanabba az iskolába, ahová korábban is jártunk. Kacsza bácsi tavaly ősszel meghalt. Árva vagyok. Anyám szerint idióta. Lehet, hogy igaza van.

Év eleje óta minden nap elmondták az iskolában és otthon egyaránt, hogy semmirevalók vagyunk, nem lehet ránk bízni a jövőt. Mintha egy bőröndről beszélnének! W. P.-vel herótunk van az egészszől, már nem emlegetjük a szakiskolát, pedig az lett volna az igazi. Gyávák vagyunk, ez az igazság. Azt tervezzük, hogy elszökünk Afrikába. Csak nem tudjuk, hogyan szerezzünk útlevelet, ahhoz a szüleink is kellenének. W. P.-nek gyakorlatilag nincsenek is szülei, az enyémekek szanaszét.

Felvételiztünk. A matektól rettegek, képtelen vagyok felmérni, mit csináltam jól, mit nem. Mrázik tanár úr vigyázott fel ránk, aki párhuzamos a reáltudományokkal, akárcsak én. W. P. az algebrát oldotta meg, szerinte az elég. Én csak a mértant, azt tudtam. Most megyünk, hogy bedobáljunk pár szendvicset és üveg vizet anyámnak és W. P. nagyanyjának, akik már tegnap óta ott vannak az *élőláncban* a templom körül. Városunk polgármestere bejelentette, hogy lebontatja a középkori eretnek épületet, túl sok helyet foglal, kevés a városban a fa, tehát parkosítja a helyét, az sokkal öko-menikusabb, mint egy templom.

Bejutottunk. W. P. nagyanyja anyámmal konyakozik. Mi újra a Heuréka klubbal próbálkozunk, hátha elég megviseltnek nézünk már ki.

Ismét elkergettek, de azt mondták, menjünk vissza szeptemberben, hátha beérünk addig.

———— Tompa Gábor

GIGÁSZOK ALKONYA

Míg engem ronda vírus fojtogat,
mint Vásárhelyt a kombinátok füstje,
bezárják mind a fényes boltokat,
s a papírpénzt is beváltják ezüstre,

mert nyomtattak belőle oly sokat,
hogy erre még egy bankrabló se büszke,
s a vég robog felénk, mint gyorsvonat,
hogy tékozló reményeink elüsse,

hisz nem visz át Kháron se már a másik
világba, csak a mentőállomásig
utazik ő is: nincs többé fuvar...

A halálra sincs aranyfedezet! –
károgják fent a szürke istenek,
kiket a lenti nyüzsgés fölkapar.

NAPIRENDEN

Nem tudom, mihez kezdjek ezzel a
kromatikusra sikeredett hölgybőrrel? Egy
női táskát női krokodilból cserzett sárgászöld
fogantyújáról beszélek, ahogy azt a műprém
kucsmás tulajdonosa görcsösen fogja, s a teljes
tartalmával együtt lengeti. A bőr tisztításáról és
ápolásáról lehet a legtöbb házi praktikát
hallani. Nem csoda, hiszen ha belegondolunk,
a bőrtárgyak készítése igen régre
nyúlik vissza. Persze, léteznek erre

az anyagra már speciális tisztító- és
ápolószerek, melyek még a kopott részek
színjavítására is alkalmasak, de ki az,
aki még nem gondolkodott el azon,
vajon hogyan tudná legkedvesebb bőr
kézításkáját otthon, okosan és olcsón megoldani?
A politikai korrektség ellen vétők száma
napról napra aggasztóan nő.

TRIANONI MESE

A túloldalról nézve nem is olyan hosszú a sor a posta előtt. A sorbanállók betartják a másfél-két méter távolságot egymás közt, emiatt kunkorodik a kanyaron is túl. Szemembe süt a nap, így nem tudom rendesen megszámlolni, hányan lehetnek. Ha előbb bevásárolnék, és utána állnék be a sorba, lehet, hogy jobban járnék. De nem tudom megítélni, melyik lenne a jobb, hatékonyabb és gyorsabb megoldás. Minden olyan idegesítően kiszámíthatatlan. És pont most kell átvennem egy hivatalos küldeményt. Csak személyesen, az okiratok bemutatásával. Nagyalakú. Amióta bedobta a postás az értesítőt, nem hagy nyugodni a nagyalakú küldemény, amit csak személyesen vehetek át. Besoroznak, mint dédapámat '14-ben negyvenévesen? És rólam is kiállítanak egy leírást, hogy pontosan beazonosítsanak: „termete közepes, arca kerek, szeme »macskás«, szemöldöke barna, orra rendes, szája szabályos”.

A sorban előttem egy élénk tekintetű, szőke kislány azzal nyaggatja az apukáját, ha tényleg háború lesz, ahogy mondják, apa, akkor itt is Panem országa lesz, és minden évben megrendezik az *Éhezők viadalát*? Az erdőben nem félek, kell víz, fémpalack és hálósák. Ha jól harcolok, nem fálnak fel az éhezők, apa.

Kettővel előttem a sorban egy fiatal lány fülhallgatóval a fülében, kezében könyvvel, hangosan vizsgatételt mond fel. Elmosolyodom a látványon: egy peripatetikus lány a posta előtti sorban!

Öt perc híján egy órája, hogy állok a sorban. Nem tágítok: az esküvői meghívókat postázom: Judittal még a háború kitörésekor elhatároztuk, ha eljön a béke, megtartjuk az esküvőt. Apám a galíciai csaták egyikében orosz fogságba esett, hadifogoly-transzportját Asztrahánba vezényelték. Míg ő oda volt, én lettem a családfő: most Judit néhány férfi családtagját várjuk vissza: van, aki a Pó folyónál, Isonzónál sebesült, van, aki a keleti fronton esett orosz fogságba.

Juditnak nem mondom, és anyámnak se, de attól tartok, hogy ennek itt nálunk, a határ menti kisvárosban nem lesz jó vége. A Kommün miatt is húzódik az átmenet, és óriási a felfordulás. Le kell szoknom, hogy magamban beszélek hangosan, mert itt már a gondolatokkal is vigyázni kell. Ilyen nem volt, hogy csendőr irányítja a postai forgalmat. Nem elég a megszállás,

de még ez is: kettészelik a települést, az erdőt, ami megóvott minket a nagy pusztítástól. Azt mondják, hogy augusztustól a postaforgalmat is beszüntetik. Hogy megyek át a testvéremhez? És ő hogy fogja gondozni az állatokat itt, az erdő alatt? Dühös vagyok, kiszolgáltatottnak érzem magam, megaláznak a helyzetet, amibe ezzel az újabb húzással sodortak bennünket. Apáink hazafiasságból jól vizsgáztak. Pár hónapja tértek vissza teljesen meggyötörten a hadifogságból.

– Ez a sor vége? – kérdezi egy hölgy tőlem nagyon hangosan. Valami furcsa van benne, talán a maszkjának a színe: tűzpiros, és az ajkánál fekete. – Elugrom a boltba, addig tartaná a sort? – ezzel el is megy, és ott hagy engem a többi sorbanálló dühével: ők is elintézhették volna a bevásárlást. Mi lehet olyan sürgős ennek a vörös macának. Ilyenkor magamban számolok, próbálok nem reagálni, dédapám jut eszembe, aki negyvenévesen háborúzott, és mire a hadifogságból hazatért, kettévágták a határ menti várost, a család kettészakadt. Volt egy ikernővére, a nála magasabb, vékonyabb, szikárabb Ráhel (dédapám Sámuel), aki nevéhez hűen nagyon szerény, alázatos volt, mint a bárány, azt mesélte róla mindenki. És az ikrek többet nem találkoztak, mert felhúzták a kettészakított városok közé a kerítést szögessdróttal, és a kommunikáció egyetlen módja az volt a szétválasztott családtagok, rokonok, barátok közt, hogy odamentek a kerítéshez, járkáltak fel-alá, és átkiabálták egyik oldalról a másikra az üzenőanyagot. Szia, Ráki, hogy vagy? A gyerekek jól vannak, valahogy áthozunk az esküvőre. Gyógyszer kell-e?

Annyiszor elképzelttem ezeket a dialógusokat: olyan lehet, mint amikor a börtön épülete előtt összegyűlnek a rabok hozzátartozói, és ugyanúgy elkiabálják szükségleteiket.

Dédapám és a nővére többé nem találkoztak. Nagypám esküvőjére a kézzel írt meghívókat még elküldte, de hogy a posta kézbesítette-e azokat, vagy hogy a meghívottak megkapták-e, már nem tudjuk. A postaforgalom megszűnt, egy hídon keresztül lehetett hivatalosan átkelni hetente egyszer, útlevelemmel. Az meg nem volt, mert az összes hivatal átmenetileg bezárt. Az átmenetből aztán húsz év lett. Aki meg átkelt a hídon, azt megmotozták. S mivel női határőr nem volt, nők nem jutottak át a túloldalra.

Kár, hogy Ráhel olyan báránylelkű volt. Dédapám pedig csalódott, kiábrándult a rendszerből. Nagypám sokszor azon kapta őt, hogy ül a lócán, az egyetlen, keleti fronton készült fotóját nézegeti, és sír. Hogy neki nem ezért lett oda a bal keze, hogy elvegyék tőle az oláhok a jövőt. Meghasonlottunk mind, mondta gyakran, elcsukló hangon, és annak ellenére, hogy

sejtettük, mire céloz, nem firtattuk, csak bólogattunk, mint a sok bólogatójános, akikre dédapám sűrű, bozontos szemöldöke alól megvető pillantásokat szokott vetni. Naponta kijárt a határhoz, a falhoz: nemcsak a nővére miatt, hanem, mint később kiderült, páran, háborút megjárt katonák szervezkedni kezdtek, revansot akartak venni az őket és a hazát ért igazságtalanságon. Nem akarták elfogadni, hogy a város lakossága mentálisan két egymással szemben álló táborba tömörült.

Nagyapám már ezt a bizonytalanul felálló és működő világrendet szokta meg, és egyénileg küzdött. Nekünk, unokáknak hosszan mesélt a politikai rendszerek működéséről, az új világrendről, s amikor kitört a forradalom, és felállt az új politikai hatalom, ő már akkor is óvatosan nézegette a dédapáméhoz hasonló sűrű bozontos szemöldöke mögül az új hatalmi erőket. Ha ezek kipróbálják és megízlelik, milyen a hatalom, foggal-körömmel ragaszkodnak majd hozzá, és mindent megtesznek, hogy kezükben tartsák azt, amit egyszer már így vagy úgy megszereztek.

Most veszem észre, hogy a kisfiú előttem a sorban az apja helyett, aki a maszkja alól folyamatosan kiordít a telefonjába, nekem kezdi el mesélni az *Éhezők viadalát*, a film szerinte nagyon hasonlít a mostani helyzethez, apukám is azt mondogatja, hogy egyedül csak magamra számíthatok, ha küzdeni kell, és most, hogy vészhelyzet van, a hatalom a gyengéket elpusztítja, az erősebbeket legyőzi, és a helyzet nevében visszaél erejével, nemcsak szelektíven, hanem mindenkivel, akivel megteheti. Ezt nem fogjuk sokáig bírni, ezt tudják ők is, vagy ha nem, forradalom lesz, és akkor a győztes oldalára kell állni. Ekkor az apuka sorra kerül, a gyerek meg kint marad, ez a szabály.

A vörös maszkos és hasonlóan élénk hajszínű hölgy közben visszatér. Hogy ne fokozzam a feszültséget, magam elé engedem. A hölgy hálája jeléül, másodpercek alatt sodor egy szál cigarettát, a maszkja mögött megnyalja a vékony papírt, majd átadja nekem egy cinkos kacsintás kíséretében: finom fű is van benne, minden bio. Elveszem, és a maszkom alatt észrevétlenül kicserélem a szál cigit: eredeti Marlboro, még az előző életemben vettem a román határon, mert ott mindenhol lehetett kapni, nem csak a 18 éven felülieknek kijelölt boltokban. Az öngyújtóm nagyon régi, még nagyapámé volt, *brikett*ának is hívom, egyik legféltettebb tulajdonom. A vörös maszkos nő pont akkor pillant vissza rám, amikor meggyújtom a brikettát: elismerő pillantást mér rá, majd hangosan megkérdezi: honnan csempészték ezt be ide, Uram?

Igaz is: ezt a brikettát nagyapám öccsétől, huncut Feritől kaptam: neki volt egy kis helyi boltja a városban, ő hivatalosan átkelhetett a határon árubeszerzés céljából. Ő lett a helyiek csempésze: családtagoknak leveleket, gyógyszereket szállított, kis haszonnal pedig cigarettapapírt, öngyújtókövet, brikettákat csent át. Rejtély, hogyan sikerült neki, hisz minden alkalommal megmotozták. A legenda szerint egyik alkalommal a határőr megtalálta nála az öngyújtókat: abban az időben kezdtek el gyártani a gázzal működőket. A határőr nem tudta, hogy kell bekapcsolni, huncut Feri erre azt mondta neki, hogy ehhez át kell menni a hídon, és ott egy bizonyos kőre kell ráhelyezni a gyújtót, majd a hüvelykujjal meg kell nyomni a pöcköt, a másik kézben oda kell tartani egy papírt, és hosszan belenézni, ha szikrázni kezd. Állítólag a határőr hitte is, meg nem is Feri bának, ezt már nem tudjuk meg sosem. A korabeli krónikák szerint a híd magyar oldalán egy alkalommal akkora tűz keletkezett, hogy órákon át próbálták azt a helyiek és a város leszakított oldaláról odasiető tűzoltók segítségével eloltani. A tűz keletkezésének okáról végül azt írta a jegyző, hogy az az oláh határőr szándékos gyújtogatásának következménye lett.

A határőrt azonnal menesztették, a városban pedig hirtelen megszapordott az utcán cigarettázó és egymástól tüzet kérő fiatal emberek száma.

———— Cseh Katalin

KÖD-BÁLÁK

Bőrömön érzem a sivárságot
– sivárság selymét selyme hűvösét –
meglehet ők is érzik a kitudottak
egyik szemükben csönd másokban némaság
a szemfenéken hiány hálója leng...

A megalázás s a megalázkodás közti
szintkülönbség olykor lényegi
máskor meg jelentéktelen
osztozunk mi akarva-akaratlan
köd-bálák mélyén a fényeken?

SZOMSZÉDASSZONY

Mire jó egy vérbeli
szomszédasszony?
Együtt kávézásra
pletykálkodásra
lélek-liftezésre
pogácsasütésre
unalomúzásra
közös bevásárlásra
közös semmittevésre
együtt hallgatásra
együtt ácsingózásra
tűzfalak ölelte közudvaron...

Ötven-hatvan év múlva
egy csillagkörúti kávézóban
üldögélünk majd és beszélgetünk
ráérősen hosszan időtlenül

mögöttünk a félhomályban
Csöndné zongorázik
és Csönd úr hegedül...

Leszünk-e még önmagunk
a valamikori régiek?
Földi pletykák már nem jutnak el
hozzánk csupán az égiek.

HELYZETKÉP

Iratcsomag vagy
szekrénypolcon mappa
benne préselt lelked
az idő ott hagyta

Préselt lélek-gyűjtemény
gyönyörködhetsz benne
aztán archiválhatod
ott kinn a védtelenbe'

(Papírvirág illata
papírvékony látszat
papíralapú álmokkal
csak kartonszív játszhat)

REFLEXIÓ

A magány térképe szívemen
vagy utazótáskádban, Istenem?

A keresést, a kiutat,
az el nem apadó kutat,
a forrást, a feltörő vizet,

a kötélén táncoló hitet,
a kifelé nézést, a befele látást,
a lábujjhegyen érkező áldást,
azt, ami van és nincs között lebeg,
a széteső iszonyt, rettenetet,
az időt: a veszteglőt meg a sürgetőt,
a hangot: elviselhetetlent s a tűrhető,
a bizalmat és az árulást,
a szép mosolyt, az álruhást,
az életet, a lét teljességét,
a sóvárgást: lélek nehezékét...

Leltározd fel hát, mindenem,
csak ne minősíts már, Istenem!

Mátyus Melinda

EGY VÁLÁS TÖRTÉNETE

a végéről

Elkésem a színházból, a teremben percek óta sötét van már.

A színházból mindig elkések.

Az ültetőnő az egyetlen üres székhez vezet, és nagyon, nagyon hálás vagyok. A székek türkizek, közepesen kényelmesek.

Nem nézek jobbra, de így is érzem a szagát, és hallok a légzését. Ő az. Olyan, mintha lihegne.

Olyan, mintha újból mellettem horkolna.

Az utolsó napokban kértem, hogy forduljon kifelé, mindig kifelé. Arcal, ez a lényeg.

Csak így aluhattam, keveset.

Kifelé fordult, féloldalasan. Így is nagyon hangosan horkolt.

Úgy kell elképzelni, mint egy gőzölgő, hatalmas orrszarvút, mint egy elefántot, mint egy hegyet.

A nagy testek önmagukat foglalják le.

Felálltam, amikor a bábok a *Rómeó és Júliában* éppen úgy tettek, mintha nem látnának, mintha nem is érdekelné őket, hogy a nézőközönségnek tetszik a darab.

Vagy nem. Ez a darab. Ez a *Rómeó és Júlia*.

Mert bábos előadás volt.

Ő gondolkozott, hogy utánam jöjjön-e.

Éreztem.

De már minek.

Ő is így gondolhatta.

mégis az elejéről

a. a szerelem megbillen

Azt játszuk este, amit mindig, lefekvés előtt.

Két bárszékünk van, felülünk, egymással szemben, és nézzük egymást, nemcsak az arcot.

Elég sokáig, ebből sosem elég.

Amikor elérkezik az idő, ő kinyújtja az egyik kezét, és én tudom, hogy melyik kezemet kell nyújtanom.

Átlósan, mindketten a jobbot. Vagy mindketten a balt.

Néha csak a combon nyugtatjuk a kézfejet, néha pedig egyszerűen belénk száll az ördög, ő a jobbot nyújtja és én a balt. Így egy szövetséget építünk.

Ennek nevezzük el.

Úgy folytatódik, hogy a másik kezünk is, ugyanígy, egymáshoz ér. Bal és jobb. Jobb és bal.

Valami valamihez.

Most már egy négyzetet építünk, két-két testrészünk érintkezik, benne maradunk.

Abban, amit mi építettünk.

A kezünket összekulcsoljuk, tartjuk.

Változó, meddig tartjuk egymást, így.

Nem is tudjuk, hogy kerülünk az ágyba.

Eddig így volt. Most nem tudom, melyik kezemet nyújtsam. Elfelejtettem.

b. gyere a fürdőszobába

Mert ő éppen zuhanyozik. Olyankor fogat mosok, a fürke felé nézek, és elpirulok. Mindig. Akkor nézek rá, amikor a legszebb. Amikor felhúzza a térdét, amikor leesik a szivacs, és lehajol, amikor a csap felé nyújtózik, hogy elzárja.

Ilyenkor beszélni is szokott, hangosan, átbeszéli a zuhogást. És sokat kérdez, mindenféléről. Ha befejezem a fogmosást, a törülközőtartónak támaszkodom, és gyönyörködöm. Benne.

Minden kicsi részletben és az egészben.

Ma este biztosan tudom, hogy soha. Kimegyek és kint maradok.

Nem érdekel, hová teríti a törülközőt, és hogy hagyja maga után a fülkét. Nem is érdekes, ezek a mai tisztítószeresek olyan jók.

c. és maradj

Rácsukom az ajtót, és nem szeretném, ha kijönne. Ha bármikor is kijönne. Nem szeretném hallani, amint nyílik az ajtó, pedig tudom, az ajtó nyílni fog.

A bárskéket, a sajátomat az ajtóhoz támasztom, utána mégis elveszem. Mert ez már úgymint magától megoldódik.

d. kivonulás

Kijön, mint egy ébredező kandúr, mint egy bogár. Olyan lassan. Körülnéz a konyhában, és látja, egyedül én mozgok, minden más mozdulatlan.

Úgyhogy engem néz. Mert, ahogy mindig mondta, a mozgásom olyan szép.

Nem tudja megmagyarázni, csak úgy szép.

Meztelen vagyok, meleg ez a lakás.

Lehetne holnap egy olyan paprikás, mint a múlt héten?

Lehetne egy olyan pudingos valami utána, csak mert rég nem készítettem? Én.

Lehetni éppen lehet, de miért éppen ugyanazt?

Annyi finomság létezik a világban, ezeket sorra kipróbálhatnánk, és olyan jól telne az élet.

Neki mindegy. Mert ő mindent szeret.

A kávéfőzőgépet takarítom, kihúzom a csepegtetőtálát, lehajolok és kiöntöm. A vizet és a zaccot.

A kosár szélének ütögetem a tálát, többször, megint és megint, a fejem is felveszi a ritmust. Tehetetlenségi erő.

Nem guggolok, azt nem szeretem, csak egyszerűen lehajolok, ruganyosan.

Látszik, hogy friss a bikinivonalam, látszik, végig és egészen. Tudom.

A nap bevilágítja.

e. a kávéfőzőgépnél, még mindig

Felállok és takarítom a gépet tovább. Már állva. Olyan szürkés, olyan semmilyen.

Valamire gondolok, veled kapcsolatban, pontosan nem is tudnám megfogalmazni, az érzés még formátlan.

Olyasmire, hogy mégsem kellene elsietni ezt a döntést.

Lehet, hogy még szerethetném, ha most rögtön.

Ha most azonnal érkezne. Megpróbálhatnám.

Megpuszítja a hátamat.

És meg is simogatja. Drága kiscica.

f. és a konyha közepén

Öltözni kezdek, mert fázom. Fehér póló és bugyi. A bugyimat fordítva húzom fel, elég gyakran így sikerül, teszek-veszek a konyhapulton. Almahéj, kávézacc, ilyesmi.

Fordított bugyiban.

A bugyi fehér cetlije kifelé tátong, érzékeny a bugyimra. Szereti. Ha fekete, azért, ha köldökig érő, azért, csipkés, kopott, narancssárga, mindegy neki. Mert a bugyi olyan, mint a test.

Feltár.

A test lelke messziről látszik.

Megfázol, szívem. Öltözz!

Digidigidigidi.

g. gondolkodás

És rögtön utána arra gondolok, hogy megfordult, ez az egész megfordult. Nem is tudom.

Hogy legyen.

Visszamegyek a fürdőszobába, és festeni kezdem a szememet, addig gondolkozni lehet. A szemöldököt, utána a szemhéjat, legvégül a pillát. Szempilla.

A tükörben is gondolkodom.

Amikor a bal szemem kész, befütyül a teafőző. Kiszaladok, olyan az egész konyha, mint a túlvilág.

Semmi nem változott, mégsem találok semmit. Nem is értem, miért jöttem én ide valamikor.

És kivel.

h. tényleg

Már bent van, olvas és zenét hallgat. Mint minden este.
A zenéje tele azzal a rengeteg semmivel.
A zenéje nem zene. De hallgatok.
Leülök én is, és olvasok, valamit. A könyvet kinyitom, pontosan nem tudom, mi is ez.
Regény, vers vagy egyszerű képeskönyv. Gyermekeknek.
Látja a két szememet, a balt és a jobbot.
De nem látja. Hogy csak a bal.
Én is elfelejtettem.

kettő

1.

Elmentem, de csak azért, hogy ne lássam. Elmehettem volna anélkül, hogy szóljak, de én megmondtam, hogy elmegyek. Csak a boltba. Megkérdezte, hogy mit akarok venni, rávágtam, hogy kenyeret.

Volt otthon kenyér.

Menjél, ahová akarsz. Felőlem.

Körbefutottam, körbe-körbe. Rétfalván ki, Kúronékon át, a Papszorosán vissza. Nem tudom, hányszor.

Hazaértem és csend volt, csend. Bementem a szobába. A kanapénál állt, két kezével az asztalra támaszkodott. Ó! Ennyit mondott. Kihúzta a kését a csizmájából, és meglódult.

Nem kifelé futottam. Megéreztem, hogy mit kell, az asztal másik oldalához kell, kerültük az asztalt, elég sokszor.

Asztmás. Ez akkor jutott eszembe, amikor lassulni kezdett, az elején nem, úgy két-három kör után. Az elején repültem, aztán észrevettem, hogy a háta mögé kerülök.

Lassítsak, így.

Lezuhant, a kés kiesett a kezéből. Kifordultam a szobából, és tovább, ki, az utcára. Arra emlékszem, hogy ráznak, sokan voltak ott.

Azért írok, mert azóta nem tudok beszélni. Próbáltam, háromszor. A számon ordítás jött ki. Többet soha.

2.

Elmentem, de csak azért, hogy ne lássam. Elmehettem volna anélkül, hogy szóljak, de én megmondtam, hogy elmegyek. Csak a boltba. Megkérdezte, hogy mit akarok venni, én rávágtam, hogy kenyeret.

Volt otthon kenyér.

Menjél, ahová akarsz. Felőlem.

Körbefutottam, körbe-körbe. Rétfalván ki, Kúronékon át, a Papszorosán vissza. Nem tudom, hányszor.

Hazaértem és csend volt. Bementem a szobába. A kanapénál állt, két kezével az asztalra támaszkodott. Ó! Ennyit mondott. Kihúzta a kését a csizmájából, és meglódult.

Nem kifelé futottam. Megéreztem, hogy mit kell, az asztal másik oldalához rohantam, kerültük az asztalt.

Asztmás. Észrevettem, hogy lassul.

Két-három kör után. Az elején úgy repültem, mint az őrült. Aztán észrevettem, hogy mindjárt a háta mögé kerülök.

Lassítsak.

Így.

Kifutottam az utcára, és ordítottam, ahogy a számon kifért. Segítség!

Segítség!

De senki nem jött ki. Mert megszokták.

Segítség, az uram meghal.

Erre három vénasszony futott, az egyik ingben.

Én arra gondoltam, hogy jó, ha ilyenek jönnek, segíteni.

Sokat fognak beszélni, összevissza.

Az uram meghalt, nem rögtön, de mire kijött az orvos, vége volt. Az inges vénasszony visítózott, törölgette az ujjait, mindenbe, az ingbe, az abroszba, belém.

A nevét nem írom le, úgysem ismeri senki.

Nem tudom, honnan jött az a sok vér. Mert az orvos azt mondta, hogy a szíve vitte el.

Kimentem az udvarra, és hánytam, sokat.

Nagyon sokat, az ibolyabokorra.

Már jól vagyok.

A HUSZONÖTÖS KÓRTEREM

magunkról

Egy hete fekszem ezen az ágyon. Éppen elég ideje ahhoz, hogy megismerjem a szobatársaimat.

Arról volt szó, hogy kétágyas szobába kerülök, mégis itt találtam magam, ebben a keskeny, huzatos, neonfehér szarban. Ronda és négyágyas.

Nem szoba. Börtön.

A szobatársaim úgy emlegetik, folyton-folyvást, hogy szoba. Mintha ezt az egy szót ismernék. Mintha az összes többi szót elfelejtették volna.

Szoba, szoba. Négyes szoba, huszonötös számú szoba, a szobába hozzák a vacsorát, szoba, a látogatók bejöhetnek a szobába, nem mindig, a szoba linnóleuma zöld, a szoba büdös, vakító, éjjel-nappal, a szobában csengő van, a fejünk fölött, és a szobába hívhatjuk a nővért.

De nem hívjuk őket, soha.

Szúrnak, már az ajtóban.

Egyetlenegyszer mondta az egyik beteg, hogy kórterem.

Amikor telefonon magyarázta az anyjának, hogy lehet ide bejutni.

Második emelet, huszonötös kórterem, ablak melletti ágy. Hármas.

Mondja azt, hogy csakötpercre.

Ez nagyon fontos, ez a kulcs.

De túltettem magam ezen az apróságon.

Legyen szoba.

Most sokkal, sokkal nagyobb a baj.

Mindent nagyon részletesen leírok.

Hogy ne bolonduljak meg.

Otthon általában mindent elmondok, ami a bőröm alá beül.

Ezzel a dolgokat kiszabadítom, és így élni lehet.

Egy ideig.

Mert megtöltöm beszéddel a levegőmet, a fülem mögötti szellőt.

Ez a sok beszéd kiáramlik belőlem, körülöttem zümmög, és elhiszem, hogy mások vannak itt.

Hogy nem én vagyok.
Néha másra vágyom, arra, hogy mégis én legyek, egyedül, olyankor ez a sok beszéd az enyém marad.
Mindenki mást visszatolok, a saját életébe, messze.
Úgyhogy, rajtam múlik.
Hogy mikor ki beszél.

Most ez nem elég. Mondom, sokkal nagyobb a baj.
Mást kellett kitalálnom.
Nagyon furcsa, hogy éppen ez jutott eszembe. Olyan furcsán érzem magam.
Hogy így mindenkihez egyszerre beszélek. De fontos, hogy mindent tisztázzak.
Mert ez már igazságügyi kérdés.
Én csak leírom, mindenki döntse el maga.
Értelmezze a helyzetet.

A kettes beteggel kezdődött, amikor nem fogadta el a diagnózisát.
Májcirózis, egy rezidens jelentette be.
Ki hisz egy rezidensnek, kit érdekel, mit mond egy rezidens.
Nem is ivott olyan sokat. Hogy éppen májcirózis legyen.
Kötőszövetes-heges átépülés, kóros májműködés.
Folyadék-felhalmozódás a hasban.
Aszcitesz.
Asztitesz?
Nála pont igen.
De ez csak egy szó. Asztitesz. Nem kell érteni.
Az a lényeg, hogy ne igyál.
Ne igyon, alkoholt.
Reggeli után, akkor már lehet? Nem az éjszakára gondol.

Délre a feje, a nyaka és a csuklója tele vékonyabb és vastagabb csövekkel.
Egyáltalán nem lehet, vacsora után sem lehet, egész nap nem lehet.
Napokon, heteken át. Tulajdonképpen soha.
Úgy kell elképzelni, mintha az ember visszatérne a gyermekkorába, tejszeletre és kakaóra.
Palacsintára.

Amikor a nagyanya hozza ebédre a palacsintát, a csöveket kiveszik, mindenéből.

Tíz percre, megígéri. Ez az orvos, ez a rezidens.

És megeheti a sok-sok finomságot.

A tíz perc elég ahhoz, hogy megegyen körülbelül négy palacsintát, és annál többet nem is szabad.

Mégiscsak májcirózis.

Ez a beteg az ablak alatti ágyban fekszik, és mindannyian irigyeljük, már első naptól, a levegő is jobb.

Második napra kiderül, hogy nem.

Így is irigyeljük, mert jobb a kilátás.

A szemeit csak a homlokához ragasztja, és rögtön ott a nagy fűzfa. Pont az arcában, világoszöld és jó nagy.

Mi csak fehér falakat látunk és két ajtót, az egyik a folyosóra, a másik a budira visz.

A budit fürdőszobának nevezzük, de csak budi van benne és mosdókagyló.

A mosdókagyló persze mocskos, az egyes beteg szerint a hármas belepisilt.

Nem tudom, mit higgyek.

Próbálunk szabályt hozni, mikor ki mehet, mégiscsak kell valami sorrend, amihez tarthatnánk magunkat. Mert itt mindenkinek egyszerre kell pisilni.

Szerencsénk van ezzel az ablak melletti beteggel, csöveket kap, innen kezdve nem mehet a fürdőszobába.

Egy négyzetméter az egész, négy személy túl sok volt rá.

Az ablakon redőny van, ahogy mondtam, csak a kettes beteg lát ki rajta.

Egy kicsit, valamennyire. Nem ér végig a műanyag redőny, az alja hiányzik, olyan tízcentinyi rész, azon keresztül kukucskál.

Az eget nem látja, de minden mást nagyon.

A fűzfát, a másik kórházépületet és a madarakat, ha jönnek.

Prímán, mondja a hármas beteg, biztos prímán ki lehet látni.

A redőny világosbarna.

Szarszínű, mondja a hármas.

Ki nem állhatom ezt a primát, ezt a szót, ez a hármas beteg pedig ezt nyomatja, reggeltől estig.

Ideggörcsöt kapok. Agybajt. Én ennél sokkal kifinomultabb vagyok.

És úgy veszem észre, az egyes beteg is.

A hármas beteg ötpercenként ránéz, az egyesre.

Körülbelül egy percen keresztül nézi, gyűlölködve, szünetel, és megint nézi.

Príma, mondja utána.

Az én ágyamtól a hármas ágy balra, az egyes jobb oldalra esik, és ez nem véletlen.

Milyen az az asztitesz?

Milyen, milyen, és az orvos faképnél hagyja a kettes lakót.

És a kettesbe ekkor beleköltözik a balsejtelem, hiába a kivételes, ablak melletti hely. Mondom, ezzel kezdődött a baj.

Nem fogok meggyógyulni, innen kezdve tízpercenként ezzel nyomaszt minket.

De mi csak elengedjük a fülünk mellett. Végül is, mind betegek vagyunk.

Az egyes betegre úgy gondolok, mint egy kakasmandikóra.

Nem tudom, miért éppen ez jut eszembe. Ránézek, a fejére, és arra gondolok, kakasmandikó.

Lennebb, a nyakra, és még lennebb, a keskeny törzsére, megint kakasmandikó.

A haja festett vörös, és magas hangja van, az első nap tisztázza, hogy homoszexuális.

Éppen egy homoszexuális.

Meglepődünk, mi tagadás, nagyon meglepődünk.

Így közelről kicsit más, tulajdonképpen teljesen más. Egynolcvan magas, vékony csontozatú és gyorsan beszél.

És milyen az élete, kérdezem. Mert nem tegeződünk.

Hát, biztos más, és hasra fordul, elég hosszú időre.

Lehetne bővebben, kérdezi most már a hármas, és el sem hiszem, hogy bekapcsolódik a beszélgetésbe. Eddig csak gyűlölködött, a primázással, a foghegyes tőmondataival, megutáltatta magát.

Lehetne kicsit bővebben?

Lehet, de nem hiszi, hogy van értelme, és látom, ez az egyes is rokon-szenvesebbre vált.

Az ilyesmit nem lehet megmagyarázni, az ilyesmi csak úgy van.

Pont úgy, mint ami nem ilyesmi.

Drága, drága László, mondja mindig a szerelme, általában este, későn, mert szinte hétig dolgozik.

A haj, a nyak, a hónalj, a has. Minden.

A hónalj.

Lehetne még bővebben?

Nem lehet, ez pont olyan, mint egy nő és egy férfi között.

Azt sem lehet bővebben.

Persze, könnyen beszél, ez az egyes beteg, magas polcról, magas hangon, azzal a festett hajával.

Egy csó sem fut a teste közepébe. Hasra fekszik, amikor kedve tartja, vagy éppen oldalra.

Olyan, mintha egészséges volna.

De nem az, tudjuk. Előttünk nincs titok, itt mindent hangosan mondanak, mindenki, orvos, látogatók, nővérek, és látjuk is, kit hol szúrnak. Vénna és fenék.

A betegségünk a személyazonosságunk, második nap este mondom ezt, úgy félhangosan.

Az égvilágon mindenki bólogat.

Az egyes beteg ágya alatt barnás bőrönd fekszik, csak az ő ágya alatt van valami.

Mi leadtuk, mind a hárman, ahogy kérték.

Mi van abban a bőröndben, kérdezem második nap, reggeli után.

Főtt tojást, margarint, kenyeret és teát kapunk.

A májcirózisos nem kap főtt tojást.

Egy kevés váltóruha, de főleg a könyvei, a kedvenc könyvei vannak a bőröndben.

Olvas is?

Ha meggondolja, állandóan olvas. Reggeltől estig olvas.

Odamegyek, a bőröndhöz, egyszerűen nem bírom ki.

Mert nem hiszem, hogy valakinek ennyi kedvenc könyve volna.

Amikor a vécén van, ez az egyes lakó, akkor.
Székrekedéses, jó sokáig tart, úgyhogy bőven van időm.
A bőrönd feszes, dagad a sok könyvtől, érzem, hogy igaza lehet, ez tényleg könyveket cipelt ide.

Nem fogok meggyógyulni, mondja a második beteg, az ablak alatt.
Asztiteszem van.
Megbolondulunk ettől a siránkozástól.
Már másodszor mondod, hogy nem fogok meggyógyulni, megbolondulok ettől a siránkozástól.
Hát mi is betegek vagyunk.

a diagnózisokról

Két nap alatt már mindent tudunk egymásról, számba vesszük egymás betegségét, mindannyian megkönnyebbülünk.
Mert senki nem lóg ki a sorból.
Úgy érezzük, vagy mind meggyógyulunk, vagy senki, olyan egyformácska a körképünk, ahogy a nővérek mondják.

A második betegről már mondtam, májcirózisa van.
Lehet, hogy nem a legsúlyosabb fajtából.
Ez mit jelent, ez jelentheti azt is, hogy meggyógyulok?
Az orvos csak a következő héten mondhat többet, inkább azután.
A második beteg mégis úgy gondolja, hogy meggyógyulhat.
Nézzünk rá, nem fáj semmije, az égvilágon semmije.
A gyomra, a belei, a mája, semmi.
Ha nem fáj semmije, akkor meggyógyulhat, nem?
Nekünk nincs kedvünk beszélgetni. Az orvosok rég kimentek, mindhárman a plafont nézzünk.

Magamról annyit mondhatok, amennyit nekem mondtak.
Vastagbélproblémával érkeztem ide, vastagbél-daganatom van.
Nem nagy, egész kicsi, legfeljebb közepes.
Az orvosnő leül az ágyamra, a lábamhoz, és megfogja a bal kezemet.
Ne adja fel, maga olyan értékes ember.
Ezt csak nekem mondják, és csak az én ágyamra ül le a kezelőorvos.

Egyek csicsókát, articsókát, póréhagymát. Amikor hazamegyek, mert itt nincs.

A kis füzetembe azonnal bejegyzem, hogy csicsóka, articsóka, póréhagyma.

Lehetne pontosabban, ezt az én betegségemet?

Colorektális daganat.

Ettől kezdve nehezen állok fel az ágyból, nehezen megyek el a vécéig, nem alszom, és alig lélegzem, nagyon-nagyon rövideket.

Így együtt nem tetszik ez a két szó.

Az egyes számú betegnek végbélproblémája van, a festett haja töredezeni kezd.

Öt napot kell várni a műtétre. Amikor az orvosok kifelé indulnak a nagy vizitről, hallom a főorvos hangját: szerencsétlen.

És még ezt is mondja: szerintem fölösleges kínozni.

Az egyes beteg elfordul, pont ekkor, vajon mennyit hallhatott.

Az ő helyzetébe képelem magam, és sajnálom.

Nekem még senki nem mondott ilyent.

Félálomba szédül, egész napra, fogalmunk sincs, mi jött rá.

László, László, órákig nyögdecseli.

Fárasztó, már fogalmunk sincs, ki a László, ő vagy az a másik.

A pizsamája felgyűrődik a nyaka köré.

A hármas beteg gyomorrákos, ő is csöveket kap. És zacskója is van, ráadásul átlátszó, sajnos, mindent látunk.

Príma, mondja a zacskóra.

A zacskójáról mindig az én betegségem jut eszembe.

egy könyvről

Harmadnapra az egyes beteg, a festett hajú végre magához tér.

Mégis, miért hozott ennyi könyvet, kérdezem.

Mert, amióta itt van, egy árva betűt sem olvasott. Kézbe se vette a könyveit.

Ezek tényleg könyvek?

Most elég barátságos.

Megszámolom, harminchárom könyv.
Felhatalmaz, csak engem, kivehetem, megnézhetem, szortírozhatom.
Délre az éjjeliszekrényekre helyezem a könyveket, egyelőre mindenki
egyét kap.

Színek szerint választunk.

A hármás beteg sötétzöldeset kér, az ablakos kettes finom kéket, az egyes-
nek édes mindegy. Tapintatosan a vállához simítok egy gyönyörű sárgát.

Végül is, neki köszönhetjük ezeket a színeket.

Én feketés-zöldes-kékeset választok, és az összes többit visszacsoma-
golom.

Örülünk ezeknek a könyveknek, színt hoznak az életünkbe.

Simogatjuk, kopogtatjuk, mindig máshol állnak, foglalkozunk velük.

Olykor az orvosságok mellé, máskor kissé távolabb csúsztatjuk.

Az éjjeliszekrényünkhöz nőnek.

Én este lapozgatni kezdem az én könyvemet.

Melyik ez a könyv?

Azért kérdez ilyent, ez a festett hajú, mert művelt ember.

Azért hozott ennyi könyvet.

Hangosan olvasom, de csak neki, *Szent Lajos király bídja*.

Én is tanult vagyok, érettségiztem.

Csak az embernek ezen a helyen, éppen ilyen súlyos betegségben nem jut
eszébe az ilyesmi, hogy olvasson.

Mindannyian vérszemet kapnak, mind a hárman, olvassam nekik is, han-
gosan, ne csak a címet.

Ilyen címmel érdekes lehet ez a könyv, biztosan valami kalandos.

Hát, megpróbálhatom, de az olvasás soha nem volt az erősségem, in-
kább a matematika.

Az egész kórház könyvelését elvégezném, könnyedén.

Az ember csak számol, összead, oszt, szoroz, és olyan jó, amikor kijön
az eredmény.

Megdicsérnek, szépen olvasok, és én is érzem, hangsúlyosan ejtem ki a
szavakat.

Néha azért abba szeretném hagyni, fáradok.

Ha lassulok vagy halkulok, rögtön óbégatnak.

Rákérdeznek a tartalomra is, elég gyakran, mert nem értenek mindent.
Ilyenkor megmagyarázom.
Olykor pedig bonyolultabb kérdéseket tesznek fel. Ezekhez már én sem értek, nem tudok segíteni.
Az első beteg igen, látom a szemén.

Juniper atyáról olvasok.
Egy buzgó pap vagy szerzetes. Valami ilyesmi, a különbséget nem értem.
Az sem világos, mit keresett Peruban. Hogy került oda.
Tényleg a Szent Lajos király-hídról szól a könyv, szerencsére nem átverés.

Arról szól, hogy leszakad, és sokan meghalnak. Nem éppen olyan sokan, öten.

A hármaskör szerint prima, ez tiszta prima.
Mert ma ötszázán halnának meg egy ilyen balesetben, ma annyian vagyunk, mint az oroszok.

Ez a hármaskör beteg nagyon felizgatja magát.
Kihúzza a zacskóját, hadonászik.
Kellemtelen szagot áraszt a kórteremben.
A nővér is ordít. Tiszta cirkusz.

Egy óra kihagyással folytatjuk. Nézem a szobatársaimat, lóg a kezük, az arcuk, ezek tisztára darabokban vannak, úgy képelem, mintha csöveken folyna mindenük.

Ez vágóhíd, tiszta vágóhíd, hányás, vér, szag, ennél rosszabb az sem lehet.
Volt már vágóhídon?
A kettes betegről kérdezem, de mindenki bekapcsolódik.
Nagyon megsértődnek.
Miért rontom még jobban a hangulatot?
Nem látom, hogy mállik szét mindenünk, és én sem vagyok kivétel, ne gondoljam, hogy az lennék, nézzek magamra.
Minek kell ilyesmiről beszélni.
Inkább folytassam ezt a könyvet.

Én tudom, hogy nincs igazuk, én meg fogok gyógyulni, az ember az ilyesmit megérzi.

Az én orvosom meg is mondta, tisztán, érthetően, maga olyan értékes ember.

Ez a Juniper atya pontosan utánajár, kik haltak meg a hídon, és miért éppen ők.

Szomorú könyv.

Most már nem is tudom, idevaló-e, értik ugye, pont ebbe a szomorúságba.

Ez sem jobb, mint a vágóhíd, csak valahogy szebben van előadva.

Az egyes beteg újraolvastat egy mondatot.

Vagy véletlenül élünk és halunk meg, vagy pedig terv szerint élünk és halunk meg.

Vagy véletlenül élünk és halunk meg, vagy pedig terv szerint élünk és halunk meg.

Nem elég, hogy kétszer elolvasom, csak érte, ő még kezdi ismételni is.

Azt hiszem, meg szeretné tanulni.

Nem mondok semmit, nem szeretném elbátortalanítani.

De szerintem ez még neki is hosszú mondat.

Éjszaka eljutok a második rész végéig, a harminchatodik oldalig.

El sem hiszem, harminchat oldal, ilyen betegen.

Dona Mariáról olvasok, sehogy sem tudok eligazodni rajta. És valami fiatal apácáról.

Erről a hídról zuhannak le, a Szent Lajos királyról.

Izgalmas könyv, de nem kalandregény.

A kettős beteg ezt folyamatosan szóvá is teszi, mostanában alig néz az ablaka felé.

Két fejezet alatt legalább háromszor mondja.

Szó szerint ugyanazt, mindíg, nem kalandregény, nem kalandregény.

A villanyt nem szabad eloltani, ez a szabály.

Aludni nem tudunk.

Altatókat kapunk, és a harmadik estétől mindannyian csöveket is.

Mindenkinek szó nélkül rögzítik, egyedül nekem hangsúlyozzák, hogy ez ideiglenes állapot.

Egy-két napig lesz szükségem rá.

És nemcsak úgy mondják, a kezelőorvosnőm üzeni.

Alig várjuk a reggelt, éjszaka beszélgetünk, találgatunk, holnap vajon ki lép a hídra.

Az én könyvem után majd a többi könyvet olvassuk, a másik három éjeliszekrényről, még nem tisztázzuk, ki lesz a felolvasó.

Lehet, hogy a többi könyv is ilyen érdekes lesz.

A címeiket még nem olvassuk el, most csak ezzel az eggyel foglalkozunk, ezzel a hidassal.

Reggel az orvosok mosolyognak, milyen jól felszerelkeztünk.

Lám-lám, mindenkinek könyve van.

A teremburáját!

Maguk a végén elrepülnek.

Valami másvilágba.

Ez a negyedik nap olyan, mint a szerelem.

Hirtelen lesz este.

egy nagy bajról

És aznap, a negyedik estén, Manuel és Esteban történetével minden, minden elromlik.

Nem a megszokott hangon beszélünk egymással, nem is mondatokban, csúnya szavakkal veszekszünk, belevakkantunk a regénybe is.

Kizárólag magunkra gondolunk.

Próbálok beszámolni Manuelről és Estebanról, szeretném, hogy minél többen gondolkozzanak el, mi kavarthatta fel ennyire a lelkünket.

Igen, magamat is beleértem.

És nekem úgy tűnik, magát az író is nagyon felzaklatta a két fiatal fiú története.

Manuel és Esteban ikertestvérek, és ha magukban vannak, csak ételekről és ilyen hétköznapi dolgokról beszélgetnek.

És valami titkos nyelvet használnak, ők találták ki.

Szerintem nem világos, ez mire lehetett jó, mert nem voltak fontos emberek.

A fontos embereknek lehet titkolnivalójuk, lehet titkos nyelvük.

A fontos embereknél volna értelme.

De Manuel és Esteban csak a színháznak másolgatnak, rövid jeleneteket, ott pedig édes mindegy, mit másol az ember.

Úgyis mindenki elfelejti.

Mert ha valami nem valóságos, nem is érdemes foglalkozni vele vagy észben tartani.

Amikor ezeket leírom, igyekszem minél pontosabban visszaemlékezni a szövegre, erre a harmadik részre, mert mindenkit ez zaklatott fel.

A harmadik beteg, a primázó Manuel és Esteban titkos nyelvénél borul ki.

Hogy milyen borzasztó, hogy itt minden mást jelent.

És nemcsak ezek a nyomorult ikertestvérek beszélnek így.

Itt is minden szó mást jelent, mint amit jelentene.

Mindenkinél mást jelent ugyanaz a szó.

Mindig mást jelent ugyanaz a szó,

mindig mást jelent ugyanaz a szó,

mindig mást jelent ugyanaz,

mindig mást jelent,

mindig mást.

Öt-hat percig tart.

Az egyes beteg is szeretne szólni.

A hármas beteg tovább ordít, minden mást jelent.

Nézzük meg ezeket az orvosokat, édes mindegy, mit mondanak.

Másként értik, másként mondják.

És nekünk fogalmunk sincs, melyik az igaz.

Én nem értem, hogy juthatott ide ebből a szép részletből, szerintem mindent félreért.

Amikor megnyugszik, valamennyire, végre folytathatom.

Manuel szerelembe esik, gyönyörben és szenvedésben telnek a napjai.

A szenvedést az okozza, hogy a gyönyört és a szerelmet elkülöníti.

A gyönyör már nem olyan egyszerű, mint az evés.

Ez engem megrendít, nagyon sokat gondolkozom rajta.

A fal felé fordulunk, és sóhajtozunk.

Manuel, Esteban. László. Manuel, László.

A festett hajú szobatársam ezt a három nevet nyögdecseli, kezdődik újra a műsor.

Egy időre elhallgatok, mert hangosan belebeszél a szövegembe, ebbe az én regényembe.

Tiszta hiába olvasnék.

László olyan, mint Manuel. Áruló.

László áruló. László áruló. László áruló. László áruló. László áruló.
László áruló. László áruló. László áruló. László áruló. László áruló. László
áruló. László áruló. László áruló. László áruló. László áruló. László áruló.

A rohadék.

Ennyiszer halljuk, persze, kivagyunk, a másik kettő tiltakozásul be is
hunyja a szemét.

Nehezen haladok ebben a hangzavarban, legszívesebben magamban ol-
vasnék, csak magamnak, nem érdemelnek ekkora erőfeszítést.

Az az én kedvenc részem, amikor Esteban esztét veszti a fájdalomtól.

Nem nézi meg Manuel holttestét sem, a szertartásban sem segít.

Segíts nekem. Nem jössz be megnézni a testvéredet? Nem jössz be se-
gíteni nekem?

Nem.

Ezt szeretem a legjobban, azért is másoltam ide, így szó szerint.

Tudom, miről beszél az író.

Az az igazság, hogy velem már minden megesett.

Nem mentem segíteni, kétszer.

Nekem sem segített valaki, egyszer, és én majdnem belehaltam.

Nincs olyan, hogy két ember teljesen egyformán szeresse egymást.

A kettes betegnek erős fájdalmai vannak, azt mondja, bírhatatlan.

És eddig egyáltalán nem voltak fájdalmai.

Azért vagyunk itt, hogy meghaljunk, ezt ismételve.

Nem torkoljuk le, pedig nem is a könyvből való.

Én folytatnám ezt a regényt.

De a helyzet egyre furcsább, hangoskodva leszavaznak, hirtelen senki
nem akarja tovább hallgatni.

Mindeddig vizet is alig ihattam, a gyógyszereimet bevenni is alig jutott
időm, olvastam, olvastam, mint a robot.

Inkább a végét olvassuk, a legvégét, tudjuk meg végre, hogy kik halnak
meg.

Lapozzak előre, az utolsó előtti oldalra.

A kettes a szószóló.

Annál a résznél szól bele, amikor ezt mondja a kapitány Estebannak:

Azt tesszük, amit tehetünk.
Tengődünk, Esteban, ki-ki úgy, ahogy bír.
Nem tart sokáig, tudod.

Zűrzavarossá válik a helyzet, nem is értem, hogy jutottunk ide.
Becsukom a könyvet, már én sem szeretném olvasni.
Az ötvenkilencedik oldalnál abbahagyom, ezek után kinek volna kedve.
Két nővér is bejön, és elismerően néznek rám.
Mert csendben vagyok, én vagyok az egyetlen normális ember a kórteremben.

A többiek csak kiáltoznak, nem lehet őket lecsillapítani.
Az egyik nővér figyelni is kezdi, mit ismételtetek.
Értem-e, mit akar ez jelenteni?
Érteni értem, de nagyon fáradt vagyok, semmi kedvem segíteni.
Persze, én kívülről ismerem ezeket a szaros mondatokat.
László. László.

Azért vagyunk itt, hogy meghaljunk. Azért vagyunk itt, hogy meghaljunk.
Nem tart soká, tudod. Nem tart soká, tudod.
És ráadásul, csak ez a harmadik mondat származik a regényből, a harmadik rész utolsó oldaláról.
Az orvosnő is bejön, új köpenye van, ebben még csinosabb.
Nagyon várom, hogy megismételje, ne adja fel, maga olyan értékes ember.
Mindenfélét csepegtetnek a műanyag palackjainkba.

Hatodik nap, egyik pillanatról a másikra, mindenki megnyugszik, legelőször az egyes beteg.

Tulajdonképpen mi történt ebben az átkozott regényben? Miről szól?
Én nem tudnám összefoglalni, mondtam már, hogy matematikából voltam erős.

A többiek sem vállalkoznak rá, ilyen bonyolult dolgokhoz nem értenek.
És tartunk is ettől az egyestől, mi jött rá, mit akar hirtelen ezekkel a kérdésekkel.

Elmondom, miről szól a regény.

Az életben minden teljesen véletlen, erről szól a regény.

Az életben nincsenek véletlenek, a legkevésbé sincsenek, erről szól a regény.

Most mit mondjak, ez az egyes itt hirtelen nagyképűsködik. Azért kérdezte, hogy miről szól ez a regény, hogy válaszolhasson saját magának.

Én ezt nem bírom tovább. Ez diliház.
Pisilni akarok, nem kell, de megpróbálhatom, legalább telik az idő.
Reggeltől csöveim sincsenek, és ez már a gyógyulás jele.

Amikor visszajöttem, az egyes, a kettes és a hármás ágy üres volt.
Mind a négy üres.
Hívtam a nővért.
Csak nézett, óriási szemekkel.
Nézte az üres ágyakat, a szétdobált gumicsöveket, de kiváltképpen engem.
Azóta egyedül vagyok, kaptam csöveket és egy vadonatúj zacskót.

HA MAJD MEGBONTOM

Ha majd megbontom az álom sűrű nagy falát,
megnyílt tested vakít ott a lebegő ágyon,
ismert tájait mindegyre lassan bejárom:
halálod részletekben mutatja fel magát.

Hullámverte bordáidat mind megszámlálom,
beszélek hosszan hozzád, míg bőröd átszakad,
s szíved sűrű árnyéka a nap elé szalad:
még forró helyére magamat tetoválok.

Útvesztőket rajzolok bőröd tengerére,
virrasztva foltozgatom a szakadt vitorlát.
Rémülten ismerem fel a közelgő formát:
halott arc borul köldököd forrásvizére.

Bár szorul az éj hurka egyre szűkebb körben,
felizzik s újra lángol tested csipkebokra,
soha el nem oltja se csillagok tébolya,
se néma, dühös árnyalak a vak tükörben.

Dobok hangja veri vörösre az ég alját,
kígyótestű mák imbolyog, doboza zörren.
Mint égitested, csak keringek vérkörödben,
ha majd megbontom az álom sűrű nagy falát –

MAJD NEM EMLÉKEZEM

Emlékszem, volt valaha, hogy még nem voltam.
Egyre csak lebegtem én, se élve, se holtan.
Vizek tükrén némán, messzire bolyongtam.
Az összes izgága élőtől viszolyogtam.

Emlékszem, valaki váratlan rám nézett.
Megalázta a körém tapadt sötétséget.
Körvonalaimra kent kis forró mézet.
Részekből égette, mi lettem, az egészet.

Emlékszem, futok és ragyogok patakokban.
Árnyék vagyok falakon, nyíló ablakokban.
Szétáradok lassú, éjjeli illatokban.
Társam az idő, felismerem darabokban.

Emlékszem, gyűlölök és szeretek száz alakban.
Köztetek járok-kelek, homlokom gyűrt kalapban.
Megálllok, leülök, arcom fürösztöm a napban.
Mesélem magamat hosszan, de egyre halkabban.

Emlékszem, ahogy lett olyan is aztán, hogy végül.
Megláttam az arcot, mitől mindenki elrémül.
Lágyítani, bár nem lehet, nyúlt feléje két kezem.
Akkor magához vont. De erre majd nem emlékezem –

UTOLSÓ TÁVIRAT

Fantáziánkat fölfalta a vérfarkas stop
Képzeletünket szétlőtte a mozgóképek hadsora stop
Árnyas vendéglőinket elnyelték a romkocsmák stop
Technotavak partján gubbasztunk stop
Technokraták elemzik imáinkat stop
Dallamtorzókat dadogunk nappal stop

Nyelvünk foszlását hallgatjuk éjjel stop
Szavaink is szétszakadtak stop
Rejtélyeink árkokba rejtve stop
Sivatag emészti oázisainkat stop
A meleg kezüinktől rügyezőt módosított (g)én dézsmálja stop
Holt zabálja az élet stop
Utolsó szívverésünk titkos beszéd stop
Az összes pecsét feltörve stop
Por és hamu vagyunk stop
A pokol polcain gurul ide-oda egy elveszített paradicsom stop

KÖRÖMBŐRRADÍR

Az elárusító a női tévés műsorvezetőktől ismert ugyedearivagyokhangon az erszéynes zsebtapiróka speciális nevelési igényeiről ráfordult egy liliputi tyúk méretű kreatúrára, amely fejét furcsán oldalra himbálva szüntelenül a terrárium falát kocogtatta. Palakinézetű, vastag csőre a hegye felé megnyúlt: ami elsőre nyúlványnak látszott, a felsőnél némileg hosszabb alsó csőr volt, a peremén fél rizsszemnyi szabályos, barnás fogakkal. A gömbölyded madárféle ügyetlenül állt rövidke ízelt lábain és apró, ebihaluszonynak tűnő szárnyacskáival, melyek végén evezőtollak helyett befelé kunkorodó szarubojtok fityegtek, szüntelenül csapkodott, mintha így próbálná járás közben megőrizni az egyensúlyát. Amikor az elárusító kivette a terráriumból, és letette a gumiszőnyegre, nekiiramodott, de pár lépés után hasra esett, és féloldalasan, csőrére és a szárnyacskáira támaszkodva próbált lábra evickélni, közben sipító hangon kerregett. Az anyuka felkapta, és blézerhajtókéjára ölelte: De édes! A megnyúlt arcú kislány szemébe lógó frufruja alól méregette az állatot, majd elsasszézott, és a katatóniába süppedt, csüngő hasú lajhárpocok fülét próbálta becélozni egy alomgörönggyel. Az elárusító három centivel közelebb hajolt az anyukához, és miközben fémesre polírozott körmével kibiztosította a jószág csőrét, előadásba fogott a gruffacsőrikeről (*Archaeopteryx Jabbervox*), amelyet a hiányzó evolúciós láncszemből, az Avialaék rendjéből formaterveztek. A gruffancs a szájátva hallgató anyuka hajtókéjének támasztotta egyik szárnyacskáját, és lábával igyekezett megkapaszkodni a selyemfényű szövetben; tollai csontszerű zörejjel összezördültek. Akárcsak a loknesz, százszázalékosan szárazföldiesített, eledele előnyitott, szárított csiga és kagyló, de fontos, hogy mindig legyen előtte kagylóhéj, ezeket ropogtatva tisztítja a fogsorát. Hajlamos fogszuvasodásra? – ijedezett az anyuka. Mire fogszuvasodás alakulhatna ki, már rég elszállt, adta jelentőségteljesen tudtára az elárusító, a példányok életideje legfeljebb három évre van kalibrálva, a szívük nem bír többet. Ne feledje, ez egy igazi őslény, így is saccperkábé százötven millió éves, itt megcsillogtatta porcelánfehér reklámfogsorát. Azt nem tette hozzá, hogy a példányok általában nem élnek túl az első influenzaszzezont, ha pedig más házi kedvencekkel, kutyákkal vagy macskákkal landolnak egy háztartásban, rohamosan elharapózó gombásodásaik és férgesedésük miatt foltosodni, majd hullani kezdenek a sza-

rutollaik, úgyhogy októbertől ápriliséig tömegesen hozzák őket elaltatásra. Szemben a tavalyi kollekción leárazott példányai vártak szerető gazdijukra: egy pár hisztérikusan kaparó rugógégér, egy méretre alig nagyobb kacsacsőrű ölhíppó és egy jól láthatóan túlkoros orangcsicsi, kihegyesedett füllel és szabálytalanul rövid szempillákkal a mongoloid szemei fölött. Ez a faj épp azért döntötte meg még a minimalac eladási rekordjait is, mert dagadt szemhéjával, túlméretezett tappancsaival úgy nézett ki pont, mint a tíz éve szakadatlan népszerűségnek örvendő animációs filmek szimpatikusan esetlen, caplató antropoid figurái, amelyekről azt is nehéz elhinni, hogy segítség nélkül képesek volnának enni. Középen, díszhelyen egy alulról megvilágított terráriumban az újdonság, a tengerimalac méretű Nasaurus Flex, hegyes kis fogaira rálógó rövid, puha ormánnyal. Az anyuka gyöngéden próbálta lefejtetni az állat lábacskaikat a blézeréről: a selyemfényű anyagon a fogacsos csőr még barnábbnak tűnt, mint a benőtt, megvastagodott lábköröm; a felső csőr hegyéhez egészen közel két aszimmetrikus, gombostűfejnyi, befelé szűkülő tűnő nyílás, körülöttük a szaru feltüremkedett, mint egy megkövült árhullám. A kislány ügyet se vetett az élő kövületre, lecövekelt a rázkódva lihegő kengurbincs kalitkájá elé.

A három, szögbe fordított fürdőszobatükörben oldalról elkapta a tekintetét, ahogy fejét hátradöntve mustrálja a bőrét. Viaszsárga volt a neonfényben, és a nyaka tövén, a kulcsontján élettelenül belappadt. Gyorsan arcradírt kent fel, hosszan, körkörös mozdulatokkal dörzsölte be a paleopelyheket, a barna szemcsés fogkrémfehér massa alatt a bőre még sárgábbnak tűnt, és az ujjai alatt felgyűrődött, mint a pergamen. Kicsit kipirulva és felfrissülve, de még mindig küszöb alatti fejfájással sifitelt ki filctalpú üvegyapjúzoknijában a konyhába, a kávégéphez benyomott egy detox kapszulát. Két és fél perc múlva az üvegedény csőrén vékony gőzcsík pöfögött bolyhosodó, meg-megszakadozó szálakban a plafon felé, szélein szinte tapintható fényes fehérén. Bár több méterre állt a géptől, légzésének ütemére szeszélyesen kanyargott, üregesedett. A ferdén beeső reggeli fényben minden kilégzésére megbolydultak a fényes porszemcsék, mire kavargásuk alábbhagyott volna, és újra visszaálltak volna az egyenletes emelkedés–süllyedésbe, a következő kilégzés által keltett örvény megint megbolydította őket. Az előszobatükörben sokáig kurkászta a haját – mosás előtt mindig könnyebb a fehér szálakat meglátni, szemöldökcsipesszel rángatott ki egy újabb fehér kezdeményt, a tövén minden kétséget kizárólag hófehér volt. A feje búbjáról legalább húsz renitens, hosszú példány indult, ezek már végig fehérérek voltak, árulkodón kibukkantak lelapuló hajából. A lassan úszó felhők

közt feltűnt egy kacsacsőrű példány, mentében szélesre tátott szájjal ásítózott, majd egy határozottan zápfogra emlékeztető, három csavarodó gyökere közül az egyik elnyúlt a szélben, mint beakadt szál, felszaladt szem az égen. Nyelvével óvatosan megtapogatta a puha, a környezőnél simább és érzéketlen ínyt, ami a zápfoga helyére került fémcsavart körülötte, még mindig szürkésen a sötétrózsaszín ínyszerem alatt, egészen a szájpadrásáig felhúzódva, de puhán, mint a szilikon. Még fél év, mire a fogkoronát becsavarhatják a helyére, addig az ínynak és alatta a kipótolt állkapocscsontnak gyógyulnia kell. Hogyan érezhetné magáénak majd a keramit sima, nyelvvel nem tapinthatóan porózus falát, ha az ínye is úgy húzódik a csavar körül, mint egy toldalék, kellemetlen tapintású vadhús-kinövés a sebhelyen?

Mialatt a somgés placentamaszk száradt rajta, bekapcsolta a tévét, valami humoros beszélgetőműsort ismételték épp két csatornán is, a nyolcvan fölött is cigánykerekező operettdíva, nemzeti kincs szőke loknis arca közelképen, ahogy hosszú karrierje fontosabb állomásairól mesél. Az alákérdező a kortárs irodalom mindig leszolizott fenegyereke, aki előszeretettel fényképezkedik kapucniban, most a kapucnija viszont egy zakóra van kitűrve, és rögtön kiszúrja, hogy nem találták el a zakó méretet, vállban – a tévében legalábbis – csúnyán trottyosodik. A díva most épp a magánéletéről beszél, ti, írók tudjátok, picur, hogy a művészet nem hétköznapi élet, ahol hétfő reggel bemegyek a hivatalba, pénteken meg leteszem a lantot, picur lelkesen bólogat, a mi agyunk meg a lelkünk másképp van behuzalozva. A sminkes viszont remek munkát végzett, alig látszik a zavaró botoxmimika. A bal felső sarokban kis időre megjelenik a BÉKE BIZTONSÁG BÜSZKESÉG, most látja, hogy a zakó fényes slimfit demibocskai, a Nemzeti Divatügynökség hozta divatba pár éve, akik a tévéseket is szokták öltöztetni, a kifutókon bricsesz nadrággal és lovaglósizmával társítják, de azt leginkább egykori színészlegendák szokták felvenni a tévében. Ellenőrzi az első totálnál, de a fenegyerek nem lovaglósizmában ül a vörös fotelban, valami módosított sportcipő van rajta, kicsit túl nagynak mutat a szűkített szárú nadrág végén, nyilván a kapucni kiegészítője. Bevágás, a művésznő nagy sikerei, Szép város Kolozsvár, ott pampparamm a micsodánál, most is mintha szarost hallott volna, egyik barátnője, Paci mesélte, hogy elvitte oda az író barátja, és vízibikliztek a háztetők fölött, a nagy tornyot már nem látták, mert azelőtt egy hónappal leomlott, de így is elég frappáns volt. Néhány évvel ezelőtt átszakadt valami zagytározó gát, még mindig vannak lakók, akik nem hajlandók kiköltözni, ott maradtak a régi panellakásaikban, hetente visznek nekik ciszternával vizet, mert az ivóvíz- és csatornahálózat használ-

hatatlan, már nem is a pampammnál, hanem benne, de akkor nem jönne ki a rím. Paci biztatta, hogy induljon az éves novellapályázaton, az első lépés a nagyregényhez – ő két évvel ezelőtt nyerte meg a regénypályázatot, azóta már a második könyve jelenik meg, a tévébe is többször meghívták. A túlzott tájnyelviség csapdáját diadalmasan elkerülve az egyetemest mutatta meg a sajtóban. Száztíz százalékosan nő, ez volt az őt mennybe röpítő laudáció címe, amelyet személyesen a demibocskais tehetséggondozó írt, díshelyen hozta az országos irodalmi melléklet. Paci szendén sikamlós anekdotákat osztott meg a mágikus realista falusi gyerekkor borzongatóan természetközeli szexuális beavatásairól, bővérű tündérkeresztanyákról és boszorkányokról, ami csak azért volt kicsit fura, mert Paci nagyanyja egy kockaházban lakott valahol Érd környékén, amikor egyszer náluk járt, a kert végében a töltésen ültek, mandulát szedegettek a földről, és arról beszéltek, hogy ha nagyok lesznek, hol fognak élni, Paci mindenképp Új-Zélandra akart költözni vagy legalább Ausztráliába, több osztálytársuk akkoriban ment ki, most is emlékszik, milyen hehezettel ejtette, hogy az ócheán partján fog lakni. Aztán tanítónő lett, és mire a tehetséggondozó pályázatai elindultak, felfedezte magában a szunnyadó kreativitást, ő lett az irodalmi szcénára falanxban belépő tehetségek egyik arca, a száztíz százalékosan női. Az elárusító gimnazista korától írt, előbb naplót, majd vámpírregényt, és két forgatókönyvet is, három év után merete beküldeni egyiket a városi irodalmi lapnak. Látásból ismerte az író, aki a prózarovatot szerkesztette, kopasz volt, szemüveges, és a közértben mindig vett macskalalmot, szóval semmiképp sem olyan volt, amilyennek az ember az írókat képzelem, lobogó hajú, barázdált arcú, bőrdzsekis. De válasz nem érkezett. Most viszont Paci a fejébe vette, hogy pályázati nyertest farag belőle, lepasszolta neki a recepteket, első és legfontosabb, hogy az első mondat vesse ki a horgot, ha az nem kapja el az olvasót, game over, mindig azzal kezd, ami a legütősebb, az aztán húzza maga után a többi. Keep it simple, keep it rustic, ahogy Edömér, a tévészakács szokta mondani.

Körkörös mozdulatokkal lemosta az arcáról a placentamaszkot, magára fújta egy kis remineralizáló termásvíz-permetet, majd nekiállt korrekorteceruzával lefedni a kis pörsenéseket az arcán, mielőtt felvinné az alapozót, a barna tubusról a tappancsos dinó bágyadtan visszamosolygott rá hosszú szempillái alól. Ha megnyerné, a díjból visszafizethetné a diákhitelt, amit a komplett lézeres szőrtelenítésre és a két fogbeültetésre költött. Paci szerint a szőrtelenítés az alap, és mihelyt az ügynökség kipoztolja a fotódat, két hónapon belül tuti megtérül, azután már félre is tudsz tenni belőle, akár

az egyetemet is kifizetheted. És sok érdekes embert megismersz, fontos kapcsolatokra teszel szert, az ő egyik kliense a Mecénásnál, itt mindig titokzatosan suttogóra fogta a hangját, egy rektorhelyettes volt, ő biztatta, hogy induljon el a tehetséggondozó pályázatán, a te fantáziáddal, kicsim, mondta, vétek lenne ki nem próbálni magad, hát ő ki is próbálta. Persze neki nem volt szüksége diákhitelre, bár az egyetemet egy idő után befagyasztotta, csak addig, amíg megtalálja a hivatását, az íróshoz egyébként sem kell diploma, ott csak a tehetség számít. A tehetség, és persze a belefektetett munka. Az első lézeres kezelés után a lába két hónap után viszonylag rendbe jött, de ágyéktájékon, ahol a legérzékenyebb, azóta is gyulladt, duzzadt és vörös a bőre, hiába borogatja, a zuhanyzás is fáj, még négy hónap a következő, végleges kezelésig, és azután is gyógyulnia kell, ennek az évnek lőttek, legfeljebb jövőre ha jelentkezhetsz a Mecéhez, és akkor talán egy csapásra megoldódnak a gondjai, visszamehetsz az egyetemre is, és nem kell zsebbe a minimálbér háromnegyedéért rajzfilmfigurának tervezett, bőrgombás szaruköveleteket lapátolnia a fertőtlenítőbe, majd gondosan lecsipegetni a pikkelyeiket, darabolni és extrudálni, mielőtt bedöccentené a maradékot a krematóriumba. Fura, hogy mindig nyitva marad a szemük – igaz, hogy a dinóké nem üvegesedik úgy, mint a többieké. Eszébe jutott gyerekkora kismacskája – sose volt állatuk, az édesanyja nem tűrte volna meg a lakásban, egészségtelenek és szőröznek, de ez a fél teniszlabdányi fekete-fehér valahogy odavetődött az udvarukra, csipás volt, és folyt az orra, az édesanyja a lelkükre kötötte, hogy ne közelítsék meg, mert ki tudja, mit terjeszt, de enni azért vittek neki. Másnap az ajtóig követte őket, ott ült, nem nyávogott, csak nézett, harmad-negyednap végig a bejárat előtt gubbasztott, még a hirtelen lezúdult esőben sem ment el, csak beljebb húzódott, oda, ahová nem csapott fel annyira a víz. A nagy vihar után lehűlt az idő, reggel ott találták meg az ajtó előtt, széttárt mellső lábakkal feküdt az orrán, de a szeme nyitva volt, hatalmasra tágult pupillájában visszatükröződött a lépcsőfok nedves éle, mosogatókesztyűvel vették fel, negyed kiló se volt, három szemeteszacskóba csavarva vitték ki a kukába, vajon ezt is látta onnan bentről, a szemeteszacskóból?

Két hete kínlódott a novellával, sehogy se jöttek a szavak, a mondatai nem voltak elég gördülékenyek, sejtetőek. Dühösen kihúzott egy bekezdést, a laptop megbillentett képernyőjén látta visszatükröződni az álla alatt azt a redőt és a szája mellett kétoldalt azt a két függőleges ráncot, egészen tanító nénisen nézett ki, a végén még így marad. Valamikor milyen könnyen ment az ilyesmi, gimnazista korában két regényt is megírt anélkül, hogy egy

pillanatra is görcsölt volna a mondatain, egy vámpirosat és egy experimentálisat, így mondta a magyartanárnője, mert a második androidokról szólt, akik az emberek közt megtanulják az érzelmeket, egy iskolás lány és android korrepetitora egymásba szeretnek, a végén már nem világos, ki az emberibb, két díjat is elhozott az iskolának, az egyik átadója a Parlamentben volt az *Író születik* gáláján, az államelnök adott fogadást a tiszteletükre, és arról beszélt, hogy nem lehessen tudni, nem ül-e köztük a jövő Nobel-díjasa, meg a szépíró felelősségéről, amivel saját művészetének és a közösségének tartozik.

A tegnap este három példány ment be a vizsgálóba, Instára kiírták, hogy „ők is elkelték”. Két túlkoros orangcsicsi és egy valószínűleg csípőficammal született tamagocska, amelyet egy nap után visszahozott a kliens, és miután megtudta, hogy a pénzét semmi esetre sem kaphatja vissza, morgolódva becserélte két vadászkutyakölyökre és egy exkluzív díszcsomagolású arc- és testápoló paleo-csomagra. Biztosan meg lehetett volna próbálkozni Instán néhány jól irányzott, szomorkodó fotóval gazdát találni Sántinak, de a főnöknő szerint nagyon rossz üzenet lett volna a törzsvásárlók felé, hogy az ő portékájukat visszahozzák, így bevizsgált kézműves paleotermék lettek, a *Csak hazait* kampány két hónapja kiemelt márkája („Természetesen szép”). Miután Saci (az „állatorvosunk” – két évet járt a mezőgazdasági főiskola valamelyik kihelyezett tagozatán, ott környékezte meg a főnökasszonyt az ötlettel, hogy nyisson avantgárd kisállatboltot, és elsőként kezdje forgalmazni a legtrendibb kínai fejlesztéseket, amelyek elég fotogének maradtak az öthetes, szűk konténerbe zárt hajóút és háromhetes karantén után) beinjekciózta őket, és megvárták, hogy lecsengjenek a rángások, az ő feladata volt az értékes alapanyagok kinyerése. A gruffancsból prima körömbőrradírrá készül, a legjobb fővárosi manikűrösök ajánlják, múlt héten már negyven tubusra jött megrendelés, hó végére felmegyünk kétszázra, csak időben megérkezzen az új szállítmány, a tajvani elosztóban megint valami balhé volt, tüntetnek vagy mi, csak tudnám, mikor dolgoznak. Az egészben a szag volt a legrosszabb, a levágott szarunak fertőtlenítés után is órákig az orrában maradt a szaga. Beleszagolt a tubusba, nem, ez már csak fantomszag, a szemcsék sűrűn, sötétszürkén látszottak a ragacsos fehér masszában, szénaszaga volt az egésznek. A legújabb termék egy rákellenes detox paleoitalpor, hatásosabb a barackmagnál is, a dinók tudvalevőleg nem lesznek rákosak. A körömápolónak viszont, amivel hónapokig kenegette a két nagylábujját, erős pörkölt szaga volt, talán a fertőtlenítőt állították be rosszul, egyszer majdnem elfogta a hányinger, amikor magára kente, ráadásul so-

káig nem ivódott be, mezítláb kellett jönnie-mennie a szobában, pedig legszívesebben elrejtette volna a lábát. Hetekig rémesen fájt, lüktetett a körme, alatta nőtt a vízhólyag, és szivárgott, néhány nap múlva megfeketültek a körmei, de csak hetek múlva estek le, amikor alattuk félig kinőtt már az új, rücskös volt, és megvastagodott, úgy nézett ki, mint valami hullópikkely, az édesanyja jól összeszidta, kellett neki fel-alá vonulgatni a városban, hogy még meglássa valaki ismerős, úgylis tudhatja jól, hogy semmit se érnek el az egésszel, hát nincs jobb dolga, mint télen, hóban-fagyban lejártni magát és a családot, még jó, hogy csak a körme esett le, és el nem fagytak a lábujjai a szűk csizmában mínusz tizenöt fokban. És persze ilyen lábbal még úszni se járt hónapokig, akkor szánta rá magát a szőrtelenítésre is, és persze a legolcsóbb csomagot választotta, ahol nem vállalnak garanciát, a neten mindenféle horrorsztorik keringenek, ha a lézert elcseszték, ő nemcsak százötíz százalékos nő nem lesz soha, de örülhet, ha tíz.

Az első mondat, az első horog-bekezdés a legfontosabb. Elképzelte, hogy a kapucnis tehetséggondozó elé kerül a pályamű: épp mondott valamit a tévében a művésznőnek az alkotás és az élet kibékítéséről, a hangsúlytól a szó olyan jelentőségteljeségre vonódott be, amit a színpadi súrlófény szokott az arcokra kenni. Mintha száz meg száz hangya futkározna a bőre alatt az apró elektromos kisülésektől, amikor az android végigsimítja az arcát, ujjbegyei fél milliméterre vannak a bőrtől. Lúdbőrözik az arca, lehet ilyet írni, na ne, ezt ki fogják vágni a szemébe, eszébe jutott, ahogy az első lézeren az asszisztens nő rápaskolt a vádlijára, mielőtt feltette a maszkot, most kicsit kifele a lábikót, meditációs zene szólt, és a füstölő illatában egy pillanatra mintha a vizsgálóban használt fertőtlenítő szaga köszönt volna vissza, biztos csak a füst miatt van, és állítható hangszínű, megbízhatóságot sugárzó androidhangjában alig hallható kis remegéssel azt mondja neki: Én már te vagyok. Az leszek, akinek akarsz.

———— Fazakas Attila

ARTEPOWERA

a sérüléseket
is
beleszámította mindig
ha az anyag
sérült
az jót tett az összképnek

a sérülés volt a tükör –

nyelvi
vagy tárgyi

ebből sok összegyűlt
s ahol nem volt látható
mind
kirakosgatta

míg más
pontos vonalakat
húzott
húzott
húzott

ő a törések mentén szerelemmel úszott –
ő a törések mentén szerelemmel úszott –

neki
ez volt az iskola

AMARCORD

emlékszem
egy alkalommal
anyám
elmondta
hogy az apám
ruháit
mind odaadta annak
a
hajléktalan bolondnak
aki a lépcsőházakban
és más elhagyott
helyeken
húzta meg
magát

őrült volt
állítólag
aki egy nap
elhagyta
az otthonát –

apám is elhagyta egyszer
az otthonát
ezért maradtak aztán vissza
mind a ruhái

én
nem láttam
azt az embert
az apám ruháiban

ő látta-e
vajon

vagy csak reszket
és vacog
mindenki

ott
?

AZ ÁRNYAK

míg vitte az árnyék
ment

azt hitte az árnyék az
otthon

abban megkapaszkodhat

az a köpönyeg
ha jól a kezére csavarja-csomózza
nem esik majd el
alája bújhat
biztosabb volt a fénynél
azt hitte az ő árnyéka az árnyék
ezt hitte
és naivan hűsült benne a halánték

aztán megállt
egyszer
cipőt bekötni

s az árnyék csak ment tovább

nézte

az pedig egyre távolodott
rásimult a tárgyak kemény vonalára

emelkedett
lesiklott
kivékonyodott
sehol se volt már

és akkor felemelkedett
kíváncsian fordult hátra
kereste

van-e neki

nem fénye
árnyéka

semmije

csak a jól bekötött cipője –

csak a jól bekötött cipőpárja volt

AZ SZÉP

ahogy az otthona felé
tart
a gyermek
látod?
jön
jön
jön
mint
aki
biztos
hazaér

a reggeli tartásból
valami
darabonként
kienged
és tart
szabadabban
valami felé –

és közben
lágább lesz
lazább, ráérősebb
mélázóbb
elkalandozóbb
csendes
vagy éppen hogy hangosabb

megáll, szétnéz
látod?
már nem siet
hiszen mindjárt
mindjárt hazaér

másként jár, megy
aki az otthona felé tart

másként –
akinek van

Molnár Zsolt

KÉSZÜLŐDÉS

Rohan benned az éjszaka,
rád lógatja nyelvét a hold,
villám-defibrillátor ernyeszt,
széthull minden érzésed,
csillagok felszedik bizonyítékként,
még csak gyanúsított vagy,
ágyad a hazugságvizsgáló,
hiába öltözöl be úgy,
hogy álmaid sem ismernek fel,
el van felejtve a bőröd,
most már beférsz az idő rései közé,
egyik oldalad kinyomtatja a nappal,
a másikat üresen hagyja,
ébredéspacnikkal vagy megjelölve,
szemed lekerekített ábra
a valóság fehér lapján,
meg kell, épp most, nem később,
meg kell állni a pillanat élén,
ahová ráfagyaszt az elfogadás,
hogyan az öröklét nyugalmanak neki kell feszülni.

Kiss Noémi

A BÁLNA ÉS A SRÁC

MESEREGÉNY – RÉSZLETEK

A srác, amikor kibújt anyja hasából, olyan kicsi volt, hogy elgurult a pólyán. Világra jöttének híre azonnal bekerült az északi szigeti hírekbe. Megszületett a szigetország legkisebb babája! – szólt az *Északi Tenger Reggel* napilap szalagcíme.

Az olvasók az ujjukkal keresték a fényképen. Volt, akinek nagyítót kellett a nyakába akasztani, hogy észrevegye a gyufaszál karokat a fotográfián.

Ott van! Nicsak! Te látod? Nézd csak! Ott! Ja, nem, ott! Azaz, nem az!

Pöttömpalkó beolvadt a környezetébe, alig lehetett őt észrevenni, és ez mindenkinek így volt jó. Titok a létezése. Titok, hogy megszületett, hogy élt. Hogy egy ilyen apró csontfiú simán életben maradhat.

A szülészeti mérleg szélén henyél valaki, nézd csak! Megmérték a súlyát, pár dekát nyomott. Megmérték a hosszát, csak tizenhét centi volt. Majd egy üveg pohárba tették bölcső helyett, és betakarták. (Akár egy békát vagy ebihalat. Fázott, reszketett.) Ha szopnia kellett, mert folyton éhség gyötötte, anyja a mellére tapasztotta. Simogatta, ivott, ivott, míg el nem apadt a tej. Majd újra vizítani kezdett, akár egy kismacska, ha szögre lép.

Izgett-mozgott az incifinci. Megvan, mindenki láthatja. Nem csinált semmi rosszat, csak élni akart. Levegőt hörpinteni, gügyögni, köhécselni, gargalizálni. Életben maradni, láthatatlanul. Élni, akkor is, ha láthatatlan. Hát bömbölt torkaszakadtából.

Anyukája újra a kezébe vette. (Egy ökölben elfért.) Szép lassan a hüvelykujjával megcirógatta az ajkát. Aztán a tenyerével, majd a mellbimbójával. A Srác akkorákat kortyolt, hogy az egész kórházi szülőszoba a nyeléseitől zenélt.

Csak egy srác a babaosztályon, aki hiába eszik, sőt zabál. Egy hét múlva is pont negyedakkora volt, mint a többi baba a kórház zsúrkocsiján. Magához képest szépen növekedett, csak hát a mérleg... a fránya korlátolt mérleg nyíla túl keveset mutatott.

Pedig akkorra már három csecsemőnél is szívósabb lett a sok friss, cukros anyatejtől. Nem sárgult be, nem lett piros kiütéses, és nem kapta el a kanyarót, rubeolát, bárányhimlőt. Az egyetlen komolyabb baj, amit a szü-

leinek okozott, az lett, hogy nem találtak rá sehol a környéken rugdalózót. Egyetlen északi varróműhelyben sem gyártották a méretét. Ekkora vásznat senki sem szabott ki. Hisz ekkora ember nem is élt a földön.

Anya horgolta, kötötte a ruháit, így lett ő Cérnasrác.

Kúszott-mászott észrevétlen három hónaposan a színes gyapjú rugdalózóban. Félévesen járt, szaladt. Kétévesen titokban elindult a szigeti futóbajnokságon. Folyton a parti sziklákon kapaszkodott, és a tenger zuhogását leste. Egy láthatatlan titok volt a faluban. Akár egy lehelet a téli hidegben. Elpárolgott, ha meg akarták lesni. Elfutott, ha hozzá szerettek volna érni. Titok volt, hogy élt, titok, hogy létezett. Aki nem találkozott vele, azt hitte, ez a kiscsávó csak képzelet.

Bárhová bebújt, elért minden lukban. A ház ürgelyukaiban, a sziklák repedései között. Elzárta magát, a világ minden zuga rejtkehelyként szolgált. Ezekből a titkos lukakból bármit és bárkit kifigyelhetett.

Leghűségesebb barátai az állatok lettek. Egerek, pockok. Méhek. Nyest és persze a mély víz állata: a rozmár, a vidra, a szardellák, tengeri csillagok, de még a denevérekkel és a pingvinekkel is jól kijött.

– Cérnafiam született! – sikított fel boldogságában az apja, amikor hazavitte a fiát. Büszke volt rá, hogy ilyen különös csecsemőnek lehet az apukája. Míg anyja aggódva varrta ruháit, ringatta, szoptatta, apja naponta ötször edzette. Tornagyakorlatokat végeztetett vele.

Felhúzták a nyúlcipőt, és futottak együtt árkon-bokron át.

Ott csimpaszkodott az apja karján egész nap. Hol az ingujjában hordta a fiút, hol a nadrág szárában. Vagy épp a derekán, mikor kamiont vezetett. A szélvédőn utazott, kormánykeréken. Mivel kamionsofőr volt, hosszú útjaira is magával vitte fiát, aki tiszta piros volt a boldogságtól. Városokon, tanyákon keltek át. Szigetről szigetre jártak az áruval. Kedvenc helye, mikor a motorházban csüng az ékszíjon, vagy a tanksapkába bújik.

A dombságok, a vulkáni hegyek és a hatalmas nagy tenger állatai. Madarai, fókái, a sirályok, még a szúnyogok is jobb barátai lettek ezeken az utakon, mint az emberek. Mindennél jobban szerette a víz végtelenségének illatát – igen, sokkal jobban szerette ezt, mint amikor társaival, a többi gyerekekkel összezárták az óvodában játszani.

Ha óvodába kellett menni, Cérna egyszerűen fel sem kelt. Vagy ha becsalogatták a szülei, azonnal megszökött az ablakon át. Addig futott, amíg a tenger szikláihoz nem ért. Egész nap a madarakkal játszott. Mikor eljött a hazamenetel órája, újra ott állt az óvoda kapujában. Mint az igazi jógyerekek, a kötött sísapkájában.

(...)

Találkozás Lilivel

A Cérnasrác eltökélte, hogy saját kunyhót épít.

Nekiindult a meredek, köves sziklának. Belepirosodott az arca a loholásba.

Micsoda röpködő öröm! Emberek, társak és szülők nélkül élhet. Ahogy lépkedett a csizmájában, könnyűnek tűnt a köves, meredek út. Nem hallotta a hangjukat, csak a sirályok vijjogását. A karvaly szárnycsapását és a szél füttyülő énekét. Egyszer csak leestek a mellkasáról azok a képzeletbeli téglák, amelyeket közvetlenül azután cipelt, hogy a társai csúfolták. Csakhogy egyszeriben ezek a társak nem voltak sehol. Levegővé váltak, eltűntek, felszívódtak, juhé!

Csend vette körbe. Sűrű, feszült csönd. A sirályok repkedése és vijjogása is elhalt, ami az imént még telítette a levegőt. Amikor hirtelen pityergésre lett figyelmes:

– Ki szipog?

– Senki. Hagy-jál... – jött a válasz.

– Senki? Akkor ki szipoghat, ha nincs itt senki?

– Ki szipogna, én vagyok itt egyedül. A senki.

Görnyedve, guggolva gubbasztott egy fa tövében Lili. Jól ismerte őt. Régebben többször játszottak együtt.

– Miért gubbasztasz itt egyedül az út szélén?

– Semmiért – válaszolta Lili, és betakarta kezével az arcát. – Hagyjál békén! – mondta morcosan, de legalább a sírást egy időre abbahagyta.

– Lili, te vagy az?

Ekkor Lili felnézett, és megismerte Cérnát. Tulajdonképpen kedvelte a pöttöm fiút. Ártalmatlannak érezte, sőt, szeretett vele lenni. Szerette nézni kicsi testét, megsimogatni bundasapkáját. Lili kitakarta az arcát. Sírásnak, remegésnek semmi nyoma.

– Cérna, te hova mész?

– Világgá megyek épp – mondta a Srác büszkén.

– Kérek egy zsepit!

– Tessék – a fiú átnyújtott a lánynak egy rongyzsebkendőt, és Lili most már elnevette magát. Megtörölte az orrát és az arcát:

– Mit mondtál, merre van dolgod?

– Világgá megyek.

– Nem rossz ötlet – gondolkodik el Lili. – Amúgy azt hogy csinálod? Titok?

– Hát úgy, hogy gyalogolok. Vár a part, a szikla, a tenger. Kunyhót építetek. Nem jövök vissza a faluba.

– Ööö. Menő! – tetszett Lilinek Cérna elszántsága.

– Szóval abbahagyta a bőgést? De jó! Miért lógattad úgy az orrod?

Lili vállat vont:

– Mert a tengerbe fogok ugrani. Már ugrottam volna, csak nagyon megijedtem.

– A tengerbe? Hideg, nyirkos, jeges! Bolond vagy? – rázkódott meg Cérna. – Utána tüszögni fogsz. Olyan beteg leszel, hogy csak na! Nincs annyi zsebkendőm, hékás!

Lili tanácstalan lett hirtelen:

– Hát nem is tudom... – Hallgatott, forgatta a fejét, elindult a tengerpart irányába. – Még meglátom. Ha nincs jobb...

– A tenger vad és veszélyes, Lili! Nehogy belemártózz! – óvta Cérna a lányt. – Azért jó utat!

Persze fogalma sem volt a tengerről, mert a szülei úgy féltették, hogy még a parti szirtek közelében sem járt soha.

– Igen? Hát akkor jó! Már alig várom, hogy a tengerfenéken élhessek kicsit. Jobb lesz az, mint az óvodában. Szerinted nem, Cérna?

– Én aztán tudom – folytatta Cérna. Büszke volt rá, hogy jól ismeri a tengert, és beszél az állatok nyelvén. – A tenger igenis vad, és állatai veszélyesek, vadásznak, ölik egymást. Innen nem látszik, ami a tenger fenekén történik.

– Jó, értem... Hát, akkor... veled mehetek inkább a sziklákhoz?

– Mármint hova? – húzta fel a fiú a szemöldökét.

– Mármint világgá – mosolygott Lili.

– Egy lány? – furcsállta az óhaját.

– Baj, hogy lány vagyok?

Erre a fiú persze zavarba jött:

– Ja, öööö. Nem, dehogy – rázta meg a fejét. – Ha akarod, persze, gyere. Velem jöhetsz, rendicsek!

– Klassz – mondta Lili, és beállt Cérna háta mögé, indulásra készen.

– Várj csak! Elkérezkedtél a szüleidtől? – jutott eszébe a fiúnak.

– Minek?

– Mert úgy szokás. Egy óvodásnak...

– Enni sem adnak. Anyám totál kiéheztet. Tiszta para a családom. Észre sem veszik, ha nem vagyok otthon. – Lili szemébe megint könnyek gyűltek.

Cérna igencsak csodálkozott Lili mondatain:

– Mi? Nem kapsz enni? Engem folyton tömtek.

A kis duci Lili erre számba vette a gúnyneveit:

– Hurka. Dagadt malac. Hájtojás. Kanáljuci. Ezek mennek.

– Szóval ezért akartál a tengerbe ugrani? – sóhajtott a fiú.

– Mert kövér vagyok. Bezzeg az unokanővéreim vékonyak. Ráadásul balettoznak!

A Cérnasrác most már jogosnak érezte Lili szökését:

– Gáz. Én nem adok neked enni, ne félj. Csak ha fogok halat, attól nem hízol el. És az egyáltalán nem könnyű a viharos tengeren. Velem jöhetsz, a szüleid megérdemlik, hogy elfuss a faluból. A világvégén nincs sok kaja. Majd meglátod!

Lili lesütötte a szemét:

– Amúgy én tényleg imádom enni. Kakaós csigát. Nutellát. Bonbonokat.

– Hú, azt én is. Konyakos meggyet – nyalta meg a fiú a szája szélét. – Csak sosem az az ebéd, hanem bébirépa-főzelék. Brrr!

Mind a ketten megrázkódtak a répa-főzelék gondolatára. Aztán Lili benyúlt a zsebébe.

– Nézd csak, van nálam dugipalacsinta. Lekváros, fahéjas, mákos, citromos, és... te melyiket szereted?

– A túrósat.

– Na, az pont nincs.

– Jó lesz a kakaós is.

– Tessék, ettől majd megnősz, szép nagy leszel! Jó étvágyat! – nyújtotta át Lili a palacsintákat.

Cérna elvette, és csámcsogni kezdtek mind a ketten, befalták az összes palacsintát Lili zsebéből. Mikor végeztek, a Srác a lányhoz fordult:

– Csak ne mondd sose nekem, hogy kicsi vagyok. Pálcika, gyufaszál...

Lili erre felnevetett:

– Csupacsont!

– Na, pont ezt ne! Ha nem mondd, akkor velem jöhetsz.

– Rendben – mondta Lili. – Te meg ne mondd, hogy duci meg kövér meg dagi. Hústest meg hájcuki.

Kacagva elindultak a hosszú szigetparti úton, és hogy ne unatkozzanak, Lili elkezdte sorolni, miket fog majd csinálni. „Sokszor vagyok éhes, de más bajom nincs. Szeretek varrni, focizni, kártyázni, és, és, és a legjobban süttögetni. Ha mégis fogsz halat, én megcsinálom. Nagyon finomat tudok.”

- A konyhóban lesz spájz, onnan gazdálkodhatsz – erősített rá Cérna, és leírta a házat, hogyan építi majd meg farönkökből.
- Most is éhes vagyok, szóval csak szólok. Együnk még egy palacsintát.
- Nem lehet! Ha világgá mentünk, és megérkezünk, ott, az Óperenciás-tengeren túlton majd felfalhatsz mindent. Kitartásra van szükség, Lili. – Cérna nem hagyta, hogy a lány megálljon. Megfogta a kezét, és tovább gyalogoltak, hosszan és messzire mentek, hogy a konyhónak jó helyet találjanak egy part menti sziklánál.

A konyhó

Cérna nyírfákat vágott ki. Méretre szabta őket. Aztán fenyőt, azt is méretre. Mikor dolgozott, hatalmasra nőttek a karjai. Széttárta a mellkasát, duzzadt az erőtől. Úgy fel tudta szívni az erejét, hogy kétszer akkora lett, mint amit mérhettek volna rajta.

Lili segédkezett. Igyekezett ő, de mindig valahogy lemaradt. Cérna ablakot vágott, ajtót szabott, kalapált, szögelt és fűrészelt. A konyhónak kéményt is húztak. A tetőre Lili mászott fel nehezeknek. Ilyen messze, északon nyáron is fagyott éjszakánként. Három nap, három éjjel építkeztek. Elkészült a ház.

Mikor az utolsó rönköt is beszögelték, Cérna könnyei folytak a fáradtságtól. Megszédült. Hirtelen ott, a ház bejáratában zuhant össze. A ház küszöbére, akár egy kupac vászonruha. Se kép, se hang. Mint akiből eltűnt az élet. Mozdulatlan és merev volt. Egykupacban elaludt.

Órák teltek így el a küszöbön. A kupac mozdulatlan horkolásban hevert. Lili kivárt.

Aztán mikor elkészült a kásavacsorával, szép lassan és gondosan fölé hajolt. Simogatni kezdte a fiút. Melegíteni az arcát a tenyerével. Aztán a kézfejét. Megpuszilta szőke, sűrű haját, aminek olyan finom füstszaga volt. Kémény- és kályhapora.

Nem kellett sokat várnia a válaszra, a Srác elmosolyodott:

- Na, ezzel megvolnánk. Mit szólsz, Lili?
- Jó lett – mondta Lili.
- Bővebben?
- Szép a házunk!
- Még szép, hogy szép.
- Szép, hogy élsz.

– Hullafáradt vagyok, ezért kipróbáltam a hullát. Jól csináltam?

– Jaj, Cérna, bolond vagy!

– Ha rásüt a nap, kéken csillog.

Lili örült, hogy Cérna újra ritmusban szuszogott, hogy megtelt a bőre étellel, kutya baja.

A kásavacsora után a fiú újra ágynak esett.

– Most aludnom kell, mert holnap korán kelek. Hajnalban kimegyek a tengerre, az ennivalónk elfogyott.

Cérna eltökélt volt, hogy kipróbálja az indián csónakot, amit favágás közben talált egy szilahasadékban a parton.

Lili szerette volna maradásra biztatni. Hízelt, mondott is ezt-azt, hogy irtó hideg lesz reggel. Hatalmas, törött jégtáblákat hord a tenger. Süvít a fagyos, csalfa szél. Cérnára semmi hatással nem volt.

A fiú eltökéltten bizonygatta, hogy apálykor bizony nem lehet halat fogni az öbölben. Ha nincs víz, halak sincsenek. Lili megvonta a vállát:

– Hát csak féltetek. Ezt sem érted? Néha olyan süket vagy te, Cérna, mintha a falnak beszélnek. Aggódok érted!

Lesütötte a szemét. Utálta, ha féltik, mert az anyja se tett más egyebet. Átölelte Lilit, és így maradtak pár percig.

Aztán Lili megágyazott. Rakott a kályhába, és lefeküdt ő is.

Hosszú, viharos éjszaka köszöntött a szigetre. Amiből ők persze alig éreztek valamit, olyan mélyen aludtak, szuszogva az új ágyukban.

Cérna reggel korán felkelt. Készülődött. Elővette a pecabotját, meleg ruhákat, a hátizsákot. Lili megint eldünnyögte párszor, hogy félti őt, háborog a fagyos tenger, meg neki az sem baj, ha pár napig nem eszik halat. Pedig ez nála nagy szó, evés nélkül órákig kibírni. Kora reggel hallani lehetett, ahogy besüvített a kunyhó deszkái között a szél. Füttyülve keringett a kunyhó körül. Akár egy kíváncsi vénasszonylehelet. Beférkőzött, befüttyült a réseken.

– Mert vékony vagyok? Meg kicsi vagyok? – kérdezte Cérna. – Folyton ezzel jössz majd, hogy meghalok? Nem ebben állapotunk meg, Lili! A ruhámat féltés nélkül kérem szépen!

Cérna manővere persze mindig az volt, hogy úgy csinált, mintha nem értené, miért aggódik a lány.

– Nem azért. Csak úgy! – válaszolta Lili, és megvonta a vállát. És most már legyintett is hozzá. Hisz semmi hatással nem volt a fiúra. Aki olyan eltökéltten tette és tervezte a dolgait, mintha egy másik világban élne. Mint-

ha északon is mindig nyári nap sütne. Mint akinek az időjárás, a föld és a levegő mozgása smafu.

Cérna, mielőtt elindult, megígértette Lilivel, hogy senkinek nem nyit ajtót. Megmutatta, hogyan tudja egy támadó elől végső esetben beszögélni a bejáratot. Kitétte a favágó kalapácsot.

Felsorolta, miket hoz majd neki a hátizsákjában, ha délután hazaér: kagylót, csigát, medúzát. Sirálytollat és az édes, puha kalmárokat. Sőt, szép nagy, rózsaszínű északi lazacokat! Jóllakunk, meglátod!

Lili nem volt valami lelkes. Meg éhes sem.

– Veled szeretnék menni! – csúszott ki a száján. Persze Cérna tántoríthatatlan volt:

– Ki varrja meg akkor a hínár fonalából a kabátomat, amit ígértél? Egyre hidegebb van. Egy szál pulóverben császkálok.

– Megvarrom, ne aggódj már annyit, Cérna. Hajnalban nekilátok. Mire hazaérsz, kész leszek veled. Csudaszép kabátod lesz. Na, indulj már, szia, várlak haza! Még itt vagy, idegen?

Odakint morgó szél zúgott. Rátekeredett a kunyhó paláira, süvített, vinyogott. Kacagott is. Igen gúnyosan tudott kacagni az északi szél. Nem is vénasszony volt, inkább rozmár. Bajusz alól morgott, csörömpölt. Ugatása lüktetett. Búsuló képpel, magányosan egy úszó jégtáblán.

A fiú magához vette a pecabotját, betekerte egy anyagba, és a derekára kötötte. Féltette, nehogy a szél keze kirántsa. Maradék pogácsamorzsát dugdosott a nadrágzsebébe. Egy kulacsba vizet töltött. Mire felkészült a nap az égre, elérte az Északi-tenger partját. A sziklákon és a köveken átmászott, hogy aztán leereszkedjen a szirtekhez, ahol karcsú csónakja várta.

(...)

A BÖLÉNYEK KIPUSZTULÁSA

(Két részlet egy könyvből)

A TILTOTT GYÜMÖLCS ÍZÉNEK ÉDESSÉGE

lassan
megkeseredik a szádban, vagy csak eltűnik emléktelenül,
mikor általános iskolás korodban, alsósként
egyre többet tartózkodsz a gyári lakótelepen,
ami tele van ugyan zölddel,

hatalmas területek adódnak az indiános eltűnéshez,
de mégsem kert, főleg nem az a paradicsomi,
a nagyszüleidé, amit megszoktál, nem ad biztonságot,
nyilván, mert előfordulnak más gyerekek is, ami nem zavar,
de hosszabb távon mindig egyedül vagy iskola után,

egy öreg platán ágai nyújtanak igazi menedéket és vigaszt,
onnan remekül rálátni a focipályára, a hintákra,
amelyek mellett még egy kis meszelt medence is van,
fürödni nem lehet benne, mert amikor teleengedik, jéghideg a vize,
később gyönyörű zöldes színei tudnak lenni az állott víznek,
és tele lesz csiborral, szúnyoglárvával,

amúgy ha van kedved, lemászol a többi gyerekhez,
kicsi lakótelep, mindenki ismer mindenkit,
a szülők ugyanott dolgoznak, az olajfinomítóban,
így a faágakon ücsörögve a lassú délutánokon
visszavágysz az iskola előtti időkbé,
amikor hosszú délutánokat töltöttél a nagyszülőknél,

néha azért hétfvégén még ott lehetsz náluk,
de valahogy már az is nagyon más,

mivel anyád öccse, aki példaképed egész gyerekkorodban,
odaköltözik a feleségével, amitől minden megváltozik,

például nem szabad enni kérned, amikor megérkezel,
ami régen természetes volt, és nagyapád se mondogatja,
egyél, fiam, egyél, zsebedbe is tegyél,

bár a zsebedbe azért mindig csempészik ezt-azt,
savanyúcukrot, kekszet, almát, de már majdnem titokban,
és látod, hogy őket is bántja a dolog, anyád folyton rád szól,
te meg nem nagyon értesz semmit, miért is van ez a változás,

mindig is lassú felfogású voltál, finomabban fogalmazva későn érő,
ami ugyanaz, persze, és jobb híján az eltűnt időt siratod
némán magadban a fán ücsörögve délutánonként,
miközben nődögélsz fölfelé, menthetetlenül,
de közben indiánosodsz is egyre jobban, noha arról,
hogyan ez mit is jelent,
sejtésed sincs.

NEM ÁRT, HA ÖNBIZALMAD IS LESZ EGY KICSI,

na nem kell sok,
csak éppen amennyi szükséges, egy csipetnyi legalább,
az élet újratekésítéséhez például,
na jó, ahhoz azért elég sok kell,

és nem is tudod, hogy anyádéknak ilyen komoly kudarc után
honnán volt annyi erejük és bátorságuk,
de lassacskán mindenki új életet kezdett,
és akármennyire nem szeretnéd,
talán te is ezt teszed éppen,

anyád nevelőapáddal beköltözik a közeli,
élhetőnek tűnő kisvárosba,
apád marad a telepen,

hogy később találjon magának egy rendes nőt,
szinte már az utolsó pillanatban,
hiszen a szívével leszázalékolják, rokkantosítják,

nem adja fel mégsem,
felépül valamennyire, és különmunkákat vállal,
kell valami plusz pénz, a gyerekre, ha már így alakult,
mindent meg akar adni, és lassan érkezik testvéred is,
majd anyádéknál is még két létezésbe bonyolódó emberi lény,

a városból már ritkán jutsz el nagyszüleid házába,
hétvégéken néhány órára, és ritkán lehet ott aludni,
ami hiányzik nagyon, a régi indián élet, az álomlét,

az új élet a városi lakótelephez kötődik,
iskola után lemész az utcára,
néha összeáll a helyi csapat, megy a foci,
ha meg nem, egyedül bóklászol a betonházak és aszfaltutak között,
szerencsére van egy patakocska, betonmederben,

de a természet életszerűvé teszi,
zöld békanyál és hínárok formájában,
egy kis lefolyó a tóból, kanális,
még békák is vannak benne,
és ez neked éppen elég a megnyugváshoz,

állsz a hídon, nézed sokáig, hogy sodorja
a lassú áramlat a hosszú szálas vízinövényeket
a víz felszínén,

néha megpiszkálgatod egy bottal,
alakítod a véletlenszerű alakzatokat,
a paradicsomból való kiűzetés ellenére újra boldog vagy,
a patakparton legalábbis, félórákra,
nem tudatosul még benned,
hogy a paradicsom már végleg elveszett,
ezek szerint még gyerek vagy,

mielőbb letudod növekvő feladataidat,
felmosás (a lépcsőházban is kéthetente),
bevásárlás, személtlevitel, gyerekvigyázás stb.,
és ahogy lehet, eltűnsz a negyedik emeleti panellakásból,

nem lázadsz, megcsinálsz mindent,
és éled a kis unalmas sápadtarcú életet,
vacsorára mindig hazaérsz,
megtanulod a büntetésekből,
nem érdemes késni,

mert nagyobb balhé van belőle,
mint amennyit megér,
órád ugyan nincs, hisz indián vagy,
de amennyire lehet,
igyekszel betartani a felnőtt játékszabályokat.

EGY RÉSBEN VETTELEK ÉSZRE

ahol az élelemmel megrakott kosarakat húzták fel. Áramoltál
az örökös elvagyódás mezeje felé. Megállapíthatatlan volt, hogy
okozója vagy elszenvédője vagy a rajtam eluralkodó
elváltozásoknak,
amit egyesek a test, mások a lélek betegségének mondanak.

Egyszerre
bukkantatok fel, a tünetek engem, én téged nyomatékosítottalak.
A szél az éleket. Az árnyék a szakadékokat. A por a szomjúságot.
A félszigetet mesterségesen választották le a szárazföldről, így lett
a száműzetés tökéletes helyszíne. Nevének – hosszú tövis – egykor
a szenvedéshez lehetett köze, sokáig mégis ebbe kapaszkodtam.
Hiába tettünk végtelen sétákat rajta, csúcsában csak egyvalaki
fért el.

Neved ezalatt lett tűrésből türelem. Arra nem emlékszem,
végül melyikünk maradt ott. Maradt-e ott valaki egyáltalán?

TÍPUS

Hajnalban sovány, francia férfi vagyok,
ballonkabátban biciklizek a gyárba, amit
gyűlölök. Munkaidőm lejártával megiszom
egy pohár bort, nagyon lassan, amíg be nem
sötétedik az ütött-kopott lokálban. A vastag
falú üveg pohár a szeretőmre emlékeztet, aki
átlátszó, de megtörhetetlen. Csak azért nem
szeretem, mert nem tudok szeretni.

Sovány vagyok és közömbös, mint a sorstársaim.

Az ütött-kopott lokál falának támasztott
biciklimet feldönti a szél, és szétkapkodja
a neki juttatott martalékot egy kirázott porrongyból.

A szél az egyetlen, amiben bízhatunk,
még akkor is, ha el kell fogadnunk, hogy a mi életünk

és a valóság között nincs,
nem lehet összefüggés.

VONÁSOK, SEBTÉBEN

Fázik vagy a bátorítás végett öleli magát?
Egy forradalmár vagy egy fatalista tör
utat a zsúfolt ebédlő asztalai között?
Érzi, hogy figyelik, ennek fényében
viselkedik, mint egy szín.
Két falás között a mormonokról tart kiselőadást.
Úgy jár-kél a világban, mint aki
halott apja ingeibe nőtt bele.
Nem akar mást, csak egy kastélyt.
Vagy inkább egy kastélyparkot, szobrokkal
(két nő kőből: a Törülköző és a Primavera).
Oltalmazó hamsza a nyakában –
a nyitott tenyér két oldalán a hüvelykujj
szimmetrikus, mint a két ívelt forradás –
a friss kötőszövetből létrejött heg,
ahogy az őszi nap átsugárzik rajta.
Átvág a folyosó agancsbozótján (nem horzsolódik).
Elmegy, jelen van, visszajön, hiányzik.
Penetráns jelenlét.
Tudja a Hurtigruten kikötőállomásait,
Kirkenes – Trondheim – Bergen,
és azt, hogy Norvégia mellett a tenger nem jeges,
ott nem lehet alászorulni.

KÉSLEKEDÉS FÉRFIAK MIATT

Az első
hajót ácsol a szobámban. Az orrán
törésnyom. Így nem lehet magára hagyni.

Finom hangja mögött alkoholpanaszok.
Hajában forgács. Szeme sötétjében
egy ló futja végtelenített köreit,
fejjel lefelé. Földönfutóvá csak
a korrigáló agy teszi.

A második
a kerítés mellett tart szóval,
amíg teljesen át nem veszem a szagát.
A levegőzés önös szándéka miatt koszos
kötéseitől várok feloldozást. Egy kutya
a lábfejeére ül, ő pedig
észre sem veszi, amikor otthagynom,
mert oszthatatlan panaszaik tömegét
felmérve mégiscsak
erőt vesz rajtam a gyengeség.

A harmadik
nem tesz semmit.
Csupán csak nem veszi el utamból a csomagját.
Jólesik neki, hogy valaki a háta mögött
áll, és feszültséget sugároz.
Rajongás és düh egyforma meleg
színfolt a test hőterképén.
Ebből profitál.

OSZLOP

Valaki elhozta, aztán terhére vált.
Tartja még magát benne a hélium.
Ugyanitt elveszett macskát keresnek,
a nyomravezetőnek jutalom jár.
Valahol itt laktál, de azt már
nem tudom, milyen név alatt.
Oszlopától szabadulna is, meg nem is
a fáradt léggömb: ütődik, lebeg.

Imre Eszter

„E TÁG FÖLD
VAK LEGÉN...”*

JÓN KALMAN STEFÁNSSON *MENNY ÉS POKOL*
TRILÓGIÁJÁRÓL

Néhány keresetlen gondolat a pátosról

Ha van valami, amit a posztmodern világrend méltatlanul száműzött az életekből, és ezáltal a művészetből, irodalomból, az a pátosz. Nem szükséges különösebb művészettörténeti elemzésbe fognunk, hogy tudjuk: a huszonegyedik században bizonyos dolgokat illik nem megfesteni, nem megszólaltatni. Miközben korunk a „bármi és minden kimondható” ígéretével csábít, minden téren felszabadulást hirdetve, lépten-nyomon súlyos tabukat gördít a keservesen megszólalni vágyó alkotók, poéták útjába. Tilos a pátosz, és tilos „nagy” dolgokról beszélni. Az érvényben lévő kánon tanúsága szerint pedig egyértelműen rossz az az irodalom, amely ezeket az íratlan törvényeket megszegi. Kis túlzással el lehet mondani, hogy tilos leírni olyan szavakat, mint *lélek*, *szív*, *élet*, és társaik. Versben főleg! A lírikusoknak komoly kihívás olyan köntösbe bújtatni ezeket a szavakat és a hozzájuk tartozó gondolatvilágot, amit még megbír a posztmodern gépezet cenzúrája, hiszen ez pont attól működik olajozottan, hogy nem kell hozzá külső hatalom, az olvasó ingerküszöbe maga lévén a cenzor, aki sosem alszik.

Általánosan elfogadott nézet, hogy a pátosznak nincs mit keresnie az életünkben, és ebből kifolyólag a költészetünkben sem. Egyrészt nem szabad nagy dolgokról beszélni, másrészt nem szabad nagy szavakat használni. Tartalomra és formára egyaránt szigorú szabályok vonatkoznak: úgy kell tennie az íróembernek, mintha az élet apró-cseprő dolgairól írna, és ha véletlenül mégsem tudja kikerülni a „nagy” kérdéseket és témákat, ak-

* John Milton: *A vak szonettje*. Tóth Árpád fordítása

kor valamilyen módon szabadkozni kell miattuk, esetleg cinizmussal vagy egyéb erre alkalmas eszközzel „enyhíteni” a szövegen. Javárészt ebből is fakad a végeérhetetlen prózaáradat, ami tulajdonképpen csak nyelvi-formai bravúr, de nincs mögötte tartalom. A tartalomnak van egy olyan sajátossága, hogy felhívja magára a figyelmet, hogyha jelen van, ám a posztmodern szerelmes a tartalom utáni nyomozásba, és azt állítja, hogy az az igazán releváns tartalom, amit nehezen, megfeszített munka árán talál meg az ember. Ezt pedig nem is érdemes tagadni, hogyha arra az önálló, introspektív munkára gondolunk, amit az ember egy értékes olvasmányélmény közben után végez, és ami szerencsés esetben hozzáad valamit az életéhez, igazán ünnepi esetekben pedig megváltoztatja azt. Ez volna mindenféle művészeteknek az egyik alapvető létjogosultsága: az ember jobban megismeri általuk a világot, és önmagát mint embert. Ám a posztmodern nem ilyen értelemben jelöli meg a munkát a művészetek befogadásának alapvető velejárójaként, hanem az igazán kivételes esetekben pusztán formailag: ezer meg ezer formai réteg alatt megtalálni a tartalmat. A prózairodalomban ez úgy valósul meg, hogy súlytalan, egyszerű, semmi esetre sem emelkedett szavak áradata mögött kell megtalálni a nagy igazságot, amely általában természetesen teljes mértékben intellektuális jellegű, így tehát a „kicsinek” és „hétköznapiak” álcázott szavak mögött húzódik meg vélhetőleg a szellem nagy rácsodálkozása. A pátosszal együtt érthető módon a szív és a lélek is kirekesztett a prózából, és ezt írók és olvasók hosszasan ünnepelték, most pedig úgy tűnik, megunták. A szív visszakíváncozik oda, ahol a helye van, és ahonnan méltatlanul kitaszították, a lélek pedig szomjazik egy kis emelkedettségre, és ezért ugyan ki ítélkezhet fölötte?

Az utóbbi években egyre több olyan nagyregényt olvasok, ami erre tisztán rávilágít, és érdekes módon pont olyan szerzők tollából, akik kétségkívül a kortárs irodalom legnagyobbjai. Csupán egy rövid példa erejéig említeném Cărtărescut, akinél racionálisabb író most kapásból nemigen tudnék mondani, és mégis olyan finoman, olyan áradóan ír a lélek dolgairól, hogy a prózája gyakran inkább költészet. Vagy a szupersztár Knausgård, akit olvasóinak fele ünnepel, a másik fele pedig elítél egyazon okból kifolyólag: hogy a saját hétköznapi életét – és ezáltal a körülötte élőkét – tette irodalommá, a szó szoros értelmében. Nála aztán végképp beteljesedik a nem írunk nagy dolgokról követelmény, egy apró részletet leszámítva: a *Harcom* eddig magyarul megjelent öt kötetének a címe, így, ebben a sorrendben: *Halál, Szerelem, Játék, Élet, Álmodok*. Ezekért a kötetcímekért egy irodalomtudományi mesterszakon, de megkockáztatom, hogy egy kreatív írás mes-

terkurzuson is elnéző mosoly kíséretében tanácsolnák el az embert az írói pályáról. És akkor még nem beszéltünk arról, hogy milyen elképesztő érzékenységekben és költői képekben tobzódik az olvasó, amikor a *Harcomat* olvassa. Nem pusztán bravúros mondatok ezek a semmiről, és nem is próbálnak meg úgy tenni, mintha azok volnának, sőt: már a kötetek címében ott van a nemtörődöm vállalás. Knausgård nemcsak azért lett ekkora szupersztár, mert a saját életéből csinálta meg (sic!) a XXI. század nagy regényfolyamát, hanem azért is, mert leplezetlen közönnyel felvállalta, hogy a legkevésbé sem érdeklik az aktuális trendek. És ha valaki ekkora sztár, akkor köztudottan hozzá alkalmazkodik a kánon, úgyszólván minden bizonynyal várhatjuk ennek a hozzáállásnak és beszédmódnak a folytatását. Elképzelhető, hogy a következő években rehabilitálódnak majd a *szív*, *lélek*, *élet* és hozzájuk hasonló szavaink és tartalmaink.

Menny és pokol, Az angyalok bánata, Az ember szíve

Ez Stefánsson *Menny és pokol trilógiájának* három kötetcíme. Legalább annyira tabusított szavak, mint Knäusgard címei, és már a legelső pillanattól fogva, már amikor kinyitjuk a *Menny és pokol* című könyvet, egyértelművé válik, hogy a regény szövege semmivel sem visszafogottabb, mint a címek, sőt. Noha két egészen különböző, mondhatni ellentétes hangú íróról beszélünk, mégis közös bennük, hogy fittyet hánynak a kortárs próza szabályaira, és látványosan nem a szakmának írnak, hanem az olvasónak, de talán leginkább saját maguknak. Lehetetlen nem észrevenni a mindkét íróra jellemző közléskényszert, amely tematizálódik is az írásukban, ám ez a kényszer egyikük esetében sem annyira az olvasóról, mint inkább magáról az íróról szól. Muszáj elmondani, mert a nem elmondás, a nem megírás nem opció. Knäusgardnál kézzelfogható ez a kényszer: gyakorlatilag az egész (magán)életét feltette rá, ahogyan a családjáét is, de Stefánsson szövegén is könnyű tetten érni, ott van minden szavában: a belefeledkezés és a maradéktalan önátadás. A szöveg legszembetűnőbb hibái pont ebből az immerzív, belemerítő alkotásból fakadnak, sokszor előfordulnak például olyan ismétlések, melyek valószínűleg nem szándékosak, hanem a külső megfigyelő teljes hiányából fakadnak, ahogy az egyes részek túlírtága is ugyanerre a belefeledkezésre vezethető vissza. A trilógiát olvasva elképzeltetlen számomra, amint Stefánsson ül a kézirat fölött, és a szórendet babrálja, vagy azon gondolkodik, hogy elég letisztult-e, elég pontosan megmunkált-e a szöveg. Ha elképzelem az író, akkor inkább szenvedélyes írásfolyamatot

és feltétlen belemerülést látok magam előtt, és semmiképp sem egy olyan író, aki bravúrosat akar alkotni. Egy olyan író, aki képzelek a trilógia mögé, aki számára nincs más út, mint ezt a három kötetet egy szuszra megírni. Mind a témaválasztása, mind a forma erre utal. És rendkívüli bátorság kell ehhez a vegytiszta önfelvalláshoz, ehhez a leplezetlen nonkonformizmushoz. Nincs ezen a szövegen semmiféle lepel, ez pedig amennyire a hibája, pont annyira a zsenije is.

Az individuálist az univerzálissal

A napokban olvastam vagy hallottam valahol, hogy bármiféle műalkotás nagyságának az alapfeltétele az egyéni vegyítése az univerzálissal. Eszerint csak akkor lehet egy mű valóban időtálló, hogyha az egyéni találkozik benne az univerzálissal, és mélyen rácsodálkoztam, hogy Stefánsson ezt hibátlanul megvalósítja. Első ránézésre végletesen egyedi életformát ír le, amit csak az izlandiak érthetnek meg igazán – közülük is leginkább azok, akik száz évvel a mostaniak előtt éltek –, mindenki más csak egzotikumként tekinthet rá. Mindemellett a kérdések, melyekkel a szereplők folyamatosan szembesülnek, az emberiség örök és univerzális kérdései: miért élünk, hogyan szeretünk, mit tesz a halál az élőkkel, és mit a holtakkal, mi a kötelességünk embertársainkkal szemben. Vagyis a kérdések, amelyekről ma már ritkán illik leplezetlenül, a hozzájuk méltó és őket megillető szavak segítségével beszélni. Az jutott eszembe úgy a kötet harmadánál, hogy Stefánsson a sarkvidéki Baricco. Ugyanaz a hang szólal meg mindkettőjükön keresztül, csak alkalmazkodik a földrajzi és életkörülményekhez. De talán ha Baricco Izlandra született volna, akkor ő írta volna meg a *Menny és pokol trilógiát*, míg a mediterrán Stefánsson megírta volna a *Tengeróceánt*. Mindketten egészen egyedi életkörülményeket írnak meg, miközben a kérdéseik a művészetek mindenkor nagy kérdései: ezeket talán abban az egy kérdésben lehetne összefoglalni, hogy mit jelent embernek lenni. Mindezek pedig, a pátosz beengedése a szövegbe, a mélyen, univerzálisan emberi kibontakoztatása az egyedinek keresztül, valamint az emberi létezés mivoltára vonatkozó kérdések leplezetlenül bátor megfogalmazása tökéletes táptalaj Stefánsson írásának végső bravúrja számára: képes úgy megírni az életet, hogy egyértelmű: tulajdonképpen nincs is különbség „kicsi” és „nagy” dolgok között. Az élet nem úgy történik, hogy vannak „idelent” a kicsi, hétköznapi dolgok, és „fent”, egy másik szférában az emelkedett, nagy, esetleg szent dolgok, hanem minden itt van velünk, minden része az emberként megélt min-

dennapjainknak. Nincs határvonal a hétköznapi és az emelkedett között, csak élet van, és csak napok vannak: meghal a legjobb barátom, és a gyászom közepette egy vak költőn gondolkodom, és pucolom a halat. És ezek között nincs különbség, egyszerűen nem lehet, mert mindez együtt teszi ki az életemet, hogyha ember vagyok. Ebből pedig az is következik, hogy nincs olyan az életben, hogy átmeneti időszak. Nincs olyan, hogy egy költözés előtt, egy halál után, egy szerelem közben átmeneti az élet, hiszen az én napjaim telnek, az én időm, és az idő nem áll meg. Ezerszáz oldal a trilógia, és abból háromszáz oldal egyhuzamban egy hegyi viharban megtett útnak a leírása, de nem lapozza át az ember, hanem elolvassa. Átmeneti lenne az olvasás során az a háromszáz oldal? Aligha, és ha átlapozná az ember, akkor nem sok értelme volna elolvasnia a fennmaradó részeket sem. Ami éppen van, az az élet, nincsenek szünetek és átmenetek. Amim éppen van, az az életem, annyi a létezésem abban a pillanatban.

Írástudás és/vagy élet?

A *Menny és pokol* egyik alappillére viszont, ahogy a cím is mutatja, egy, az egész trilógián átívelő ellentét, ami szintén egyidős az irodalommal: az írástudás és az élet valósága. Olvasni, írni vagy élni? Kizárja-e, ellehetetleníti-e egyik a másikat? Értheti-e egyáltalán a mindennapok valóságát egy írástudó, vagy örökre elveszett? Stefánsson különös, többes számú, élet és halál közt megrekedt elbeszélője gyakran hangsúlyozza, hogy egy olyan korból szól hozzánk, amikor még egészen szokatlan dolognak számított írni és olvasni. Ám a kérdésselvetés mégis teljesen időszerű, amint ezt napjaink vulgárfilozófiája is tökéletesen illusztrálja, mely mint fáradhatatlan jolly jockey, újra meg újra előveszi a kérdést, hogy él-e egyáltalán az író/olvasó, vagy csak ír/olvas. És ha él, akkor érti-e az életet, vagy csak próbál elboldogulni/túlélni, amíg visszabotladozik a könyvei és jegyzetei közé? Ellehetetleníti-e a földi élet során elérhető nyugalmat, elégedettséget az írástudás, az elméleti bölcsesség?

És amire a vulgárfilozófia már ritkábban kérdez rá: miért vakulnak meg a nagy költők, olvasók, és miért a körülöttük élők? Ha a könyvekből árad a sötétség, akkor honnan a fény?

Lakatos Artúr

BOSSZÚ ÉS TÖRVÉNYTELENSÉG

GONDOLATOK KÉT KORTÁRS FILM KAPCSÁN

Még gyermekkoromban olvastam a *Monte Cristo grófját*, és tapasztalatlan, romantikus lelkű fiúgyerekként azonosulni tudtam Edmond Dantesszel. *Sándor Mátyás* is a kedvenceim közé tartozott; általában szerettem Verne regényeit – még abba az olvasógenerációba tartozom, akik Verne „Gyulán” is szocializálódtak, de *Sándor Mátyás* már csak magyar tematikája és fordulatos cselekménye miatt is a Verne-regények közül számomra a „topba” sorolódik. Ahogy nőttem, egyre több operát néztem meg, köztük a *Rigolettót*, és habár Sparafucile tőre végül is nem találta el a főbűnöst, magát a herceget, a darab költői igazságszolgáltatása kielégítőnek tűnt. És végül – legalábbis ebben a gondolatmenetben utolsó elemként – láttam *Az öreg hölgy látogatását* is: ugyan kevésbé felel meg a szubjektív ízlésemnek, de nem mondhatom, hogy nem zseniális, és hogy nem foglaltatnak benne mélyreható igazságok. Mindenesetre ez a négy példa önmagában is beszédes arra vonatkozóan, hogy az irodalom, a művészet, a fikció mily változatos módon képes megjeleníteni a bosszú motívumát.

Ezek és hasonló kavarogtak fejemben, többek között két kortárs akcióthriller végignézését követően. *A bezártság a koronavírus idején* című, magánéletből vett egyéni dráma – természetesen igyekszik az ember minél több online kultúrát magába szívni, ha már a szellemi kultúra nyilvános helyei, könyvtárak, levéltárak, színházak, de még a testkultúra gyakorlására szolgáló sporttermek is zárva vannak. Éppen ezért felértékelődtek számomra is az online kurzusok, könyvtárak, színházak és operaházak csatornái, valamint az online filmgyűjtemények is. És mivel jó ideje kedvelem az orosz és a francia filmek világát is, többet volt alkalmam – és egyúttal igényem is – megnézni. A két film, melyről most szó lesz, két olyan akcióthriller, melyekben felmerül a bosszú motívuma. A bosszúálló egyik esetben sem fel-

tétlenül gáncs nélküli lovag, de alapvetően saját jellemmel, értékrenddel rendelkező személyiség. Valamint mindkét eset egy-egy sajátos, reális történelmi közegbe van ágyazva.

Vidocq, a történelmi személyiség hálás karakterválasztás lehet thrillerek, akciófilmek rendezése számára, ugyanis azon túl, hogy sokat lehet tudni róla, Napóleon idején volt Párizs rendőrfőnöke, de azelőtt a törvény másik oldalán állva, a francia büntetés-végrehajtó rendszer 27 különböző intézményéből szökött meg.¹ Miután a *Párizs császára* című 2018-as filmet megnéztem, érdekelt, miképpen kapcsolódhat ez a 2001-ben készült, szintén nagyszerű rendezésű *Vidocq*hoz.² Nem sokban. A *Vidocq* rendezője Jean-Cristophe Komar, ismertebb, népszerűbb művésznevén Pitof. Vidocq emlékirataiból táplálkozik a történet, és a főszerepet Gerard Depardieu játssza. Az 1830-as évek Párizsába helyezett misztikus krimi-thriller egyszerre lenyűgöző és hátborzongató, a megfelelő színészi játékot nagyszerű noir hangulatú díszletek egészítik ki, és habár annak idején, amikor megnéztem, nem maradtam hiányérzettel, úgy éreztem, ennek lehet még folytatása.

A 2001-es *Vidocq*hoz azonban nem sok köze van a *Párizs császáranak*³ azon túl, hogy mindkettőben ugyanazt a történelmi figurát testesíti meg Depardieu-t követően Vincent Cassel. A *Párizs császára* rendezője Jean-Francois Richet, aki a kortárs francia filmművészet több aktív tagját is felvonultatja filmjében. Magának a történetnek sincs sok köze a valóságos Vidocq életének eseményeihez, ettől azonban a felhasznált motívumok művészileg nem kevésbé értékesek, a rendezés és a szereplők játéka sem ettől csorbul.

A film cselekménye egy időben egyszerű és fordulatos, lineáris és komplex. A kezdetén Vidocq egy fegyenchajóról szökök meg nehezen, de sikeresen egy társával. A parton elválnak, és ezt követően Vidocqot utcai árusként látjuk újra Párizsban, ahol új, tisztességes emberhez méltó életet akar kezdeni.⁴ A párizsi alvilág persze ezt másképpen gondolja, és miután Vidocq nem hajlandó hagyni magát meggyőzteni, olyan gyilkosságban való bűnösséget rendeznek meg neki, amit nem követett el. Vidocq a párizsi rendőrfőnöknek alkut ajánl: ha kegyelmet kap, leszámol a párizsi alvilág legveszélyesebb elemeivel, beleértve a nagyfőnököt is – aki ez esetben csak hatalmát tekintve nagy, termetre ugyancsak apró.⁵ A rendőrfőnök rábólint, szavát azért nem adja – ennek később komoly jelentősége lesz, mármint a maga számára –, és Vidocq munkához lát. Különböző lecsúszott, de hozzá hasonlóan alapvető módon tisztességes egzisztenciákból – birtokát veszített nemesből, jóllelkű utcalányból, hogy csak két archetípust említsek – csapatot

gyűjt maga köré, és elkezd a tisztogatást. Kiiktatják a gengszterfőnököt, Maillardot is, ugyanis, Vidocqnál is inkább, útjában állt egykori fogolytársának, aki üzletet ajánl hősünknek: legyen Vidocq a rendfenntartó, ő pedig az alvilág feje. Így is lesz, ám a gengszter nem állja a szavát, és Vidocq cseberből vederbe esik: az előzőnél is veszélyesebb ellenféllel kell leszámolnia. Talán nem spoilerizek azzal, ha elárulom, hogy a bosszúhadjárat második felvonása áldozatok árán ugyan, de sikerülni fog,⁶ és a Fouchéval való találkozás megkoronázza sikereit, ugyanis megkapja a nem szavatartó rendőrtisztviselő helyét is. Akad még ezen kívül jó pár csavar a történetben, de alapvetően nem más az egész, mint a francia kalandfilmek klasszikusainak nyomaiban lépkedő történet, melyben a küzdelem, a szerelem, a cselszövés, a társadalmi különbségek – melyek a sajátos francia közegben áthidalhatatlanok, és mégsem – mind-mind megtalálhatók. Jean Marais, Gerard Depardieu, Sophie Marceau megfelelő utódaik a szereplők. A hölgyek (az Annette-et alakító Freya Manó, illetve a bárónőt játszó Olga Kurylenko) csinosak és elbűvölők, a férfi szereplők, akiknek a harcból is kijut, kellőképpen atlétikusak, Denis Lavant grimaszai pedig külön is említést érdemelnek; és persze, túl a fizikai aspektusokon, a színészi játék is jó, ami ugyan banalitásnak kéne számítsón. A kosztümök korhűek, az akciójelenetek koreográfiája jól kidolgozott, és egy kis idő erejéig maga Napóleon is feltűnik, a lehető legsablonosabban ábrázolva, hogy a név kimondása nélkül is felismerhető legyen. Végső soron a film igényesebbeknek is szórakoztató lehet, és nyugodt szívvel tudom ajánlani akár családi programként is.

Kevésbé ajánlanám a 2002-ben megjelent orosz filmet, az *Antikillert*,⁷ és nem a színvonal hiánya, hanem a benne foglalt brutalitások miatt, melyek nemcsak 18 év alattiak számára teszik elkerülendővé, hanem gyengébb idegzetű felnőttek esetében is nézhetetlenné. Gusztustalanságok ugyanakkor nincsenek benne, és ha valaki érti és képes elfogadni a nem l'art pour l'art, hanem egy specifikus világ hétköznapjainak részévé vált erőszakot, az kimondottan élvezni is tudja a történetet. Akárcsak a *Párizs császára*, ez is a szabadulásról és a bosszúról szól, csak majd jó két évszázaddal és több ezer kilométerrel odébb.

A posztszovjet orosz gengszterfilmnek nagy hagyományai vannak, ha az elmúlt 30 év folyamán megteremtődött hagyományról beszélhetünk egyáltalán,⁸ ami egyszerűségében sajátos és egyúttal reális, s ami a legfontosabb, hiteles is. Az amerikai gengszterfilmek nagy részében a hivatásos bűnözőket egyrészt körülölel egyfajta sajátos karizma, másrészt pedig egyfajta visszavetített politikai korrektség jegyében lehet őket szegény társada-

lomból kitzasztottakként kezelni – legalábbis a szervezett bűnözés racionális karaktereit –, akiket, „szegényeket” inkább megsajnálni illik. Ezzel szemben az ily típusú filmek orosz karakterei a saját nyomoruk közegében mozognak, ami persze hogy a társadalom nyomora, amelyből anyagi kitörés lehetséges ugyan – erkölcsi, szellemi már nehezebben –, de egyáltalán nem szükséges vagy törvényszerű. Ezért a társadalmi nyomorult közegért ugyanis konkrét személy vagy csoport nem felelős, vagy ha igen, a végeredményt illetően akkor sem számít; mindenki, a társadalom minden tagja ebben a közegben mozog, és próbál meg érvényesülni, ami kinek jobban, kinek rosszabbul sikerül. A közeg korrupt, kegyetlen, de ugyanakkor emberi is, egyfajta földi pokol, ami mégsem olyan rossz, ha az ember tudja irányítani saját sorsát. Előfordul azonban, hogy mégsem úgy sikerülnek a dolgok, ahogy kéne, mint ahogy történt Korenev „Róka” őrnagy esetében.

Daniel Koretsky azonos című regényéből Egor Koncsalovszky rendezett filmet, amelyet rövid időn belül anti-Testvérként (Anti-Brat) is emlegettek, lévén, hogy koncepciója teljesen ellentéte a mindössze két évvel korábban megjelent sikerfilmnek.⁹ Maga a háttértörténet szovjet-orosz közegben banális: egy lelkiismeretes rendőrt hamisan vádolnak, mert bűnözők útjában áll, és el is ítélik. Hogy orosz nyelvterületen súlyos bűnöket elkövetők következmények nélkül megúszhatják, és a semmiért súlyos börtönbüntetés jár, az Sztálin elvtárs idejében rendszernek számított, és habár a Generalisszimusz halálát követően a helyzet jelentősen enyhült, egy olyan hagyománytisztelő népnél, mint az orosz, még a mai napig is elő-előfordulnak hasonló esetek – fikció sem kell hozzá. Visszakanyarodva a történethez: Korenev őrnagyot elítélik, a börtönben megpróbáltatások érik – bár elkülönítik, a rendőrök szekciójában tartják foglyul, ellensége megtalálja a módját, hogy több ízben is bérgyilkosokat küldjön rá –, és büntetését letöltve, bosszúvággyal tele szabadul. Rendelkezik is az ehhez szükséges kapcsolati hálóval, testi adottságokkal és elszántsággal is. A környezet ugyanakkor megváltozott: nem a gorbacsovi glasznoszty, hanem a kilencvenes évek vadkeleti kapitalizmusának törvényei között kell helytállnia – olyan közegben, melynek képe eddig talán a legjobban, a legkomplexebb módon Szvetlana Alekszijejics *Elhordott múltjaink* című dokumentumregényében köszön vissza. Ennek a vadkeleti kapitalizmusnak pedig szerves része a szervezett bűnözői csoportok megerősödése és kezdeti fázisban az egymás ellen a felosztandó területért vívott nagyon is erőszakos harcok, de a törvényes üzleti élettel való összefonódásuk is. A főnökök közül Korenev egyetlen-

egy valakit szeretne levadászni, Sámánt. Ugyanakkor a dolgok nem bizonyulnak ilyen egyszerűnek.

Ahhoz, hogy meg tudjuk érteni a film eseménysorozatának logikáját, pár dolgot érdemes tudni az orosz szervezett bűnözés struktúráiról, ehhez azonban nem kell maffia-geekké válni, elég Szolzszenyicin *A Gulág sziget-csoportjának* a „tolvajok” társadalmát leíró fejezetét megnézni. A pahánok, vorok, szukik és bratvák¹⁰ világa első ránézésre nem is túl bonyolult, főleg annak tükrében nem, hogy az egykori belső szabályok fellazultak, megbomlottak. Ennek tükrében érthető meg a Kereszt gúnynevű főnök konfliktusa a hagyományokat kevésbé tisztelő ifjú farkasokkal. Az események ugyanis legalább öt szálon pörögnek. Ezek közül az első magának Korenyevnek a Sámán ellen folytatott személyes bosszúhadjárata. A második szál arról szól, hogy Sámánnak megvan a maga baja Korenyev nélkül is, ugyanis egyik alvezére, Barcass több nézeteltérést követően függetlenedni kíván. Egy másik főnök, Kereszt a börtönben aláz meg egy neki nem szimpatikus, a hagyományokat és az illetet nem tisztelő vort, amiért ez utóbbinak a patrónusai a Főnökök Főnökétől, a Papától a fejét követelik. Egy üzletembernek, a Bankárnak meggyűlik a baja az őt fenyegető szervezett bűnözéssel, és ebből már kitalálható, hogy kit kér fel a probléma megoldására. És végezetül ott van a Majom, aki nem tartozik igazán a pahánok közé, harmadmagával mégis a fél várost képes terrorizálni, ugyanis nemcsak őrült, hanem idegei a fájdalmat sem érzik. Szado-mazochista, aki gyakran tiszta öncélú élvezetből öl, kínoz és erőszakol, és nem fél összeakasztani a tengelyt az igazán nagyokkal sem, ugyanis halálát követően a Valhallába vágják. A cselekmény különböző szálai természetesen előbb-utóbb összefutnak, érintkeznek egymással, ahhoz, hogy a végkifejlet is tisztán kibontakozzék.

Internetes rövid recenziókat, véleményeket böngészve feltűnt, hogy többen is úgy vélik, a szereplők száma a szükségesnél nagyobb, sokak részéről már az is odafigyelést igényel, hogy megértsék, ki kicsoda. A Papa Don Corleone-utánzat szeretne lenni a legelterjedtebb vélemény szerint, ugyanakkor inkább paródiája ennek, mint valamiféle magasztos mása, egy vicces ellentmondás tükrében. A Papa a nyaki ütőerére teszi az ujját, hogy rekedt hangon tudjon beszélni, és ettől nem tágít nehéz helyzetben sem, mégis van egy momentum a filmben, mikor kiderül, hogy anélkül is tud normális hangon szólni. Akad azért a filmben jó pár zseniális megoldás, ilyen például Kereszt felravatalozása, vagy az utolsó (előtti) jelenet, mikor a bérgyilkos úgy veszi célba kiszemelt áldozatát, hogy az utolsó pillanatig nem lehet

tudni, az a Bankár vagy a főszereplőnk, ami persze végül kiderül, de addig is az izgalom fokozódik.

Végső soron az *Antikiller* igényesek számára is nézhető, sőt izgalmas film, amennyiben a néző képes elvonatkoztatni a tömény erőszak jelenlététől, és képes az eseményekre, a film mondanivalójára fókuszálni. Ugyanakkor jóval reálisabb, mint a legtöbb Hollywoodban készült film, még ha irreális elemek is jelen vannak benne. Ilyen maga az alapmotívum, a magányos hős bosszúja sokkal nagyobb erők ellen, ahogy a *Párizs császárában* is történik. Az *Antikiller* sikerét jelzi, hogy még két folytatása jelent meg a mozikban, sőt, lövöldözős számítógépes játék is készült belőle, ez utóbbi azonban nem igazán nyerte el a célközönség tetszését.

Mindenesetre nagyon nehéz úgy megrendezni az egyszemélyes keresztes hadjáratról szóló filmeket, nehéz olyan egyszerű és logikai hibáktól hemzsegó történetet írni és eljátszani, hogy azt ne nézzék meg sokan, és ne kösse le a figyelmet. A nézők szeretnek Góliát és Dávid harcában az utóbbinak szurkolni, talán azért is, mert a hétköznapiakban az ilyesmi ritka, illetve ha mégis előfordul, a végkimenetel borítékolható. Ugyanakkor minden ilyen film akkor igazán értékes, ha van benne bizonyos fokú moralitás – ha már a törvényesség tiszteletben tartásáról szó sem lehet –, és ha a kerek történet le is zárul, nyitva marad a lehetőség a folytatásra. Az *Antikiller* ilyen, és a *Párizs császára* is ilyen lehet. Ez utóbbi esetében kíváncsian várjuk az esetleges folytatást, szerintem megéri. Vidocq, még ha valós történelmi személy volt is, van olyan izgalmas, a képzelet határait feszegető figura, mint sok, csak a képzelet világában létező, de azért mára már branddé vált karakter, mint Solomon Kane vagy Sherlock Holmes. Archetípusként pedig az ismertetett két film főszereplője a hétköznapiakban ritka, de a fantázia világában annál elismertebb karakter, és a bennük rejlő potenciál szinte kimeríthetetlen.

JEGYZETEK

¹ Előfordult máshol és máskor is, hogy a bűnözés és a bűnüldözés területe nem került szoros elválasztásra egy-egy markánsabb személyiség kapcsán. Gondoljunk itt csak Budapest egykori rendőrfőkapitányára, Thaisz Elekre. *Szerintem róla sem sokat tudunk...*

² *Vidocq* (2001). Francia thriller. Rendezte: Pitof. A főbb szerepekben: Gerard Depardieu, Guillaume Canet, Inés Sastre.

³ *Párizs császára* (2018), francia kalandfilm. Rendezte: Jean-Francois Richet. Főbb szerepekben: Vincent Cassel, Olga Kurylenko, August Diehl, Freya Manó, Denis Menochet, Denis Lavant.

⁴ Ismerős motívum ez Jean Valjean története óta.

⁵ Maillardot, az alvilág fejét megtestesítő Denis Lavant nem az egyetlen mélynövésű színész, aki kemény rosszfűt alakít, gondoljunk itt például Joe Pescire vagy akár Al Pacinóra. De a való életben is előfordul hasonló, a Lucky Luciano jobbkezének és eszének számító Meyer Lansky sem éppen szálfatermete miatt érdemelte ki a Törpe becenevet.

⁶ Már csak azért is, mert egyrészt a történelemben is Vidocq túlélte Bonaparte Napóleon korát, másrészt pedig hogy üldözhető a 2001-ben készült, 1830-as évekbe helyezett történetben az Alkimista néven ismert tükörmaszkos sorozatgyilkost, ha korábban kudarcot vallott volna?

⁷ *Antikiller* (2002), orosz akciófilm. Rendezte: Egor Koncsalovszky. Főbb szerepekben: Jurij Kutsenko, Mihail Uljanov, Viktor Sukhorukov, Jevgenyij Sidikhin, Viktoria Tolsztoganova.

⁸ Az orosz gengszterfilmek kultuszfilmjei a *Testvér* és a *Testvér 2*, de a televíziós sikere még nagyobb, gondolunk itt a *Pétervári banditák*, *A brigád* vagy a *Törött lámpások utcája* sorozatokra.

⁹ *Testvér* (1997). Orosz krimidráma. Rendezte: Alekszej Balabanov. Főbb szerepekben: Szergej Bodrov Jr., Viktor Sukhorukov, Svetlana Pismicsenko, Maria Zsukova, Jurij Kuznetszov.

¹⁰ pahán = gengszterfőnök; vor = elsődleges jelentése 'tolvaj, bűnöző', komplexebb értelemben az orosz szervezett bűnözési struktúrák tagja, aki betartja a szervezet szabályait; szuki, szuka: olyan vor, aki együttműködik a hatóságokkal, személyes előnyök fejében „prostituált”, „nem becsületes” vor; bratva = testvériség, másodlagos jelentése 'orosz szervezett bűnözői csoport', melynek tagjai beavatás révén elvileg testvérekké válnak.

Szabó Ivett

MONOLÓG
A PÁRBESZÉD
PEREMÉNHARAG ANITA: ÉVSZAKHOZ KÉPEST HŰVÖSEBB.
MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 2019.

Harag Anita első kötetében nincsenek kinagyított, kimerevített pillanatok, minden élettörténet az egymásutáni percek nehéz sorából rajzolódik ki. Ez az időtapasztalat hosszas olvasás után könnyen velem marad. Kinézve a könyvből, egy folyamatos belső feszültség vastag levegőjét tapintom minden moccnásban.

Több novella érzékenyen tematizálja, kettő (*Magyarul, Cerasela*) pedig középpontba helyezi a kimondás és hallgatás közti szorongó létmódot, ami- ben a külvilág jelzései nem egyértelműsíthetők, az amúgy is zavaros belsőt pedig tovább szaggatják. Így az írások nyomasztók maradnak, attól függet- lenül, hogy az élet folyamatiságát jelenítik meg a mindennapok próbálko- zásain keresztül. A kötetben megtörténő legtöbb cselekvés mintha az *élni mégiscsak kell* sóhajából indulna ki.

A szereplők a közösségekben, melyekben élnek, jellemzően félreeső he- lyet foglalnak el. Mindőjüket determinálja családi hátterük, az egymás utá- ni generációk önmagukról és egymásról megrajzolt képe. Egyfajta hozomány minden kórkép és traumatikus tapasztalat zsigeri élménye. A *Családi anam- nézis* játszik rá legerőteljesebben az öröklődő betegség életmódformáló vol- tára, ahol az elbeszélő jelene és jövőképe is a megelőző szűrések és vizsgálá- tok megnyugtató rendszerszerűségében rajzolódik ki. Az *Ásványvíz* című novellában a nagymamától elidegenedett unoka minden tartózkodása el- lenére nagymamájához hasonlatossá válik, a zárómondat a nagyszülő kép- zelgéseinek áttételes voltát sugallja, azt, hogy a megfigyeltség érzete is át- öröklődhet. A felek közötti viszony jellegét a megnevezés is illusztrálja,

Nórának csak Magdaként létezik a számára nagyon idegen személyiség. Hasonló eljárást alkalmaz a *Székesfehérvártól nyugatra*, ahol a még gyermekkorban eltávolodó apa is csak Istvánként él lányának gondolataiban. A halott után maradt omladozó és rendetlen telek az apa személyiségének egészét juttatja közelebb lányához, aki mintha a gyászmunka részeként tüntetné el onnan párjával az összes lomot és szemetet, és minden betoppanó, állítólag jó szomszédnak hagyja, hogy elvigye a kiszemelt használati tárgyakat.

Több olyan elbeszélővel is találkozunk, aki önmagát az előző generációk árnyékából határozza meg. A *Huszonöt méter* anya-lánya kapcsolata folyamatoságában alakul, a két fél néhol egymás meghosszabbításaként tűnik fel: „Tudja, hogy figyelik, akárhol van, keresik a tekintetét, bele akarnak nézni a sötétbarna szemébe. Nem néz senkire, de tudja. Helyette én nézek, engem nem figyel senki.” Ugyanakkor az anya figyelemfelkeltő szépsége referenciaponttá válik a lány számára, aki ebből kiindulva méri saját kinézetét, mellyel kapcsolatban meggyőződése a megfigyelésein alapszik: „Nem szeretek csúnya lenni, tudom, milyen az, ha valaki gyönyörű. Anyám azt mondja, szép vagyok, de anyám hazudik. Nem tudja, milyen csúnyának lenni, miközben azt hazudják, szép.”

A párbeszéddek a szövegtesttől nem különülnek el, egy-egy jelölő hívja fel a figyelmet a megszólalásokra, de izgalmasabb, amikor a kontextusnak hála válik egyértelművé, mi marad belső beszéd szintjén, és mi válik mások számára is hallhatóvá. A *Lánchíd északi oldala* még erőteljesebb lehetne, ha az első felében kevesebb *mondta* törné meg a külső és belső beszéd váltakozását. Így még jobban érvényesülhetne a főleg párbeszéddekből álló novella különös fókusza, amely által a ki nem mondott és a fiú által kimondott tartalom együttesen építi a lány identitását, összemosva az énképet a társ által megalkotott identitáskonceptióval.

A novelláskötet szinte összes darabja énbeszédet alkalmaz. Az *Ásványvíz* és a *Magyarul* ugyancsak egy szereplő nézőpontját érvényesíti, a szabad függő beszéd finoman olvad egybe a személyiség motivációiba belelátó elbeszélővel. A harmadik kivétel, *A kutya a szőnyegre pisil az élettársak egymáshoz való viszonyát a kutyájukról való gondolkodás- és gondoskodásmód által is illusztrálja, fellibbentve a család egy kortárs formáját, ahol a háziállattartás egyfajta önkéntelen kompenzálása a gyermektelenségnek.*

Néhol a beszédmód megszaggatja egy-egy fiatal szereplő tudásának egységességét. A *Huszonöt méter* elején az esküdöző édesapa és a kegyesen megbocsájtó édesanya színjátékszerű viselkedését a gyermek elbeszélő furcsa általánosítással nyugtázza, ezzel kilógva az itt és most, szubjektív való-

ságértés pozíciójából: „Nekünk játszanak, de én látom, anyám nem a nyugodt feleség. Dühös, a szemöldöke árulja el, a két szemöldöke közötti mély ránc, ami még mélyebb, ha apám iszik. Ő sem a nemtörődöm férj, hanem a bűnbánó, aki utoljára csinált ilyet. Ez is csak játék, apám eljátssza, ő soha, soha többé, ha megfenyegetik, akkor se, ha pisztolyt tartanak a fejéhez, akkor se, ha a haverok mondják, akkor se, anyám pedig eljátssza, hogy elhiszi.” Egyébként a novella beszédmódjában szépen ötvözi a megfigyelő gyermek éleslátását és a környezetéből beszivárgó információkat, véleményeket, melyeket magáévá tesz. Ahogyan a fenti példában is, a kötetben alkalmazott perspektíva nem a megszokott gyermekperspektíva, inkább a figyelmen kívül hagyott, még nem egész embernek tekintett fiatal hangja válik hallhatóvá.

A kötet a halálról melankólia nélkül beszél, teljes természetességgel, azokat a tényezőket megjelenítve, amelyek egy személy halála után a valóság részei maradnak a korábban őt körülvevők életében. „Félek, el fog válni apámtól, mert már nem kedves, halk hangon szidja. Feleslegesen félek, apám meghal, ezért nem válnak el soha.” Vagy: „A halálának az idejét pontosan tudom, azon már ott voltam. Szívesen ott lettem volna a születésénél is. Ők ott voltak, amikor megszülettem, látták, én látom, ahogy meghalnak.” A halál más elbeszélésekben is fontos szerepet tölt be. A *Nyaralás, hat betű* narrátora a szülők és nagyszülők halálának és temetésének emlékével és gondolatával telítődik a hangosan elmélkedő nagymama hatására, aki temetkezési terveivel a lány fantáziaképeit lehetetleníti el: „Nem hagyja, hogy elképzeljem a halálomat, az övét kell elképzelnem, a testét, ahogy porrá válik, és a Hármastó felszínén lebeg.” A daganatos betegségek szinte minden elbeszélésben feltűnnek, néhol csak az említés szintjén, máshol a legalaposabban elbeszélt szereplők valóságaként.

Az emberi rezdülésekre érzékeny írások együttérzéssel és utólagos megjegyzések nélkül mutatnak meg egyfajta hétköznapit, ahol minden embert az életét aprólékosan behálózó szorongások, kérdések és rutinok együttesében figyelhetünk meg.

Nagy Zalán

CSONTVÁZLOVON A VÁLTOZÁS

HORVÁTH BENJI: *A DICSŐSÉGES EURÓPA*.
LIBRI KIADÓ, BUDAPEST, 2018.

Körülbelül egy éve olvastam egy interjút Horváth Benjivel *A Dicsőséges Európáról*, amiben így jellemezte legutóbbi verseskötetét: „Az *Európa* oszcillál és kételkedik, és nem feltétlen az a célja, hogy valljon.” Még akkor megragadt bennem ez a mondat, és néhány napja ismét bevillant valamilyen járványhelyzetet bemutató statisztikát böngészve. Aznap átfutottam a kötetet, és arra jutottam, hogy *A Dicsőséges Európa* relevánsabb, mint valaha.

Horváth Benji költészetének egyik reprezentatív motívuma a változás. A második megjelent kötetének (*Beatcore*, Erdélyi Híradó, Kolozsvár, 2015) hátoldalán ez a két sor áll: „már megtanultam: minden végtelen, / a változás is mind jön itt nekem”. Innen közelítve a költő teljes életműve oszcillál, az időben előre haladva ismétlődnek a változások, tehát neki is újra és újra változnia, alkalmazkodnia kell a környezetéhez. *A Dicsőséges Európa* egy újabb átalakulás nehézségeivel küzd, a kötet keretes szerkezete is ezt sugallja: a legelső két sor („*today we play / tomorrow we pay*”) és a legutolsó kettő („*today we pay / tomorrow we play*”) megtervezi a koncepciót, a kötet ívét, és rögtön kérdéseket tesz fel. Mi van két játszma között? És két nap között? (Vö. „egy konstans másnap lesz az életed”.) Megfizetjük-e a játszmát? Hogyan fizetjük meg? Milyen hosszú a bűnhődés? Egyáltalán ki lehet-e lépni a játszmákból, meg lehet-e találni a nyugalmat, a szabadságot? Mondanom sem kell, mennyire aktuálisak ezek a problémák az elmúlt heteket tekintve. Ahogy jelenleg szinte a teljes lakosság elvonul, magába fordul, úgy figyel önmagára a versbeszélő is, kételkedni kezd, lebontja identitását, hogy újraépítse. Az oszcillációban ismételten felteszi a kérdéseket, kételkedik, és nem biztos, hogy „az olcsó játszmák paktumában” (*Hold on to yourself*) tud rá válaszolni, lesz miről vallania. Ez a kételkedés a kötet szimmetriatengelyén csúcsosodik ki a *Lajka* című versben: „És azt mondta az Úr Ábrámnak: / Kelj fel, és eredd ki a te földedről, / (...) és áldás lesz.” A költő a Bibliát használva megteremti az alaphelyzetet, de még a Szent-

írás szilárd erkölcsi és hitbeli közegében is bizonytalanságba, ellentmondásba ütközik: „Mára már nem tudjuk, ki beszél kihez. / És ki küldött engem, ki a Vagyok”; „Mára már nem tudjuk, átok-e az áldás, ki beszél kihez, ki ered ki honnan.” A vers az egyén identitása mellett Isten mibenlétét is megkérdőjelezi. „Mára / csak úgy tűnik, van, akit nézek, és van, aki néz, de egy vagyok velük sokféleképpen”. 2020 áprilisában könnyen lehet azonosulni az efféle lelki és személyiségi válsággal.

Ezzel felvetődik a kötet másik fontos alkotóegysége, a kultúrák, a technológia, a tudomány és más területek közti kapcsolatok jelenléte. A költő hitelesen szólal meg a nyelveken, bravúrral keveri, hozza párbeszédbe egymással azokat. Legyen szó különböző népek (magyar, román, angol) nyelvéről: „casanova’s not dead / ro-magyar taraj / itt van mindig itt van ez van / barátok közt jegy nélkül a vonatról le-fel / anarchie şpagă şi voie bună / dă-mi o gură”, vagy különböző területek, ágazatok, kultúrák nyelvéről. Az utóbbira a legjobb példa a *konteó rodeó* című vers, ahol egy szövegben találkozunk Marilyn Monroe, Mircea Eliade, Nikola Tesla, Elon Musk, Pataky Attila, 2Pac stb. Ez a parádés sokszínűség a kötetet egyfajta egyetemes szinten helyezi el, egyesítve olyan eltérő ágazatokat, mint például a pop-, a beatkultúra, a punk, a Biblia, a mitológia. A fűlszöveg szerint: „*A Dicsőséges Európát* olvasni: utazás.” És a költő nemcsak a művelődéstörténetben utazik, hanem földrajzilag is, a *Soha egy város* című versben Egyiptomban jár, vizsgálja a kontinensek közti kapcsolatokat: „Egy cigizőfülkében repülés előtt / könnyen eltévedek Elhagylak Európa / Vámpírbölcső / Irgalom földje”; „Európában nem tudják mi a szerelem”. Már a kötet címében kritikusan viszonyul a kontinenshez, szarkasztikusan használja a dicsőséges jelzőt, de ha nem szeretné Európát, értelemszerűen nem is foglalkozna vele, mint ha az tényleg egy apa/anya-figura volna a szerző számára. Azonban az utazás mellett a bezártságnak is fontos szerep jut, a *Boldog az esővel* egy igazi karanténvers: „nem jön busz / értünk. egész nap árnyékokat csiszolok. ez a szobám.”; „ma nem megyek sehova” „kint a világ tiszta örület mindenütt.” A vers utolsó sorával áthidalja a bezártság problémáját a fejlődni vágyás, a vak remény segítségével: „virágzunk a szürkében”.

A borító egy fotó a palermói *Trionfo della Morte* című freskóról. A freskó 1446-ban készült az első pestisjárványt követően. Egy csontvázlovat ábrázol, hátán a halállal, aki nem válogat, fiatal és öreget, gazdagot és szegényt, papot és uralkodót egyaránt magával visz. Ez a világgép meghatározó volt a 15. századi ember gondolkodásában, ezt ragadta meg a költő is, a halálról közömbösen ír: „meg fogok halni, mint a kutyák” (*FTW*), így nem

a halál kelti a fent említett identitás zavart, hanem azok az eszközök, melyekkel az ember felruházta a halált, mint például a félelem, a paranoia, a depresszió.

A Dicsőséges Európa olyan, mint egy hosszú gondolatmenet, egy emlékezés, úgy érzed, jelen és jövő között lábatlankodsz, hogy gyomorszájon vág hasson a múlt, de mindezek után mégis egyfajta ébredés utáni kettőséget, kipihentséget és fáradtságot egyszerre érzel. Azoknak ajánlom ezt a kötetet, akik most elveszve időben és kételyben, a híreket olvasva várakoznak valamilyen megváltásra, arra, hogy félelem nélkül tehessék ki lábukat az utcára. Vagy azoknak, akik egyszerűen csak túl magabiztosak.

Zsidó Ferenc

SZERELEM RÓL ÉS HALÁL RÓL

DOINA IOANID: *IDEJE, HOGY FÜLBEVALÓT HORDJ.*

FORDÍTOTTA: LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ. LECTOR KIADÓ,
MAROSVÁSÁRHELY, 2019.

A poéma, vagyis az epikolirikus gondolati hosszúvers jellegzetesen XXI. századi változatának következetes művelője Doina Ioanid (1968, Bukarest); az *Ideje, hogy fülbevalót hordj* című, nagy volumenű (240 oldal) kötet magyar fordításban nyújt ebből reprezentatív válogatást. Az *Utószó*ban a fordító, Lövétei Lázár László így igazít el a könyv összeállításáról: Doina Ioanid öt kötetének minden poémája megtalálható itt, csupán az első könyve anyagából nem válogatott, mert azt még kiforratlannak érezte, illetve a legutolsóból, mert az más utakon jár.

„Doina Ioanid mindössze a szerelemről és halálról ír”, idézi Lövétei Lázár László a román kritikust, Simona Sorát, ő a maga részéről „fejlődésregénynek” nevezi e poémákat, ugyanakkor hozzátéve, hogy a „Doina Ioanid-féle vers az egyik legtisztább líra, amivel valaha találkoztam!”, és a

folytatásban még egyértelműbbé teszi véleményét: Doina Ioanid „a kortárs román irodalom egyik legizgalmasabb, egyik legtisztább hangú költője”.

A szerző családtörténetet, pontosabban magán- és családmitológiát épít lírában, s mivel az egyes művek lazán összefüggenek, kritikámban megpróbálom összességükben, egységükben is vizsgálni őket. Formailag prózaversekről beszélhetünk, melyekben ott bujkál egy narratív szál, a líraiság (képi-ség, gondolatiság, felfokozott érzelmiség) viszont végig meghatározó.

Az első kép tipikus Doina Ioanid-os nagytotál: megjelenik a külső realitás a kérlelhetetlen tényeivel (pl. apa halála), ugyanakkor ennek szubjektív képesítése, a szabad képzettársításos szürreál, a látványból a látomás: „Vörösre változik a fény, és a testünkre csorog. Vörösiszap borít be.”

A címadó poéma témája az örök nőiség problematikája. A lírai én (vagy nevezzük énelbeszélőnek?) úgy szeretné megélni női mivoltát, úgy szeretne férjet, gyermeket, hogy ugyanakkor ember is szeretne maradni. Az emancipáció szellemében lázad a klasszikus nőszerep ellen, erre utal a fülbevaló-metaphora, ugyanakkor érzi annak biológiai determinációját: „Nő harmincévesen. (...) Ideje, hogy fülbevalót hordj. De a füled megdagad, tiltakozik. (...) A kívánság, hogy gyereket szülj harmincévesen, teljesen összelapít. Gyereket nevelni csak azért, hogy megfeledd a rád váró végtelen estékről, (...) törődött testedről, a zsigereidben poshadó félelemről, a fejtörést okozó illúziókról.” Tehát olykor úgy érzi, a nőiség teher, amely önálló testet ölt, mintegy átveszi a hatalmat, kisajátítja személyiségét („Érzem, ahogy ez a nő egyre mélyebbre és mélyebbre ás bennem vásott karmaival”), más-kor örömmel és elégedettséggel éli meg ugyanezt („Melletted csupa dorombolás és pöffeszkedés vagyok”).

Egy örökösen vívódó, kérdéseket feltevő, önmagával és a világgal harcban álló egyéniség jelenik meg a poémákban („fáradtan ébredek a saját álmaimmal vívott csaták után”), aki azzal is tisztában van, hogy ez akár külön-séget is jelenthet: „... fogalmam sincs, milyen tájba tudnék beilleszkedni.”

A párkapcsolati dilemma minduntalan visszatér, hol a férfiakat ábrázolja fárasztóan éretlennek, hol belátja, hogy lehetetlent vár tőlük.

Ami Doina Ioanid poémáiban már elsőre megragad: a különleges metaforák és hasonlatok (pl. „Karjai egy-egy satnya gyermekláncfű”), ezek a rendhagyó fogalom-kompozíciójú képek, melyek váratlanul, epikus jellegű leírásokba illesztve bukkannak fel, sokáig villognak a fejben: „bőröd illata puha sálként tekeredik a nyakamra”.

Az *Ideje, hogy fülbevalót hordj* című költemény summája az, hogy mégis-csak szerelemben való feloldódás a boldogság útja, az segít leküzdeni a két-

ségeket; így válik ez az érzés mindeneknél előbbre valóvá, örökké: „S szeretni fogjuk egymást továbbra is, amíg el nem kopik a bőrünk, s nem marad más belőlünk, csak két árnyalak, amelyekkel gyerekeket lehet ijesztgetni.”

A második poéma (*Utóirat*) azonban ismét csak a dilemmával kezdődik: „Irtó szomorú dolog csak egy nőnek lenni.”

Ebben már kirajzolódnak a Ioanid-líra jellegzetes helyszínei: a város (talán Brassó) a tömbházaival, tereivel, később Bukarest is megjelenik, de emlékezeti szinten minduntalan felbukkan a gondtalan gyerekkor szimbolikus tere: Hétfalu, a nagyszülői házzal.

A töredékesen felvillanó családtörténet főszereplői: Dumitru Tatus, a nagytata, Mamuka, a nagymama, lánytestvére, Mary, beteg anyja, halott apja árnya. Köröttük kering, bolygóként a lírai én, a család inkább csak háttér, fő téma az ő önmegevalósítása, szabadságvágya. Öntörvényű világban él, amelyben bármi megtörténhet: „Este hazafelé indulok, de az út visszakanyarodik velem.”

Olykor a „komoly, önálló nő” szerepében tetszeleg, aki sebezhetetlen („olyan könnyen váltam meg tőled, ahogy a bőrkeményedést vakarja le a sarkáról az ember”), de aztán ironikusan tekint erre, elismerve, hogy a lázadás is csak szerep, a megszokás pedig a páros nyugalom megtalálásának egyetlen lehetősége: „Minden melletted töltött nappal kevesebb lett a bátorságom, amíg megértettem, hogy a gyávaság a szerelem egyik formája. S akkor nagyon megsajnáltam a hősnőket.”

A *Magányos hasak könyvében* a has az ösztönlét, az énbezártság, a külső-belső korlátok metaforája: „Ó, a hasak, amelyekbe bezárva élünk! (...) Ó, hasítsa fel már valaki ezeket!”

Az egymás megismeréséről, az önátadás lehetetlenségéről később ilyen variációban olvashatunk: „Hegyes körmöm mohón tör fel csonthéjadat, de az folyton visszánő köréd.”

A *Félidő* című poémája ismét a különutas, nonkonformista ént mutatja, akinek továbbra is csupán a szerelem az egyetlen feloldódási lehetőség. Ez a poéma líraibb, a narratív szál kevésbé kitapintható benne, inkább az aktuális hangulatok, életérzések megszólaltatója: „Már csak a szomorúság él bennem. Ő viszi a testemet ide-oda...”

Mind jobban eluralkodik a gondolatiság, a filozofikum, olyan életbölcseiségeket termelve ki, mint: „Aztán saját halottamként elsirattam a gyűlöletet is. (...) Mihez kezdek ezzel a koldusszegény, esdeklő szájalommal?”

A legkonkrétabb vershelyzetből született, mégis legmetaforikusabb ívű alkotás a *Levél Dumitru Tatusnak*, amelyben a nagyapja halálának döbb-

netét fogalmazza meg. A téma, Tatus betegsége már az *Utóirat* című poémában felbukkan, ott még gyermekperspektívából: „Nagyapa hasába egyik őszön beköltözött a halál.” Ezúttal öt év távlatából fogalmazza meg érzéseit, megpróbálja feldolgozni a halál traumáját, érzékeltetve, hogy a nagyapa példakép volt, a legfontosabb felnőtt a gyermekkorában, s bár harcolt is ellene, igazából mindig is olyan szeretett volna lenni, mint ő.

Nem tudja elfogadni az elmúlás gondolatát, megteremti magának azt az illúziót, hogy „egy szép napon vége lesz ennek is, minden visszakerül a helyére”. A befejezés már a keserű, belenyugvó számvetés hangja: „itt állok nélküled, egy idegen világban, arra kárhoztatva, hogy úgy tegyek, mintha mi sem történt volna, mintha nem állt volna feje tetejére a világ”.

A továbbiakban szó esik Mamuka betegségről, anya betegségéről és halálra készüléséről, csupa olyan traumáról, ami beleég a személyiségbe. Az anya–lánya viszonyt kimondottan pikánsnak ábrázolja: „S tartsd is meg, anya, magadnak a sorsodat, hátra ne hagyj nekem, ha elmegy! (...) Nekem bőven elég annyi is, ami közös bennünk.” (*Sündisznószelídítő ritmusok*)

A családi emlékek némileg kuszán, álomszerűen derengenek fel, saját sorsának mozaikjaiból viszont mintha kirajzolódna egy kronológia is: életének 35 éves korától 44 éves koráig terjedő időszakáról beszél, ez az ön-reflexív részekből egyértelművé válik.

Talán legérettebb, legletisztultabb hangja a *Varratok* című poémának van – bár témáját és motívumait illetően túl sok újdonsággal nem szolgál. A varrás mint konkrét tevékenység a helykeresés/rejtőzködés/fixálódás metaforájává növi ki magát: „visszavarrhatod magad a helyedre”. A képek viszont talán itt a legszebbek, például egy impresszionista színesztéziában így elegyíti a jelent a múlttal: „ez az itt és most gránátalma-ízű legyen”.

Doina Ioanid a ma emberének tudatállapotát vetíti ki műveiben, aki úgy küzd meg új, XXI. századi kihívásokkal, hogy valójában továbbra is a két ősi alapmotívum, a szerelem és halál körül forog az élete. Tudjuk jól: új témák nincsenek, csak új megközelítések. Doina Ioanid úgy esik az önismétlés csapdájába, hogy valójában elkerüli azt: mindig sikerül új hangot, új nézőpontot, új variációt találnia. S végül is meggyőz: lehet, kell még beszélni szerelemről és halálról.

KLIKKREC

Codău Annamária – Demény Péter

A VILÁG NAGY IDŐVONALA

CHRISTOPH RANSMAYR: COX VAGY AZ IDŐ MŰLÁSA.
KALLIGRAM, BUDAPEST, 2018.

CA: Miközben olvastam, végig éreztem egy kis kényszert, hogy utána kell néznem a történelmi figuráknak, mintha csak úgy lehetne teljes az élmény. Aztán az utolsó, hozzátoldás jellegű fejezet felszabadított ez alól, s most úgy tekintek vissza a *Coara*, mint egy mesére.

DP: Én kezdettől elszakadtam: Kínáról olyan keveset tudok, hogy igazán nincs mit vagy kit azonosítanom. Különbözik Ransmayr is játszik ezzel abban a fejezetben, amelyet te is említesz: azt mondja, végül kitalálta Kínát.

CA: És milyen ez a kitalált Kína? Nekem a legelső dolog, ami eszembe jut, a mérhetetlen gazdagság, ami a császári udvarban fellelhető. Talán ezért volt szükség ezt a keretet kitalálni, hogy az anyagiak ne szabhassanak határt a nagy óramű létrehozásának.

DP: Az egzotikumnak is megvan a maga szerepe: egy európai uralkodóra nehéz volna úgy tekinteni, mint aki számára az örökkévalóság (perpetuum mobile) annyira új dolog. És a Kelet kiszámíthatatlan, ugye.

CA: Találód, hogy a kiszámíthatatlanságot említed: a regény egyik gondolati mozgatórugója épp a számíthatóság és a kiszámíthatatlanság feszültsége, ami valamiképpen a hatalommal függ össze, legyen szó az idő méréséről és az afölött való rendelkezésről vagy a császár szeszélyeiről, az udvar rigurózusságáról, Cox érzelmeinek menedzseléséről stb.

DP: Meg a rejtélyek: An, akibe Cox szerelmes, meg An is lép felé, a négy mesterember, akik csak a csavarok között barátok, a császár szörnyű kegyetlensége és finom bánásmódja... Szecessziós, túl- és aluldíszített mese ez.

CA: És ott az angol mesterek mellé rendelt tolmács is, Kiang, aki néha nem fordít mindent (legmarkánsabb ilyen jelenet a két halálra ítélt orvossal való találkozás), és kiderül máshol az is, hogy talán nyelvtudása sem

volna olyan biztos. Ez a közvetítettség is fokozza a rejtélyt, finoman adagolja a narráció azt, hogy mihez van hozzáférésünk.

DP: Ennek ellenére mégsem éreztem, hogy ez „életem könyve” volna. Te igen?

CA: Nem, úgy én sem... Szép, és szerettem rajta végighaladni. De nem éreztem azt, hogy olyasmit mutatott meg, amire eddig nem gondoltam, vagy nem úgy gondoltam. Nem azt kifogásolom, hogy nem újszerű, s nem is kell mindennek újszerűnek lennie – itt épp az esett jól, hogy meszeszerűen össze lett foglalva valami.

DP: Például Darvasi „meséi” jobban megérintenek, inkább az én történeteim. Mintha bizonyos mélységek előtt bezárná az ajtót, csak „mondva van” a Coxot a feleségéhez meg a lányához fűző szeretete is.

CA: Ott úgy éreztem, hogy van elég utalás arra, hogy ezek nem problémátlan viszonyok Cox életében. Másrészt a „bezárt ajtónak” a létjogosultságát ebben a regényben abban látom, hogy Coxnak volna ez az alapállása: mintha a technikába akarná transzponálni csak a legszebb és legédesebb érzeteket, melyek ebből a szeretetből kifinomíthatók, s így egy vágyvilágot alkotna meg, egy időn kívüliséget. Egy menedéket a mélységtől – és akkor szerintem azért maradnak a narrációban is csak utalásszinten a mélységek. Tehát itt a technikát a mechanikára értem.

DP: Igen, talán a viszonyokkal kellett volna ábrázolnia a mélységeket, és ez nem történik meg. És túl könnyen hazautaznak szerintem.

CA: Igen, a hazautazás és a lezárás elég hirtelen jött.

DP: A fordítás viszont, amennyire meg tudom ítélni, tökéletes: pontos, precíz, körültekintő, kimunkált.

CA: És átad valamilyen lagymatagságot, vagy, hogy is mondjam, amit a címben is érzek: „vagy az idő múlása” – ezek a mondatok sokszor tényleg hömpölyögnek, múlnak. Nem tudom, benne van-e ez az eredetiben is, de itt úgy éreztem.

DP: Humortalan is a könyv, talán ezért tűnik bágyadtnak.

CA: Néha kicsit vicces volt az udvari szolgák parázásainak, túlzó aggodalmaskodásainak a leírása, de igazából lehet, hogy inkább nevetségesnek tűnt, főleg, hogy egy külső, idegen nézőpontból látjuk mindezt, én itt éreztem problémát: a szöveg megengedi, hogy nevetségesnek lássuk. Miközben azoknak a szereplőknek durván kiszolgáltatott az élete.

DP: Ez azért is fordulhatott elő, mert a kamera erősen Cox-közeli, és ő akkor még nem lehet annyira érzékeny szociálisan, mint mi ma.

CA: Igen, ezt érdemes tudatosítani. Szerinted mi az, amit az időről el tud mondani ez a regény?

DP: Nagyon kell gondolkodnom, mert mintha nem változna meg semmi. Nem látjuk, mi lesz Coxszal hazatérvén, az odautazása végül nem olyan nagy durranás (regénypoétikailag mondom), és a kínai császár is marad a régi. Az idő úgy múlik, hogy nem telik.

CA: És végül a nagy mű sem lesz beindítva, erre kapunk egyfajta indoklást. De vajon miért is kellene mérni az időt ott, ahol szokások, rituálék és önkény szabdalják? És ezeken belül tényleg semmilyen változást nem érzékeltet a könyv. Nekem úgy tűnik, van egy ilyen elgondolás is, hogy funkciótlan az idő mérése. Ezért mondják rá néhol, hogy az óra „játékszer”.

DP: Felemás élmény volt mindenképpen, valahogy túl nagy feneket kerített egy egyszerű történethez – így tudnám megfogalmazni. Talán a drámaiatlanság volna a Kelet markere?

CA: Én ezt szerettem benne, a túl nagy fenékkerítést, a nagy ambíciók előkészítését, a racionális hitet a kivitelezhetőségben, amit az angol meseteribe táplál – hogy aztán picit pofára essünk mind, s elsimuljon az egész a világ nagy idővonalán. Lehet, hogy ezt a „drámaiatlanságot”, ahogy fogalmaztál, érthetjük a Kelettel való találkozás konklúziójának, de azt is ráfoghatjuk, hogy kicsit megúszós poétikai döntés volt. Talán elő kellene venni a *Klasszikus kínai elbeszélések* kötetét ilyen kontrollvizsgálathoz, másrészt viszont szerintem Ransmayr regényét jobb így zártságában nézni – épp a „kitaláltsága” okán.

DP: Nem baj, ha nem ugyanazt szeretjük, én mindenesetre így éreztem. A múláshoz túl vékony és eseménytelen a könyv, a nem múláshoz szintén. Hogy az *Ulysses* egy nap, az túlzásnak tűnik, de éppen az is a bravúr benne, hogy ezt már a terjedelmével is érzékelteti.

CA: Értelek, értem a vékonyság konnotációit is. Amúgy a fizikai vékonyságot nem érzékelttem, mert e-könyvként olvastam, de ott szokta jelezni, hogy hány perc van még az adott fejezet végéig, ez kicsit mókás geg volt nekem a *Cox* olvasása során.

DP: És hány perc a regény?

CA: Öt óra 18 percre saccolja a Kindle.

DP: A délután múlása.

Vida Gábor

TRIANON, SZEMÜVEG

Az egyik ismerősöm, amikor meglátta, hogy a szemüvegkeretét egy Trianon & (*már nem emlékszem, ki...*) nevű cég készítette, önérzetesen félretolta, hogy talán szemüveg sem kell neki, mindent lát, de már késő volt. Amikor én választottam szemüvegkeretet, megnéztem, hol készült. Guccisztánban. A lencse volna fontos, nem a keret, azon meg nem ír semmit. Lencse és keret összetartozik, tartalom és forma. Látni kell, vagy csak olvasni? – kérdezte valaki, nem is tudtam azonnal, hogy mi a különbség. Olvasni, nyilván, hál' istennek. Istennek itt, persze, nem sok dolga van már, csak olyan fordulat, az optikusnak is meg kell élnie valamiből. Trianon sem a szemüveg miatt lett, a szemüveg se trianon miatt, csak hát ott írta rajta, az pedig szemüveg nélkül is látszott, szóval sem olvasni, sem látni nem kell már... Gucci nem szól bele, ahogy isten sem. A magunk észére vagyunk bízva.

Lassan tíz éve, hogy megfogadtam, egyetlen első világháborús tanulmányt, cikket sem olvasok többet, Szilágyi István mondta, úgyis csak egy töredékét fogod használni annak, amit olvastál. Igaza volt, tartottam is magamat a fogadalomhoz, amíg egyszer csak töltényhüvelyeket kezdtem találni egyik kedvenc erdőmben. És hát azt mégis meg kellett nézнем, hogy mit jelent pontosan a jelzés a hüvelytalpon, nem azt, amit gondoltam, tehát kétszer annyi szakirodalmat kellett fellapozni. Agyó, fogadalom, különben is azért tesszük őket, hogy aztán valami kibúvót találjunk. Nem szoktam ásni, én csak felszedem, amit kimos a víz, ijesztő, hogy mi minden lehet még a földben. Járnak oda ki detektoros kincskereső emberek, tartok tőle, valaki egyszer fel fog robbanni, srápnél golyócska is rengeteg van, meg szilánk.

Ez is elmúlt volna, ha tavaly nyáron nem kezdődik el az Úz völgyében a temető körüli hajcihő. Mivel az egyik nagyapám is harcolt ott, úgy érzem, személyesen érintve vagyok az ügyben. Megkérdeztem hát egy ismerőst, hogy melyik temetőről van szó pontosan? Első vagy második világháború? A válasza röviden úgy szólt, hogy: hát nem mindegy? Szerepeltek még a válaszban az 'úristen', 'kurvára', 'lófasz', 'román' és a 'bazmeg' sza-

vak, lehet ezekből fordultatos magyar mondatokat alkotni, igéket és toldalékokat válasszon mindenki szabadon. Azután jó sokára előkerültek a hadtörténészek is a hallgatás méla tornyából vagy a fű alól, meg pár térkép, hogy tisztázzák a történelmi félreértéseket. A holtak és a döglött aknák már nem sietnek sehova. Azóta született egy elsőfokú bírósági ítélet az ügyben, ha másodfokon is ugyanaz lesz, akkor a fentebb aposztrofált szavakat el is lehet felejtetni. De hogy másodfokon is a csíkiaknak adjon igazat egy romániai bíróság ilyen stratégiai ügyben, az ritka dolog volt az elmúlt száz évben...

Amikor tavaly augusztusban a Minimum Party nevű összművészeti táborba utaztam Kászonba, még mindig csendőrök vigyázták a temető békéjét, látszott jól az autójuk a szentmártoni eltérőnél. Nem jó mesterség az, sok a városi fiú közöttük, nem élvezik az erdőt, térerő sincs mindenütt, és nem történik semmi. Mutattam a Tiszás-patak mentén a tábortűz körül ülőknek, hogy kb. arra van az Úz völgye, egy kiadósabb séta, de nincs ott semmi különös. Eddig sem ott volt, hanem a fejekben, a fejünkben, sok a fejünk, néha úgy érzem. Én attól mérhetetlenül szomorú tudok lenni, hogy három mondat és két kupica pálinka után egy magyar társaságban mindenki trianon-szakértővé lesz, már nem is tudunk kijutni a lövészárokból, két út van csak, az egyik járhatatlan, a másik további kupica pálinkákból áll. Úgy van ez a trianon, mint a hál' istenben az isten, nem is tudjuk, mit mondunk, csak mondjuk. Lehet ez egy szófordulat, és benne lehet Aquinói Szent Tamás egész életműve, bár ezt ma már kevesen olvassák, még kevesebben értik.

Gondoltam hát akkor a tábortűz mellett, hogy én ezt a trianonozást 'második aposztrofált szó' unom, ihatunk még akárhány pohár pálinkát, sem a történelem, sem az időjárás változni nem fog. Szorgalmasan csepegett az eső, később zuhogott is, gomba viszont kevesebb volt, mint azelőtti évben. Összekongattam másnapra egy előadást Trianonról, el is jött minden táborlakó, telt ház volt. Úgy kell érteni ezt a telt házat, hogy egy lepattant erdei vityilló legnagyobb szobája, az ablakon fólia, a tető kátránypapír, néha csepeg a víz, gombaszag van, padokon lehet ülni és szalmán feküdni, mint egy összművészeti táborban, internet nincs, mosdás a patakban.

Nekem trianon egy kérdés köré csoportosítható: miközben az egész világ ellenünk fenekedett, mi, magyarok mit cselekedtünk, hogy ők ne járjanak sikerrel? Ez az a kérdés, amire több és végtelen számú kupica pálinka után is csak azt lehet mondani, hogy a 'harmadik aposztrofált szó'. Nem azért, mert mi, magyarok hitványabbak volnánk a többi szereplőhöz ké-

pest, azaz minket ver az 'első aposztrófált szó' az 'utolsó előttivel'. Ugyan. Csak senkinek nem jutott eszébe azt mondani, hogy trianonért én vagyok a felelős, mindenkinek csak az jut eszébe, hogy én nem, mi sem, hanem te, azaz ti – meg ők. Eltelt közben száz év így. Mi is meghaltunk, ti is, ők is. Odavesztünk a következő háborúban, vagy elvittek az arra szakosodott szer-
vek. Ha felteszem a kérdést, hogy ki a hibás trianonért, akkor a válasz egy-
értelmű: ők! Pontosabban: azok! De ha mi soha semmiért nem vagyunk
felelősek, akkor mitől lehetünk mi? Akkor mitől fogunk összetartozni eb-
ben a vészterhes esztendőben, és azokban, amelyek ezután jönnek? Attól,
hogy mindazt, ami velünk történt és történik, sose mi csináljuk, hanem
mindig ők? Bárkit bármikor át lehet sorolni a *mi*-ből az *ők*-be. Közben szé-
pen, lassan meggörcbül a mutatóujjunk a használattól.

– És akkor mi a teendő? – kérdezte valaki már a tábortűznél, egy ku-
pica után és a következő előtt.

– El kellene mesélni ezt úgy, hogy minden magyar és nem magyar kö-
zépiskolás értse.

– Az elég?

– Nem, de amit egy középiskolás megért, azzal már lehet kezdeni va-
lamit.

Ha például nekem idejében és érthetően elmesélték volna trianont, nem
zavarná az ismerősömet, hogy Trianon & (*már nem emlékszem, ki...*) gyár-
tott neki szemüvegrámát, és nem Guccisztán, vagy akkor nem kellett vol-
na tíz évig olvasnom róla. Egyszerű lenne a románoknak elmesélni, hogy
ti is oda vagytok veszve minden háborúban, akárcsak mi. Veletek se gon-
dol sokat a vezérkar vagy az 'első aposztrófált szó', ahogy velünk se. Min-
dig köddé válik, ha menekülésre kerül a sor, ilyen ez. A békéről meg nem
is kell már szólni, béke van. És ha ezt idejében elmesélné valaki, ritkán csúsz-
nánk bele a lövészárókba kupicázás közben, vagyis annyi érdekesebb jár-
hatatlan árok van, hogy az a néhány kupica csak ráadás. Persze, mi, férfiak
összetartunk, aztán jönnek a nők, és beszélnek, hogy ne igyatok már annyit!
És ide most az 'utolsó aposztrófált szó' következik – és azt ők szokták ki-
mondani.

TALÁLT VERSEK

József Attila

(1905 – 1937)

RIÁNAK HÍVOM

Riának hívom őt,
de éppúgy mondhatnám sónak, vagy villámnak is.
Sok értelmetlen dolgot csinálunk, azt mondjuk rá,
 hogy szép s azután kiejtjük kezünkből.
Röntgenfényből faragták, átsugárzik a falakon és
 szavaimon,
haj, de igen messze van.
Ha egyedül vagyok, odaül homlokom elé, nagyon
 fájhatok neki,
sóhajt s testemre hullajtja fájdalmait.

Csodálatos, hogy más nem vette észre feje fölött a
 virágokat,
pedig én láttam, hallottam is, színes harangokat
 dobálnak jobbra-balra,
belőlük mosolyognak föl jövőbeli gyerekei,
köztük jár, nagy gonddal ügyel rájuk, de erről
 sem tud,
azt hiszi ilyenkor, hogy takarít, vagy hogy engem
 kínál meg vacsorával.

Egy hangvilla két ága vagyunk
s mégis, ha egymásra nézünk,
néha rekedten száll föl a szomorúság.

1925

(MAGYARORSZÁG MESSZIRE VAN...)

Magyarország messzire van,
Magyarország hegyeken túl van,
onnan, rigókkal, éneklőkkel
jönne rövidke szoknyácskában,
hajnal volna,
szellős,
világos,
szép, tiszta üllők csengenének.

Uram, nem látta Magyarországot?
Tudom, nehéz a nyelve,
tudom, nehéz a szívem,
uram, nem látta Magyarországot?

Lányok, sokan, szaladnak,
akár a reggeli szél,
hajuk lobog a keleti égen,
ő pedig kövér kalácsot fon,
karcsúbb ő a lilomillat estéli árnyékánál.

Uram, nem látta Magyarországot?
Ott ősz van,
kicsike kertjeinkbe
zörgő, száraz virágokat ültet
az Úr.

1925. okt.

A BŐR ALATT HALOVÁNY ÁRNYÉK

Egy átlátszó oroszán él fekete falak között,
szívemben kivasalt ruhát hordok amikor megszólítlak
nem szabad hogy rád gondoljak munkám kell elvégeznem,
te táncolsz,
nincsen betevő kenyere és még sokáig fogok élni,
5 hete, hogy nem tudom mi van veled
az idő elrohant vérvörös falákon
az utak összebújnak a hó alatt,
nem tudom, hogy szerethet-e téged az ember?
néma négerrek sakkoznak régen elcsendült szavaidért.

1927. jan.

NÉVJEGY

... trianovól nekem már
de mind nem jut eszembe,
kedvesem

Vida Ádám

2020. június 4.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982